

schiller

497

schiller

wallenstein

schiller

«Se vorbește despre Wallenstein ca despre o „trilogie“. Cele trei părți ale „poemului dramatic“, cum l-a numit Schiller, n-au însă nici măcar o autonomie relativă, încît Wallenstein este o dramă monumentală în unsprezece acte... De multă vreme, poate de la Shakespeare, nu se găsisе un poet care să domine o materie dramatică atît de complexă, cu o stăpînire atît de magistrală a mijloacelor sale, fără să obosească nici un moment interesul spectatorului sau al cîcitorului. Este reușita cea mai de seamă a puterii dramatice a lui Schiller.»

TUDOR VIANU

editura pentru literatura

Voi. I și II lei 9

Ilustrația copertei: *Kalah Francisc*

friedrich schiller
wallenstein

UN POEM DRAMATIC

PARTEA ÎNȚÎIA

**ÎN ROMĂNEȘTE DE
GH. MIHALACHE-BUZĂU ȘI VICTOR MUNTEANU
PREFAȚA ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
VIRGIL TEMPEANU**

1969

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

SCHILLERS SÄMTLICHE WERKE
in zwölf Bänden
Vierter Band
Leipzig, Max Hesses Verlag

PREFATĂ

Despre Goethe cronicarii literari povestesc următoarea întâmplare veselă, care aruncă o lumină caracteristică asupra deosebirii lui de celălalt mare poet clasic german: Friedrich Schiller.

Goethe ajunsese nu numai prin geniul, ci și prin situația sa socială — ca ministru al ducelui Karl August de Weimar — cea mai ilustră personalitate a vremii, și toți cei care vizitau mica reședință ducală se simțeau îndreptățiți să i se prezinte în casa sa de pe Frauenplan.

O berlineză a vrut și ea să-l vadă; dar Goethe, plictisit de vizite și distant, cum era, n-a primit-o. Femeia nu s-a dat însă bătută, ci l-a așteptat pe scară, la ieșire. Când acesta a văzut-o, i-a zis: „*Kennen Sie mich, Madame?*“ (Mă cunoașteți, doamnă?), la care inoportuna vizitatoare i-a răspuns prompt, în idiomul ei berlinez: „*Wer soll Ihnen (sic!) nicht kennen?*“ (Cine nu vă cunoaște?), și a început să-i recite, ca semn că l-a citit, versuri din poezia... *Cîntecul clopotului* de Schiller.

Goethe și-a întărit și cu acest prilej părerea nefavorabilă pe care o avea despre berlinezi; dar a constatat și altceva: că Schiller pătrunsese în popor mai mult decât el.

De bună seamă opera lui Schiller e mult mai accesibilă maselor largi, decât aceea, mai intelectuală, a lui Goethe. Din studierea operei lui Schiller vom putea constata mai bine această deosebire.

Familia. Tinerețea

Tatăl poetului, Johann Kaspar Schiller, a fost felcer la hșarii bavarezi. Părăsind armata s-a căsătorit cu Elisabeth Kodweiss, fiica birtășului de la „Leul de aur“ din orășelul șvab Marbach, unde s-a stabilit, tot ca felcer, pe cont propriu însă.

Concurența medicilor fiind mare, Johann Schiller a reintrat în armată, de rîndul acesta în serviciul ducelui de Württemberg, unde, prin muncă perseverentă, ajunsese pînă la gradul de maior. Îi plăcea bătrînului agricultura, ba se manifestase și ca scriitor în acest domeniu, de aceea a fost numit directorul botanic al castelului „Solitüde“ al ducelui. Energia, dragostea pentru viața rustică și plăcerea de a scrie — desigur cu totul altceva — le-a moștenit Friedrich de la tatăl său, mama neavînd însemnată influență asupra-i.

Părinții au avut șase copii, dintre care două fete au murit de timpuriu. Friedrich a fost unicul băiat și s-a născut la 10 noiembrie 1759 — deci cu zece ani mai tîrziu decât Goethe — în același Marbach. Primele elemente de învățătură le-a căpătat de la un preot, Moser, din orășelul de graniță

Lorch, unde familia a locuit trei ani (pînă în 1766), apoi a trecut la Ludwigsburg, reședința ducelui de Württemberg. Aici micul Friedrich a căpătat temeinică învățătură. S-a împrietenit cu colegul său Friedrich von Hoven, poet și el; dar de mai mare influență asupra-i a fost teatrul local, pe care-l vizita cu asiduitate.

Aici dădea reprezentații și Opera italiană, invitată de ducele Karl Eugen (1728—1793), iubitor de muzică și bun pedagog, dar lipsit de orice înțelegere pentru poezie.

Ducele a înființat în 1771 o școală pentru fiii ofițerilor, numind-o pompos „Academie militară” și i-a obligat pe toți ofițerii să-și trimită băieții la școala lui. În felul acesta și Friedrich Schiller, care intenționase să studieze teologia, a trebuit, din ianuarie 1773, să frecventeze această „Academie”¹.

Ducele, tiran de felul său, dar avînd serioase înclinări pedagogice, fși vizita des școala, asistînd la lecții și punînd el însuși întrebări elevilor. Cerea ca aceștia să fie crescuți într-o severă disciplină militară. În schimb, la sărbătorirea zilei de naștere a ducelui sau a metresei sale, Franziska von Hohenheim, elevii trebuiau să le închine poezii omagiale, imnuri etc. Din jurnalul pe care-l ținea această baroneasă, știm că la 10 ianuarie 1780, prietenul lui Schiller, von Hoven, a compus o piesă festivă, iar Schiller, care avea și talent oratoric, a vorbit despre „virtute”.

Unele din poeziile sale ocazionale provin din acest timp, și tinărul Schiller era socotit pe atunci ca un fel de poet

¹ Împăratul Joseph al II-lea a înălțat-o, în 1781, la rangul de Universitate avînd trei facultăți.

oficial al școlii ducale. Cîteva din aceste poezii s-au păstrat în *Antologia pe anul 1782* și sînt scrise sub influența poezilor anacreontici, a lui Klopstock, Lessing, Rousseau, precum și a curentului la modă pe atunci „Sturm und Drang“ (revolta „geniilor“), din care făcea parte și Goethe (cu *Götz* și *Werther*), ca și Bürger și poetul Schubart, închis, pentru atitudinea sa de revoltat împotriva tiraniei principilor, în fortăreața Hohenasperg. Mai ales acest poet l-a influențat pe Schiller, stîrnindu-l acel puternic dor de libertate și ura-i aprinsă împotriva tiraniei.

În această școală, fiii ofițerilor care nu erau nobili erau supuși la umilințe: se așezau la masă după ce terminau nobilii, nu aveau voie să-și pudreze părul, cum cerea moda vremii etc. Schiller, în această ultimă privință, a făcut excepție: ducele i-a dat voie să și-l pudreze, deoarece... nu putea suferi culoarea blondului-roșcat a părului elevului-poet.

Dintre profesorii „Academiei“ cea mai mare înrîurire asupra educației sale a avut-o Abel, care predă filozofia. Din noiembrie 1775 Schiller a devenit medicinist, terminînd studiile cu lucrarea *Filozofia fiziologiei*, din care se vede că problemele filozofice, ca legătura dintre materie și spirit, îl preocupau de pe atunci. Totuși lucrarea n-a fost socotită suficient de documentată și poetul a trebuit să mai urmeze un an cursurile.

La 14 noiembrie 1780 a promovat cu o lucrare înrudită cu cea dintîi: *Despre legătura dintre natura animalică și cea spirituală a omului*, și a fost numit medic militar al

regimentului de grenadieri, care-și avea garnizoana la Stuttgart.

Lucrări de tinerețe

Fiind încă elev al „Academiei militare“, Schiller a lucrat la prima sa dramă *Die Räuber (Briganzii)*¹ avînd motto-ul „*In tyrannos*“ (Contra tiranilor), din care citea, pe ascuns, fragmente colegilor de clasă. Acum, ca medic, o continuă cu asiduitate și, ca s-o tipărească, trebui să facă datoriile. Drama apărură în mai 1781, iar în ianuarie 1782 avu loc, la Teatrul Național din Mannheim, prima reprezentație. Zi decisivă pentru cariera dramatică a lui Schiller. Deși a fost pedepsit cu două săptămîni de arest, pentru că a părăsit „țara“ și postul fără permisiune și, deși ducele i-a interzis să mai scrie pe viitor „comedii“, ziua reprezentării dramei *Die Räuber* i-a dezvăluit lui Schiller adevărata sa chemare: aceea de poet. Începu o perioadă critică din viața sa, mai ales că în acest timp îl chinuia o dragoste pătimașă pentru văduva unui căpitan (Luise Vischer), pentru care a scris *Odele către Laura*.

Interdicția de a scrie literatură îl sufoca; ducele îi respinsese cererea de a i se permite să scrie și altceva decît studii de medicină. De aceea se hotărî să părăsească o „țară“ în care se aștepta în fiecare clipă să fie închis în fortăreață. La 22 septembrie 1782 fugi din Stuttgart împreună cu prietenul său, muzicologul Andreas Streicher, și plecă în „străinătate“, la Mannheim, unde era încă proaspătă amintirea piesei sale, care făcuse aici puternică impresie.

Cu el aducea o altă dramă, aproape gata, *Die Verschwörung des Fiesko zu Genua* (*Conspirația lui Fiesco din Genua*), de

¹ Tradusă în românește cu titlul *Hoții*.

la care aştepta, pe lângă succesul moral şi un folos material. O citi actorilor teatrului din Mannheim, dar nu făcu o impresie deosebită, şi rugămintea sa către intendentul teatrului, von Dalberg, de a i se da un acout, a fost respinsă. Schiller era acum ofiţer dezertor, şi Dalberg nu-l putea sprijini, ca să nu intre în conflict cu severul duce Karl Eugen. Viitorul poetului fugar era, deci, întunecos. În această situaţie, îi scrisese ducelui, gândindu-se, mai ales, la părinţi, care atârnavă direct de acest tiranic suveran. Mai cizelă *Fiesco*, dar nu reuşi încă să-l vadă pe scenă.

Din fericire pentru el editorul Schwan, din Mannheim, îl tipări şi-i plăti 100 de ducăţi.

În acest timp i se întinse poetului o mină salvatoare: Henriette von Wolzogen, mama unui fost coleg şi prieten din şcoală, îl invită la moşia ei din Bauerbach, lângă Mannheim. În liniştea şi traiul tihnit de aici se treziră în poet puterile de creaţie. O mulţime de proiecte băteau la poarta realizării. De citit avea destul timp şi destule cărţi, deoarece bibliotecarul Reinwald¹ din Meiningen, oraşel situat în apropierea moşiei binefăcătoarei sale, îl aprovizionă din belşug.

Aici Schiller citea mai ales cărţi de istorie şi se gîdea să scrie despre Maria Stuart şi despre nefericitul rege-poet medieval Konradin, decapitat în Italia de către Carol d'Anjou. Se opri însă la a treia dramă *Kabale und Liebe* (*Intrigă şi iubire*) şi tot aici se plămădi a patra dramă *Don Carlos*.

Engels o socoteşte drept „prima dramă cu tendinţe politice din literatura germană“, menită să-l facă popular pe

¹ A devenit cumnatul său, căsătorindu-se cu sora poetului, Christophine. Interesantă corespondenţă între tustrei publică K. Goedecke, în 1875.

poet, întrucît revolta exprimată în ea era în inima fiecărui german simplu. De aceea-i redăm succint subiectul: Ferdinand von Walter, fiul unui puternic preşedinte, iubeşte o fată burgheză, Luise Miller, şi vrea s-o ia de soţie. Tatăl se opune şi vrea să-l căsătorească — împotriva voinţei lui Ferdinand — cu Lady Milford, fosta metresă a principelui. La refuzul fiului, preşedintele recurge la o intrigă josnică, pentru a-l despărţi de Luise, şi anume ticluieşte o scrisoare de dragoste a ei către mareşalul curţii, von Kalb, şi face ca această scrisoare să cadă în mîinile lui Ferdinand. Acesta, în disperare, o ucide pe Luise şi se sinucide. Înainte de a muri se convinge însă de nevinovăţia fetei şi-şi blesteamă tatăl.

Piesa oglindeşte năzuinţele burgheziei spre o viaţă liberă şi demnă. Scena cameristului, în care acesta e trimis de principe la Lady Milford cu giuvaeruri, pentru plănuita căsătorie a ei cu Ferdinand, se bazează pe adevăr istoric, căci în Războiul de 7 ani, atît ducele de Württemberg, cît şi alţi principii au vîndut Austriei şi apoi Franţei şi Olandei (în piesă e vorba de America) soldaţi germani. Chiar tatăl lui Schiller, care a fost şi ofiţer recrutor, a asistat la o scenă ca aceea descrisă de poet.

Această dramă, terminată în 1784, l-a făcut pe Schiller şi mai popular. Se hotări acum pentru *Don Carlos*. Socoti, deci, că e momentul prielnic să se adreseze din nou inten-tentului teatral von Dalberg, iar acesta, nemaitemîndu-se de ducele Karl Eugen, îi acceptă propunerea şi-l angajă ca poet al teatrului, cu salariul de 300 ducăţi, dar cu obligaţia curioasă de a preda trei piese de teatru pînă la finele anului. Afară de salariu Schiller putea să aibă — la alegere — bene-ficiul total al unei serii de spectacol. Se reprezintă mai întîi

Fiesko în ianuarie 1784, fără să facă impresia puternică lăsată de *Kabale und Liebe*. Efectul acesteia din urmă a fost nemaiîntâlnit. Protagonista, Katharina Baumann, a jucat cu atîta naturaleță și însuflețire, încît spectatorii plingeau, iar Schiller, entuziasmat și recunoscător, i-a dăruit prețiosul său portret, o frumoasă miniatură pictată de Scharffenstein, pictor la modă pe atunci, portret la care poetul ținea îndeosebi.

Casă ia cît mai des și mai îndeaproape legătură cu publicul, Schiller scoase revista lunară *Die Rheinische Thalia*. În ea tipări fragmente din *Don Carlos*, pe care le supuse aprecierii cititorilor.

La curtea din Darmstadt citi începutul acestei drame, printre ascultători fiind și ducele Karl August de Weimar, mecenatele culturii germane, care a făcut din orașelul de reședință, Weimar, adevăratul centru al muzelor germane, atrăgîndu-i pe Goethe, Herder, Wieland și pe alți poeți germani. Ducele Karl August îi conferi, după această ședință, titlul de consilier.

O nouă criză sentimentală îl stăpîni însă pe poet: se înamoră de soția unui ofițer, frumoasa Charlotte von Kalb (1761—1843). Aceasta răspunse sentimentelor sale și voi chiar să se despartă de soț. Schiller a suferit mult: dovadă poeziile sale *Resignation* și *Freigeisterei der Leidenschaft* (*Libera cugetare a patimei*), dar... s-a resemnat.

Prietenia lui Schiller cu Körner

Binevenită fu, în aceste împrejurări, invitația prietenului său, juristul Christian Körner, să se mute la Leipzig, ceea

ce se și întâmplă în aprilie 1785. Aici Körner stăruie pe lângă renumita casă de editură Göschen, să-i dea poetului un avans de 100 ducăți (Körner îi plăti și datoriile). Depărtarea și noile preocupări îl făcură să-și înăbușe patima pentru Charlotte; iar prietenia cu Körner a fost foarte fructuoasă. Se poate spune că începe o nouă perioadă în viața și activitatea poetului, o perioadă de activitate științifică (1785—1794). Körner era un mare cunoscător de artă, și discuțiile dintre cei doi prieteni erau foarte animate și de înaltă ținută intelectuală.

Între Schiller și Körner a fost o prietenie unică: a durat pînă la moartea poetului, după cum reiese din interesanta lor corespondență, care constituie un valoros document al literaturii germane.

Acum scrie Schiller oda *An die Freude* (*Către bucurie*), care e caracteristică pentru starea sa sufletească. Optimismul ia locul resemnării și o nestrămutată încredere într-un viitor mai bun al omênirii străbate această poezie, care și-a găsit cea mai înaltă expresie artistică în *Simfonia a IX-a* a lui Beethoven.

De unde pînă acum starea sa sufletească am putea spune că era exprimată prin glasul croului său Karl Moor, din *Räuber*: „Mi-e scîrbă de acest secol, cînd citesc în Plutarch despre oamenii mari“, acum, în oda *Către bucurie*, strigă cu entuziasm tineresc: „*Seid umschlungen, Millionen! Diesen Kuss der ganzen Welt!*“ (Fiți îmbrățișați, milioane de oameni! Acest sărut îl dau întregii lumi!).

Liniștea se așterne peste sufletul său pînă acum zbuciumat și rătăcitor. Are răgaz să se ocupe și de filozofie, care a fost totdeauna una din înclinările sale firești. Poetul și

gînditorul vor fi nedespărţiţi de aici înainte. Ei vor forma o unitate indestructibilă. Filozofia va alcătui fundalul tuturor creaţiilor sale poetice.

Prietenul Körner se căsătoreşte şi se mută la Dresda. Schiller îl urmă. Aici termină *Don Carlos*, care apărură în iunie 1787. Tot aici dădu la iveală fragmente din romanul său *Geisterseher (Vizionarul)*, în revista *Thalia*, roman care era urmărit cu nesaţ de cititori.

La finele anului 1787 poetul vizită moşia Bauerbach, trecînd prin Rudolfsstadt. Aici Wilhelm von Humboldt îl prezintă familiei von Lengefeld şi cele două fete ale casei produsură o puternică impresie asupra lui Schiller.

În vara următoare îşi făcu vilegiatura într-un oraşel apropiat, Volkstedt, de unde putea să viziteze mai des familia von Lengefeld. Se gîndea la căsătorie — împlinise 28 de ani — şi avea perspectiva unui profesorat la Jena, căci poetul făcuse studii serioase istorice, mai ales în legătură cu Războiul de 30 de ani. Într-adevăr, în martie 1789 fu chemat la Universitatea din acel oraş şi ţinu prelegerea inaugurală despre istoria universală, fiind aclamat de studenţi.

Goethe n-a fost străin de această numire, iar ducele de Weimar îi dădu un salariu de 200 de taleri (Jena făcea parte din ducatul său).

În cele din urmă, poetul se decide pentru cea mai mică dintre surorile Lengefeld, Charlotte (născută în 1766), deşi cealaltă era superioară din punct de vedere intelectual.

În casa Lengefeld venea şi Goethe, cu care se întîlnea Schiller, fără ca să se stabilească între ei, deocamdată, vreo legătură, după cum şi mai tîrziu, cînd Schiller s-a stabilit

la Weimar, apropierea dintre cei doi mari poeți s-a făcut pe încetul. Goethe era distant și nu se împrietenea ușor. „Firca lui (Goethe), îi scria Schiller prietenului său Körner, este cu totul deosebită de a mea. Lumea lui nu e a mea și concepțiile noastre sînt diferite.“

S-a apropiat la început mai mult de Herder și de Wieland. Acesta din urmă l-a determinat să se ocupe de antichitatea clasică, îndemnîndu-l să traducă *Ifigenia în Aulida* de Euripide, precum și cărțile a II-a și a IV-a din *Eneida*, nu în hexametri, ci, după exemplul lui Wieland (*Oberon*) în stanțe libere. Rod al acestor preocupări au fost și poeziile *Die Götter Griechenlands (Zei Greciei)* și *Die Künstler (Artiștii)*. În această din urmă poezie Schiller arată însemnătatea Artei în evoluția omenirii: „Numai prin poarta Frumosului pătrunzi în țara cunoașterii“. Această poezie este caracteristică pentru întreaga lui activitate poetică de mai tîrziu, căci Schiller a crezut totdeauna în posibilitatea perfecționării sufletului omenesc prin Artă. Frumosul e pentru el prima treaptă spre Adevăr, Artă prima educatoare a omenirii. Le spune artiștilor: „Demnitatea omenirii este în mîinile voastre! Păstrați-o! Cu voi decade, cu voi se înalță!“

La 22 februarie 1790 are loc căsătoria lui, în Jena-Wenigen, cu Charlotte care i-a fost soție devotată și i-a dăruit 4 copii: doi băieți: Karl și Ernst, și două fete: Karoline și Emilie. Familia întemeiată de el trăiește și azi — în linie feminină — sub numele de von Gleichen-Russwurm, dintre care unii sînt scriitori cunoscuți (Alexander von Gleichen-Russwurm). Ultimul urmaș, care i-a purtat numele, a fost maiorul austriac Friedrich von Schiller, mort în 1877, fiul silvicultorului Karl von Schiller, mort în 1857.

Ca profesor universitar, fiind nevoit să se ocupe mai mult de istorie, și în genere de lucrări științifice, dedică mai puțin timp preocupărilor literare. Dar legătura cu literatura n-o rupe, întrucît făcea studii istorice în continuă gență cu viitoarele sale drame istorice.

Roadele acestor studii au fost lucrările sale valoroase privitoare la *Völkerwanderung* (*Migrația popoarelor*), cruciate și evul mediu, excelentul studiu despre sistemul feudal *Übersicht des Zustandes von Europa zur Zeit des ersten Kreuz-zuges* (*Privire generală asupra stărilor din Europa în timpul Primei Cruciate*), precum și *Geschichte des Abfalls der Niederlande* (*Istoria revoltei Țărilor de Jos*) și, mai ales, *Geschichte des Dreissigjährigen Krieges* (*Istoria Războiului de 30 ani*), în care capitolele cele mai izbutite sînt acelea în care e vorba de Wallenstein. „Istoria, scrie Schiller, este, de fapt, numai un magazin pentru fantazia mea și subiectele ei trebuie să se supună mîinilor mele.”¹

Deci nu avea ambiția să cîștige laurii cercetătorului savant, ci socotea studiile istorice drept documentare pentru activitatea sa literară. Totuși cercetările erau atît de profunde, încît au făcut mare impresie în acel timp, chiar asupra istoricilor profesioniști. Impuneau prin stilul clasic și prezentarea artistică, dar și prin bogăția reflexiilor cu care autorul coordona evenimentele.

Activitatea istorică a lui Schiller a fost însoțită, la început, de preocupări filozofice; mai tîrziu acestea din urmă l-au captivat cu totul.

¹ Joh. Janssen, *Schiller als Historiker*, 2 Aufl., Freiburg, 1879.

Filozofia lui Kant, cu construcția sa intelectualistă, l-a făcut pe poet să renunțe la filozofia bazată pe sentimente. Körner îi atrăsese atenția asupra filozofului din Königsberg, care, în 1790, scrisese *Kritik der Urteilkraft* (*Critica puterii de judecată*), stîrnind mare interes în lumea gînditorilor, întrucît dincolo de raționalism și empirism, el formula o nouă teorie filozofică, în care se cuprindeau și filozofia Moralei și a Esteticii. Înlătura noțiunile de divinitate, nemurire și libertate din domeniul cunoașterii logice, punînd în locul lor, ca țel al acțiunii morale, ca bun absolut, Datoria. Schiller a stat multă vreme sub înfrirea marelui gînditor, voind să-și întemeieze concepțiile estetice și filozofice pe un fundament sigur, științific.

Antichitatea, istoria, filozofia kantiană și legătura cu Goethe au însemnat în viața sa trepte de cultură artistică, după legile esteticii clasice, pe care le-a formulat, în scrieri filozofice și de teorie a artei, mai pregnant, începînd din 1793. Dar Schiller nu putea rămîne la recea filozofie kantiană: esteticianul și poetul din el au trebuit să îndulcească oarecum severitatea concepției despre datorie, ajungînd la un compromis și formulînd teoria că o moralitate deplină constă în împăcarea armonioasă a datoriei cu înclinările. În acel *schöne Seele* (suflet armonios) găsea el echilibrul moral și estetic.

Să insistăm puțin asupra concepțiilor sale estetico-filozofice, întrucît ele îi colorează întreaga activitate poetică de mai tîrziu!

În lucrarea *Anmut und Würde* (*Grație și demnitate*), 1793, Schiller lămurea această perfecțiune morală sub două aspecte: în Grație se contopesc frumusețea fizică și cea

sufletească, dând armonia estetică, iar în Demnitate se contopesc înclinările naturale cu datoria morală. Această teorie a sa se acoperea, în bună parte, cu idealul lumii antice.

În altă lucrare importantă *Briefe über die ästhetische Erziehung der Menschen* (*Scrisori despre educația estetică a oamenilor*), 1794, poetul cerea să se ajungă, în educarea omenirii, la armonie între înclinările senzuale ale omului și educarea acestor înclinări prin Frumos, făcând, prin această educație, ca omul simțurilor să se ridice spiritualicește la înălțimea Frumosului, iar intelectualul exclusivist să se împărtășească, moderat, și de plăcerile senzoriale ale vieții. Schiller acorda, deci, culturii estetice un rol cuprinzător educativ. Prin această educație omul ajunge la adevărata Libertate, departe de bunul plac și de constrângere.

În domeniul educației estetice Schiller includea și tărîmul politic: și viața socială a statului avea să se împărtășească din frumusețea omului armonic cultivat.

După cum vedem, Kant i-a împrumutat numai temelia, pe care el și-a ridicat o concepție estetico-poetică proprie, dând omului autonomia morală, care să-l facă să unească înclinările sale cu rațiunea.

În altă lucrare filozofică *Über das Erhabene* (*Despre sublim*), 1793, accentuă această libertate a omului față de orice constrângere fizică, spunînd, că „în cele mai mari suferințe se verifică adevărata umanitate“. Această descoperire a puterii morale, nelegată de nici o constrângere, dă simțămintelor de durere — de care sîntem stăpîniți văzînd cum suferă semenul nostru — acel farmec inexprimabil și caracteristic, pe care nici o plăcere a simțurilor, oricît de

nobilă ar fi, nu o poate egala cu simțămîntul sublimului. În această teorie stă eșafodajul dramelor sale de mai târziu.

Ca urmare a discuțiilor sale filozofice purtate cu Goethe el a creat lucrarea *Über naive und sentimentalische Dichtung* (*Despre poezia naivă și cea sentimentală*), 1794.

Schiller recunoaște, în deosebirea caracterului său de acela al lui Goethe, ca un contrast între subiectiv și obiectiv, polaritatea a două entități deosebite poetic-umane. Prin „naiv“ el înțelege omul care trăiește în realitatea existențială, naturală, ca aceea a omului antic; iar prin „sentimental“ pe omul în sufletul căruia precumpănesc fantezia, sentimentele, înclinarea spre filozofare, deci acel subiectivism, care tinde zadarnic spre realitate, și care se consumă în dorința după infinit. Poezia antică a fost „naivă“, iar cea modernă „sentimentală“ (romantismul). Goethe era „naiv“, Schiller „sentimental“. În Goethe admira tot ce-i lipsea caracterului său, fără ca, totuși, să și-l socotească pe al său demn de schimbat. Dar Schiller tindea spre un compromis, spre o armonizare, o completare a ambelor caractere. Goethe însuși îi scria: „În fond nici unul dintre noi nu poate trăi fără cellalt“¹.

Perioada de la prietenia cu Goethe pînă la moartea sa (1794—1805)

În anul 1794 Schiller s-a înapoiat la Jena dintr-o călătorie pe care a întreprins-o, în vara anului 1793, în patria

¹ Cine se interesează de această latură a poetului-filozof poate cerceta valoroasa lucrare, care, deși scrisă de mult, este și azi valabilă, a lui Kuno Fischer: *Schiller als Philosoph*, 1891, Berlin.

sa suabă. A plănuit să scoată o revistă lunară, *Die Horen*, care a și apărut vreme de doi ani, începînd din 1794.

După ce și-a asigurat colaborarea unor însemnați poeți sau oameni de știință — printre care și pe aceea a savantului Wilhelm von Humboldt¹ (1767—1835) — cu care se va împrieteni îndeaproape — s-a gîndit să-l cîștige și pe Goethe. Invitîndu-l să colaboreze, Goethe a primit, răspunzîndu-i cu prietenie, și astfel s-a stabilit legătura între cei doi mari poeți. (Schiller îl văzuse pe Goethe, pentru întîia oară, cînd acesta vizitase, în suita ducelui Karl Eugen, „Academia militară“; în 1788 ambii poeți s-au întîlnit în Rudolfsstadt, dar nu s-au apropiat, vederile lor literare fiind, în acea vreme, diferite. De ce? Goethe fusese în Italia, unde admirase antichitatea romană și se lecuise de curentul „Sturm und Drang“ și, ca atare, nu mai găsea nici o plăcere în scrierile tînărului Schiller impregnate de acest spirit.) Abia din 1794 i-a legat o prietenie cum nu se mai întîlnește în toată istoria literaturii germane.

A început între ei o bogată și interesantă corespondență, care a durat pînă ce Schiller s-a mutat la Weimar², în anul 1799; și aici se vedeau aproape zilnic, schimbînd între ei planuri și idei, judecîndu-și reciproc, sincer și deschis, lucrările și stimulîndu-se unul pe altul într-o întrecere care a fost foarte rodnică pentru literatura și cultura germană în genere.

E drept, caracterele lor se deosebeau: Goethe era socotit drept realist, iar Schiller idealist, cu înclinări filozofice și

¹ Mai tîrziu ministru și întemeietor (în 1810) al Universității din Berlin.

² *Briefwechsel zwischen Goethe und Schiller (Correspondență între Goethe și Schiller)*, Stuttgart bei Cotta, 1881.

încalinări spre abstract; dar tocmai natura lor diferită îi apropia și-i completa în modul cel mai fericit. Goethe însuși aprecia această rodnică legătură, mărturisind că pentru el a început „a doua tinerețe“, o „nouă primăvară“ în care „totul incolțea vesel“. În revista lui Schiller își publică Goethe poeziile scrise în Italia sub titlul de *Römische Elegien* (*Elegiile romane*). Amândoi poeții alcătuiau împreună cu Humboldt o trinitate culturală care a lăsat urme adânci în cultura germană. Energia care-i puneă în mișcare, însă, era Schiller. Avea parcă presentimentul că nu va mai trăi mult și voia să folosească la maximum puținii ani hărăziți de soartă.

Sub influența lui Goethe, Schiller își întoarse fața de la filozofie și-și reluu activitatea poetică. „Poetul e singurul om adevărat, îi scria lui Goethe. Chiar și cel mai bun filozof nu-i decît o caricatură față de el.“

În 1796 scoate un poetic *Musenalmanach*, în care publică mai ales poezii filozofice, cum a fost amintita *Die Künstler* (*Artiștii*), și apoi: *Der Spaziergang* (*Plimbarea*), *Ideal und Leben*, și *Das Glück* (*Norocul*). În *Der Spaziergang* poetul trece în revistă, pe scurt, istoria evoluției culturale a omenirii (ca Tudor Arghezi în *Cîntare omului*): viața în natură, în orașe, înflorirea artelor și științelor, ca și epoca de decadență, și recomandă, drept unic mijloc de salvare (ca J. J. Rousseau), întoarcerea la Natură. În *Ideal und Leben* recomandă oamenilor să unească plăcerile simțurilor cu pacea sufletească și să-și înfrumusețeze viața prin Artă.

În *Almanahul* din 1797 au apărut *Die Xenien* (grecește: daruri de gazdă, numite astfel după epigramistul roman Marțial, care își intitulase astfel o carte de epigrame). În

Xenien, amândoi poeții începură o campanie împotriva lucrărilor literare ale adversarilor lor și în genere a producției literare slabe a timpului. Colaborarea poeților la aceste Xenien a fost așa de strînsă, încît nimeni n-a putut deosebi partea de contribuție a fiecăruia, cum a încercat W. von Maltzahn.

Publicară apoi, în 1797 („anul baladelor“) *Balladen und Romanzen*; Goethe: *Der Zauberlehrling* (Ucenicul vrăjitor, tradus la noi de St. O. Iosif), *Der Schatzgräber* (Săpătorul de comori), *Braut von Korinth* (Mireasa din Corint), *Der Gott und die Bajadere* (Zeul și baiadera); iar Schiller: *Der Handschuh* (Mănușa), *Der Ring des Polykrates* (Inelul lui Polycrate), *Ritter Toggenburg*, *Der Taucher*, *Die Kraniche des Ibykus* (Cocorii poetului Ibycus), *Die Bürgschaft* (Chezășia), *Das eleusische Fest* (Sărbătoarea eleusică).

În *Almanahul* din 1800 publică *Das Lied von der Glocke* (Cîntecul clopotului), poezie în care concepția filozofică a lui Schiller și-a găsit expresia cea mai desăvîrșită (de diversele stadii ale turnării clopotului poetul leagă etapele variate ale existenței umane), *Der Kampf mit dem Drachen* (Lupta cu balaurul) (îzbînda inteligenței și a șireteniei omului împotriva forțelor puternice ale Naturii, dar, mai ales, victoria și mai mare asupra lui însuși). Unei perioade mai tîrzii aparțin: *Hero und Leander*, *Kassandra*, *Der graf von Habsburg*, *Das Siegesfest* (Sărbătorirea victoriei), *Der Alpenjäger* (Vîntătorul Alpilor).

Dacă Goethe și Kant i-au fost dascăli în înțelegerea și aprofundarea cunoștințelor despre Artă, Goethe singur i-a lămurit legile poeziei dramatice și epice. Prin Goethe, Schiller se întoarce la teatru. Studiază pe Aristotel și tra-

gedia greacă, traduce din Racine (*Fedra*), prelucurează *Macbeth* al lui Shakespeare și se îndreaptă spre tragedie, ca o datorie care trebuia împlinită.

Intenționa să scrie *Die Malteser* — tragedia legăturilor spirituale și politice între bărbați eroici; dar a renunțat la ea, ca să se lupte, trei ani, cu *Wallenstein*, de care ne vom ocupa separat aici, întrucît face obiectul cărții pe care o prefațăm.

Se îndreaptă apoi spre un subiect cu totul diferit de acela al lui *Wallenstein*, spre *Maria Stuart* (1800). Alege o eroină, care, ca „ființă fizică“, așa cum s-a exprimat poetul într-o scrisoare către Goethe, a dezlănțuit patimi violente. Dacă în *Wallenstein* se simte influența lui Shakespeare, aici Schiller este influențat de Euripide și Racine. Cu această tragedie poetul tinde către stilul clasicist sever. Emoțiile urmează una după alta, ducînd la triumful nobleței de suflet, care trezește, prin suferință, cea mai pură compasiune. Limba poetică a acestei tragedii are neașteptate reflexe lirice, filozofice, sentențioase, care dau personajelor acel patos retoric, caracteristic teatrului său. În tema ce și-a propus-o, prin suferință la purificare, Schiller a creat tipul unei drame baroce, întruchipat în *Maria Stuart*.

În regina Elisabeta, deși autorul n-o simpatizează, întruchipează totuși un personaj cu trăsături tragice căci, la sfîrșitul piesei, în clipa triumfului, trăiește o adevărată înfrîngere interioară. Din punct de vedere tehnic această tragedie este o capodoperă. În scena certei dintre regină (ca în *Cîntecul Nibelungilor*, între Kriemhild și Brunhild) din actul al III-lea și în scena următoare Schiller atinge

un punct culminant care-și află cu greu asemănarea în literatura universală!

Maria Stuart s-a jucat pentru întâia oară la Weimar, la 14 iunie 1800, cu un răsunător succes.

Acest succes l-a îndemnat să înceapă, chiar la 1 iulie, în același an, drama *Die Jungfrau von Orléans* (*Fecioara din Orléans*), terminată la 16 aprilie 1801. Schiller, care fusese criticat și chiar dușmănit de poeții romantici, și-a intitulat noua lucrare „tragedie romantică“, deoarece este vorba în ea de credința în minuni a evului mediu și lucrarea se întemeiază, în mare parte, pe ideologia școlii romantice. Voia să le arate tinerilor romantici cum se poate trata un subiect romantic, fără să te lași stăpînit de el. În eroica fecioară poetul a întruchipat elementul divin din sufletul omenesc, iar în nevinovăția și entuziasmul ei — ca și în ispita, pe care a avut-o, ca femeie, pentru dragostea pămîntească — se vedește noblețea cea mai deplină a sufletului feminin.

A fost reprezentată la Leipzig (17 septembrie 1801), și poetul a fost îndelung ovaționat.

Bolnav, Schiller pleacă la Dresda, la prietenul său Körner, să se odihnească, și acolo plănuiește mai multe piese, dar se opri la *Braut von Messina*. Cu această dramă Schiller își întoarce iar fața către antichitatea clasică, către tragediile Destinului și către Sofocle.

Realitatea este aici înlăturată în folosul simbolului; soarta își urmează neșovăitoare drumul, și acțiunea scenică slujește numai la realizarea catastrofei de mai înainte hotărîită prin oracol și blestem. Corul, ca în tragediile lui Eschil, creează atmosfera spiritualizată și ideală. Chiar forma versurilor e înnăscută de Eschil, pe care poetul l-a citit în tra-

ducerea lui Fr. Leopold von Stolberg (1802). Versurile albe alternează cu cele rimate ale corului. Putem afirma că dintre toate lucrările dramatice ale lui Schiller aceasta este cea mai strălucită din punctul de vedere al armoniei limbii, al „dicțiunii“ (cum numesc germanii această frumusețe verbală).

La recomandarea marelui duce Karl August, împăratul Franz l-a înnobilit pe Schiller în anul 1802. Jenat oarecum, scrie poetul prietenului său Wilhelm von Humboldt: „Desigur că veți fi ris, când ați auzit de înnobilarea mea. A fost capriciul ducelui nostru și, dacă s-a realizat, am primit-o de dragul lui Lolo¹ și al copiilor.“

Schiller petrecu vara lui 1803 în stațiunea balneară Lauchstätt, ca să-și îngrijească șubreda-i sănătate. Presimțindu-și sfârșitul apropiat, el desfășură o cu atât mai febrilă activitate. De dragul ducelui Karl August traduse două comedii franceze: *Der Parasit* (*Parazitul*) și *Der Neffe als Onkel* (*Nepotul în rolul unchiului*), gustate mult de publicul din Weimar.

Apoi stătu la îndoială: să scrie tot o piesă cu caracter antic? În cele din urmă părăsi această idee și se hotărî pentru un subiect german, apropiat de actualitatea politică — drama luptei pentru libertate, piesa care l-a făcut într-adevăr popular, ultima lui dramă de mari proporții: *Wilhelm Tell* (1804).

E anul încoronării lui Napoleon. Goethe însuși plănuise o epopee *Tell* și-i puse la dispoziție documentarea necesară cu privire la Elveția, țară pe care Schiller n-a văzut-o niciodată. Elveția trecea, în secolul al XVIII-lea, drept patria libertății republicane, a moravurilor patriarhale.

¹ Charlotte, soția sa, născută von Lengefeld, era nobilă.

Schiller, cu intuiția lui minunată, cu puterea de creație și fantezia lui bogată a realizat o dramă cu fundal istoric și a creat atmosfera alpină elvețiană, ca și când ar fi trăit-o. Scriind se gândea însă mereu la poporul german. „Poporul e avid de asemenea subiecte, îi spunea lui Goethe. Mai ales acum se vorbește cu atît mai mult de libertatea elvețiană, cu cît ea a dispărut din lume.“

Prin *Wilhelm Tell* Schiller se întoarce la ideea lui din tinerețe: lupta împotriva tiraniei care păcătuiește împotriva ordinii naturale, umane și divine. Uciderea guvernatorului e justificată nu numai politicește — ca să elibereze țara de tirani — dar și omenește, căci acesta îl silise pe Tell să tragă cu săgeata în mărul pus pe capul propriului său copil.

Drama *Wilhelm Tell* îi aduce atîta popularitate, încît unii critici îl califică drept *ein grosser Volksdichter* (Un mare poet popular). Așa să fie oare? Goethe îl caracterizează astfel într-o convorbire cu secretarul său Eckermann: „Schiller, care, între noi fie zis, a fost mai aristocrat decît mine, care însă cîntărea mai mult decît mine tot ce spunea, a avut fericirea bizară de a trece drept prietenul favorit al poporului“. Goethe avea dreptate: Schiller n-a făcut niciodată concesii gustului mediocru, pe care îl disprețuia. Cu toate acestea, după cum am văzut, a avut mai mare popularitate decît Goethe. La aceasta au contribuit în primul rînd stilul clar și patosul, care nu e lipsit de gust; apoi dramele din tinerețe, cu entuziasmul lor, au contribuit în mare măsură la o prețuire generală. E drept însă că poporul s-a apropiat mai ușor de mentalitatea sa, decît de aceea, mai rece, olimpiacă, a lui Goethe, dar adîncimea schilleriană de gîndire,

frumusețea poetică formală, elevația artei, sale puteau fi apreciate mai greu la adevărata lor valoare!

În iulie 1804 a avut loc la Berlin prima reprezentație a lui *Wilhelm Tell*, la care poetul a fost sărbătorit cu atîta entuziasm, încît împăratul, aflat de față, i-a propus să se mute la Berlin. Poetul însă nu se putea despărți de Weimar, de duce și de Goethe. În Weimar se simțea acasă, iar situația materială i se îmbunătățise. Nu lăsa pana din mînă, deși sănătatea-i era precară.

La căsătoria prințului moștenitor de Weimar cu principesa rusă Maria Pavlovna a scris *Die Huldigung der Künste* (*Omagiul artelor*), cea mai frumoasă odă ocazională a literaturii germane.

În martie 1805 începu să scrie tragedia *Demetrius*, cu subiect din istoria Rusiei, dar tot atunci boala izbucni violent. În pauzele dintre accese poetul găsea totuși energie să lucreze cu o plăcere uimitoare, pînă ce, în cele din urmă, capitulă. La 9 mai 1805, după amiază, la orele 5, muri. Un monolog din *Demetrius* era încă proaspăt pe masa lui de lucru.

În noaptea de 11 mai, pe cînd Goethe era greu bolnav, Schiller a fost dus la mormînt. O înmormîntare sărăcăcioasă, așa cum fusese o mare parte din viața lui.

C. F. Meyer descrie astfel cortegiul funerar: „Cîteva făclii abia luminînd sărăcăcios, pe care furtuna amenința să le stingă în fiecare clipă. Un lințoliu fluturînd. Sicriu obișnuit de brad, fără nici o coroană și nimeni nu-l însoțea, ca și cînd ar fi dus la groapă pe cine știe ce răufăcător. Cioclii se grăbeau. Doar un necunoscut înfășurat în manta-i largă, călcînd măreț, urma dricul. Era geniul omenirii.“

Din fericire aceasta este o simplă descriere poetică, întrucât ultimii ani ai vieții poetului au fost buni. Schiller era stimat de națiunea întreagă, toți mai-marii imperiului îi căutau prietenia, iar Karl August fusese generos cu el; grijile materiale nu-l mai apăsau. Numai boala de piept îl amăra. Ultimii ani de înfrigurată muncă au fost și cei mai întunecați de boală. Părea, totuși, că slăbiciunea trupească, pe măsură ce înainta, alunga tot mai mult ceea ce era omenesc în poet: chipu-i arăta o transfigurare, care a rămas încremenită pe nobila sa mască.

A fost mare poet, a fost — ceea ce e deseori rar — și mare om. Noblețea sufletească, setea lui de libertate le-a păstrat eroic printre toate vicisitudinile scurtei sale vieți. Soarta nu i-a fost prea darnică, ci dimpotrivă. Entuziasmu-i veșnic tânăr l-a ajutat să învingă toate lipsurile și dezamăgirile. Dacă nu i se împlinea o îndreptățită speranță, făurea alta; dacă întâlnea mândria sau aroganța celor fără inimă, își spunea, mângîindu-se: „Putem fi tratați josnic, dar nu ne poate nimeni înjosi!“ A crezut în el și-n Artă. Era călăuzit de misiunea Artei în tot ce a creat. Spiritul a strunit trupu-i slăbit. Toți — care l-au cunoscut — l-au iubit. Poetul H. Voss, mai tânăr ca el, dar care se bucura de prietenia sa, scrie: „Ca poet, îl iubesc mult (pe Goethe); dar ca om, Schiller îmi este infinit mai drag, căci el m-a făcut om mai bun și mai liber“.

Schiller a vrut să devină preot. N-a izbutit. Și nici n-ar fi fost, credem, un preot bun, căci dogmele religioase erau străine de preocupările lui. În această privință el scrie: „Care din religii are dogmele cele mai bune? Nici una din

toate cele pe care mi le numești. De ce nici una? Pentru că sînt... religios.“

A fost, în schimb, preotul care a slujit cel mai bine altarul Frumosului, al Binelui, al Libertății, al Umanității. Toate acestea îl fac actual...

În anul 1825 sicriul său a fost așezat în cavoul ducal, la stînga ducelui Karl August, în dreapta căruia își va găsi odihna, în 1832, și prietenul său, Goethe. Acesta i-a dedicat un frumos document literar în *Epilog zu Schillers Glocke*, care sfîrșește cu aceste versuri:

*Indessen schritt sein Geist gewaltig fort
Ins Ewige des Wahren, Guten, Schönen,
Und hinter ihm, in wesenselem Scheine,
Lag, was uns Alle bündigt: das Gemeine.¹*

Opera lui Schiller s-a născut într-o vreme de zguduiri și de prăbușiri istorice, care au salvat Europa de absolutism și au creat premisele unui secol al democrației, al libertății și demnității omului.

În 1859 poporul german s-a adunat în jurul mormîntului marelui poet Schiller, ca în jurul acestui simbol. În schimb finele secolului al XIX-lea s-a uitat disprețuitor la el (Nietzsche). Abia mai tîrziu își află iar adevărata prețuire: Georg Kaiser și Bertholt Brecht îl socotesc dascălul lor întru libertate și ură împotriva tiraniei.

Astăzi s-a încheiat vremea cînd se discuta pro și contra în legătură cu evoluția spirituală a lui Schiller, spre a i

¹ Și acum sufletul lui se înalță sus în tărîmul veșnic al Adevărului, al Binelui și al Frumosului, iar jos, în urma sa, a rămas — în negura aparențelor — ceea ce ne înlănțuie pe toți: Banalitatea.

se fixa locul în viața sufletească germană. Opera sa a vrut să trezească tot ce e mai bun în om și să-l înalțe pe calea spre perfecțiune. Aceste două tendințe le-a contopit într-o sinteză, care stă unică în viața spirituală germană.

Rînduri despre Wallenstein

Schiller a făcut studii istorice foarte amănunțite în legătură cu personalitatea și viața lui Wallenstein. A cercetat istoria Războiului de 30 de ani în care generalul Albrecht von Wallenstein a avut un rol considerabil, război asupra căruia poetul a scris, ca profesor universitar la Jena, tratatul de care am amintit; a făcut studii de astrologie, ca să-l poată înfățișa pe cititorul în stele Seni, în prezicerile căruia Wallenstein credea, la început, orbește; a citit scrierile călugărului Abraham a Santa Clara, renumit predicator popular medieval, pentru a ni-l prezenta pe călugărul capucin din *Tabăra lui Wallenstein*; a vizitat apoi, din stațiunea balneară, unde-și îngrijea sănătatea șubredă, localitatea și fortăreața Eger, pentru a reda locul unde a fost ucis generalul, s-a familiarizat cu felul de organizare și regulamentele armatei austriece etc. Nici un poet n-a pus vreodată atîta grijă și zel în documentare. Întinderea subiectului fiind prea mare Goethe i-a propus, avînd în vedere și reprezentarea dramei, să-l împartă în trei părți și astfel s-au născut trilogia: *Wallensteins Lager (Tabăra lui Wallenstein)*, *Piccolomini (Cei doi Piccolomini)* și *Wallensteins Tod (Moartea lui Wallenstein.)* Trilogia schilleriană nu trebuie însă asemănată cu trilogiile antice, în care fiecare parte era unitate de sine stătătoare și care se putea reprezenta separat. La Schiller

trilogia are acțiune unitară, o parte succedându-se după alta și neputându-se reprezenta, cu deplină înțelegere, separat fiecare, pe scenă, tustrele părțile tratînd același subiect.

Prima parte *Wallensteins Lager* ne redă atmosfera Războiului de 30 de ani, cu soldatesca lui pestriță, și a fost reprezentată în anul 1798; celelalte două părți, *Piccolomini* și *Wallensteins Tod*, în anul următor.

Cu *Wallenstein*, Schiller a scris cea dintîi dramă istorică, în stil mare, din literatura germană.

Dar elaborarea trilogiei *Wallenstein* a cunoscut o lungă evoluție. Încă la începutul anului 1791, în timpul preocupărilor sale legate de Războiul de 30 de ani, poetul numește moartea generalului Wallenstein un „subiect foarte prețios pentru o tragedie istorică“. A avut clar în minte subiectul, deși l-a purtat în suflet pînă în 1799, deci 8 ani.

De ce nu s-a apucat îndată de lucru? Pe lîngă boala, care-l măcina, pe atunci îl preocupau alte lucrări, ca *Maltezi*, studiile istorico-filozofice, filozofia lui Kant și Războiul de 30 de ani; apoi, după cum am văzut, Schiller voia să se documenteze serios, studiînd împrejurările istorice și politice ale epocii; topografia Boemiei de Merian, istoria aceleiași țări, scrisă de Pelzel, campania ducelui de Weimar, a lui Engelsüss, războiul suedezilor publicat de Chemnitz etc.

Planul primelor trei acte l-a expus pe larg lui Goethe abia în februarie 1797. După o îndelungată chibzuință s-a hotărît să scrie un prolog, descriînd soldatesca Războiului de 30 de ani și l-a intitulat *Wallensteiner*. Un an mai tîrziu i-a dat numele de *Wallsteins Lager* și l-a îmbrăcat în versuri scurte, burlești.

Intenționa, la început, să scrie lucrarea în proză; dar s-a lăsat influențat de Wieland, care socotea ritmul drept condiție indispensabilă a poeziei, și de Humboldt, care spunea că scenele de dragoste dintre Max și Thekla nu pot fi scrise în proză.

Până în decembrie 1797 a scris patru acte din *Piccolomini*, pe care le-a citit lui Goethe. Acesta i-a sugerat să-l introducă în *Tabără* pe călugărul capucin, cu predica sa, recomandându-i să-l citească pe Santa Clara. Tot el i-a propus împărțirea în trei părți a dramei, a treia parte fiind tragedie.

În noiembrie 1798 primele două părți ale trilogiei erau aproape gata. Se opriase numai la scena astrologului Seni, căruia intenționa să-i dea caracter comic. Tot Goethe a fost cel care l-a îndemnat să vadă altfel intrarea în scenă a astrologului. La 1 ianuarie 1799 îi trimite lui Goethe *Piccolomini*, care a și fost reprezentată la 30 ianuarie, în același an, de ziua nașterii ducesei, după ce, cu trei luni mai înainte, se reprezentase *Wallensteins Lager*.

Schiller se grăbea: în februarie 1799 erau gata trei acte din *Moartea lui Wallenstein*, iar la 20 aprilie avu loc cea dintâi reprezentație cu această a treia parte și cea mai însemnată din trilogie.

Sub influența lui Goethe și a lui Körner poetul a făcut vreo trei prelucrări, până ce a izbutit să-i dea forma definitivă și abia în februarie 1800 editorul Cotta a început tipărirea trilogiei. Tirajul a fost neașteptat de mic: 3500 exemplare, care s-au epuizat imediat, tipărindu-se o nouă ediție. Schiller a apucat patru ediții.

Wallenstein nu este, ca alte personaje ale dramelor sale, un *caracter*, care să exprime părerile și dispozițiile

sufletești ale poetului, ci, putem spune că, pînă la un punct, însușirile lui Wallenstein sînt străine de caracterul lui Schiller.

Poetul își schimbase părerile despre Artă: voia acum să reprezinte *realist* personajul. Wallenstein era tipul cel mai potrivit pentru acest scop. E adevărat că acest erou schillerian nu prezintă nici un moment remarcabil de măreție, dar totalitatea trăsăturilor sale ni-l arată ca o puternică personalitate. N-are noblețe sufletească, ci, dimpotrivă, unele momente reprobabile; este, totuși, o apariție însemnată, impunătoare. E plin de contraziceri (ca și armata sa din *Tabără*), dar aceste contraziceri se contopesc într-un tot, care-l prezintă drept mare comandant de oști.

Păcătuiește, prin trădare, cum păcătuiesc și alți eroi ai lui Schiller: Karl Moor și Fiesco, dar de alte proporții.

Schiller ni-l înfățișează pe Wallenstein nu ca pe un caracter format, ci ca pe unul în formare, în devenire, așa cum spune Nietzsche: „*Der Deutsche ist nicht; er wird*“ (Germanul nu și-a sfîrșit evoluția, ci e în continuă dezvoltare). Generalul Wallenstein fusese jignit la dieta de la Regensburg, dar, cînd împăratul a avut nevoie de el, l-a încărcat cu onoruri și i-a acordat puteri discreționare. Wallenstein n-a uitat jignirea, și în suflet i-au incolțit ura și dorul de răzbunare. După ce s-a despărțit de Viena, n-a mai avut alt punct de sprijin sufletească decît credința în astre, de care atîrna cu demonică atașare.

Tragedia schilleriană se desfășoară, de aici înainte, sub semnul soartei, al ambiției, al mîndriei jignite, voind să acționeze și totuși ezitînd, în trădare și necredință, în atmosferă de amenințare, în care se petrec grozăviile Războiului

XXXIII

de 30 de ani. Puterea lui e primejdioasă, dacă se lasă ademenit de ea.

Carlyle, scriind despre *Wallenstein*, a remarcat foarte bine cum fiecare soldat din *Tabără* oglindește mentalitatea unității din care face parte. Astfel dragonul irlandez, care acționează numai îndemnat de propriul său folos, este oglinda colonelului Buttler; primul cuirasler din regimentul Pappenheim -- unitatea de elită a vieții militare de atunci -- este icoana lui Max Piccolomini, figura ideală din *Wallenstein*; trompetul, devotat trup și suflet generalului, îl reprezintă pe Terzky, croatul, pe Isolani, iar archebuzierul, rămas credincios împăratului, pe Tiefenbach etc. Cel mai ciudat tip e vagmistrul, care e caricatura lui Wallenstein, pe care îl imită în chip ridicol.

Dar această armată pestriță, oricât ar cuprinde în ea elemente disparate ca pregătire și interese care le-au adunat sub steagul lui Wallenstein, este, deocamdată, strâns unită în jurul comandantului. Când se răspîndește vestea că împăratul vrea să-i slăbească armata, împărțind-o, această armată declară solemn generalului că rămîne cu el și nici o putere n-o poate despărți.

Prima parte, *Wallensteins Lager*, se încheie cu un sprinten „cîntec al călăreților“.

Varietatea caracterelor, mișcarea din această agitată armată, toate îți fac impresia că ai de-a face cu ceva haotic, și totuși există o unitate, o coeziune, care-ți ține pe toți legați: personalitatea generalisimului. Tot ce se petrece în această tabără în fond se învîrtește în jurul „lui“ și fiecare se mișcă mînat numai de voința puternică a comandantului.

Din predica călugărului capucin bănuim și opoziția, care începe să se ridice împotriva alotputerniciei generalului. Cînd în partea doua, *Piccolomini*, apare în tabăra din Pilsen consilierul imperial Questenberg, trimisul împăratului, ca să-i aducă lui Wallenstein porunca acestuia, soldatesca pestriță, care bea, joacă zaruri și cîntă — nu se mai vede, nici aude. Acest trimis se afla în mijlocul generalilor, devotați orbește lui Wallenstein, dușman Vienei. Questenberg se simte izolat, înțeles numai de Octavio, care, aparent, ține cu generalul, în ascuns însă primește lupta cu acesta, pentru împărat și pentru... sine, căci rîvnește comanda și titlul de prinț, precum și pentru dorința de a-l scoate pe Max (fiul său, care o iubește pe Thekla) din mrejele lui Wallenstein.

Putere și onoare: acestea sînt lozincile lui Wallenstein! Va sta în fața împăratului singur, admirat și temut totuși. Puterea, de care dispune, îl duce la nesocotință. Puterile misterioase ale destinului, puteri în care credea orbește la început, sînt în el. Toate: armata, familia, prietenii trebuie să-i fie la îndemînă pentru realizarea țelului urmărit. În acest țel nu trebuie să vedem însă numai egoism. Nu! Wallenstein vrea să aducă pacea, libertatea, vrea, oricît ar părea de paradoxal, să ajute imperiul, să-l ridice, să sfîrșească o dată cu fanatismul religios, care l-a sfîșiat timp de 30 de ani.

Egoismul lui Wallenstein constă, credem, în faptul că el vrea să realizeze nobilul țel al unirii germanilor, dezbrînați în stătulețe învrăjbite, „numai“ prin el, imperiul să-i mulțumească „numai“ lui. Dar legătura cu suedezi? Aceștia vor fi simple instrumente ale ambiției sale. Îi va plăti, în cele din urmă, ca pe oricare mercenari. Că a devenit, prin

aceasta, trădător față de împărat, da, e adevărat; dar nu și față de imperiu! Trădarea se datorează mândriei jignite și poftelor sale de răzbunare. Aici trebuie căutată pricina căderii sale, și nu în evenimentele externe.

Aparența este, firește, că tocmai aceste evenimente externe l-au silit la acțiunea de trădare; dar, în această privință, Schiller a dat numai o înfățișare exterioară convingerilor interne. Criticul Jakob Minor, în introducerea sa la *Wallenstein*, scrie că „de fapt căderea lui nu se datorește forțelor străine, ci lui însuși“. E încrederea absolută de sine. Aceasta îi aduce căderea. Nu cade pentru că se încrede în stele, ci pentru că e orb și față de profețiile sumbre ale astrologului său, Seni, care-i spune:

*„O, vino, vino-n grabă și privește
Cu ochii proprii, să te-ncredințezi!
Un semn grozav se-arată-n casa vieții;
De-aproape te pîndește un dușman,
Un diavol e în dosul stelei tale!“*

La acestea, el, încrezător acum, nu în stele, ci în infailibilitatea sa, îi răspunde:

*„Baptiste, du-te și te culcă, dragă!
De-atare semne nu mă înspăimînt!“*

Nimic: nici astrologia, nici visul cu presimțiri sinistre al cumnatei sale, contesa Terzky, nici teama cameristului său credincios, nici stăruințele lui Max — nimic nu-i mai zdruncină singuranța de sine.

Singura figură ideală e Max, care nu vrea să creadă în trădare și urăște falsitatea tatălui său. Pe Wallenstein îl

admiră ca pe cel mai mare geniu militar și vrea să-și clarifice legăturile cu el:

„O legătură limpede, curată,
Rămîne încă între el și mine.
Și mai-nainte de sfîrșitul zilei
Vreau să se hotărăscă dacă eu
Mă lepăd de prieten sau de tată!“

Acestea sînt și cuvintele cu care se încheie partea a doua a trilogiei.

Pentru idila Thekla-Max, Schiller a fost criticat, obiectîndu-i-se că strică unitatea acțiunii, și că ar fi fost influențat de moda tragediei franceze, în care neapărat trebuia să încapă și o acțiune de dragoste. I se face, credem, nedreptate poetului. „Această idilă e contraponderea necesară față de mărimea copleșitoare a lui *Wallenstein*“, scrie, cu dreptate, prof. Arthur Kutscher în introducerea sa la *Wallenstein*.

Acest contrast e într-adevăr necesar. Poetul însuși a caracterizat dragostea lor „partea cea mai importantă a acțiunii, din punct de vedere poetic“.

În arhitectura trilogiei această idilă reprezintă Frumosul, ca simbol, în mediul acesta frămîntat de ambiții. *Piccolomini*, fără scenele de iubire dintre cei doi, ar fi fost o piesă goală, rece. Scenele acestea sînt oaza verde în pustiul ambițiilor deșarte și, murind — unul, luptînd eroic, Thekla la mormîntul iubitului ei — cei doi devin adevărații eroi, adevărații învingători. Max e imperativul categoric kantian, cum fusese Rüdiger, în *Cîntecul Nibelungilor*. El n-a existat istoricește; e creația poetului. În el recunoaștem într-adevăr pe Schiller, căci e conflictul său favorit: lupta dintre datorie

și înclinările inimii. La scenele acestea, mărturisește poetul, a lucrat cel mai mult și, adăugăm, a pus cea mai multă inimă. Ele au pornit dintr-o necesitate sufletească a poetului, care și aici, ca în *Räuber*, *Maria Stuart* și în celelalte drame ale sale, a simțit nevoia unor momente de destindere, de liniște, de odihnă.

A fost, pentru mine, una din deziluziile tinereții, când, după citirea lui *Wallenstein*, am aflat că Max și Thekla, istoricește, n-au existat.

Partea a treia, *Wallensteins Tod*, duce la catastrofă. Jocul lui Wallenstein cu gândul de a deveni regele Boemiei, de a se alia cu suedezii, devine acum acțiune serioasă. Generalul simte că nu mai poate da înapoi, căci a mers prea departe; atât de mult s-a încurcat în plasa pe care singur și-a țesut-o.

Indemnat de colonelul suedez Wrangel și de ambițioasa cumnată a sa, contesa Terzky, șovăitorul Wallenstein se hotărăște. Zadarnic încearcă Max să-l abată de la drumul trădării; Wallenstein merge ca somnambulul, orbește, spre pierzare.

Octavio îl atrage de partea sa și pe colonelul Buttler, care fusese omul cel mai apropiat de Wallenstein. Regimente întregi îl părăsesc pe comandantul suprem; el merge însă pe același drum, cu nestrămutată și încăpățînată hotărîre. Se simte chiar ușurat, căci trecuse peste perioada chinuitoare a șovăielii. Dar Wallenstein și-a pierdut influența asupra armatei. Se retrage, de aceea, cu puținii credincioși, în fortăreața Eger. Aici aude că Max a căzut în lupta împotriva suedezilor și Thekla moare la mormîntul lui. Buttler pregătește pieirea generalului. Îl străpung cu sulitele căpitanii Deveroux și Macdonald.

Contesa Terzky se otrăvește. Sfârșitul: Octavio e numit prinț. Tot trădarea a învins; dar cea cu aparență de lealitate.

Evenimentele istorice sînt credincios redată. Dacă, formal, opera *Wallenstein* este numită trilogie, prin faptul împărțirii ei în trei părți, din punctul de vedere al acțiunii însă, cele dintîi două părți sînt numai introduceri la tragedia *Wallensteins Tod*. Opera schilleriană, repetăm, nu e trilogie în sensul antic sau shakespearian. *Wallenstein*, scrie același istoric și critic literar J. Minor în prefața sa la Schiller (Cotta, vol. V) are, după un prolog de un act, două drame de mai multe acte. Piesa a doua nu poate exista fără cea dintîi și invers. Totul este o unitate, care numai din cauza volumului enorm al cuprinsului a fost împărțit artificial.

Sfârșitul trilogiei e măreț. Eroul mării trădări a căzut; dar poetul nu vrea triumful celeilalte trădări, a lui Octavio. Moralmente, poetul îl nimicește pe Octavio în cîteva cuvinte. E vorba de scrisoarea împăratului către „*Prințul Piccolomini*“. Titlul este prețul trădării. Cu această deșartă înălțare îi plătește împăratul pierderea onoarei, pierderea unicului fiu.

Trilogia se încheie astfel dramatic și palpitant. Poetul a izbutit să realizeze ceea ce el însuși cerea de la confrăți: să ridice arta lor pînă la sublim, s-o facă demnă de înălțimea subiectului ales. Să încheiem parafrazînd cuvintele lui Schiller din *Maria Stuart*: „O, Doamne, din această operă vorbește o inimă!“

VIRGIL TEMPEANU

TABEL. CRONOLOGIC

1759 noiembrie 10 S-a născut Fr. Schiller, la Marbach.

1773 Urmează „Academia militară“, școală înființată de ducele Karl Eugen la Württemberg pentru fiii ofițerilor săi. Poetul este deci nevoit, ca fiu de ofițer, să urmeze această „Academie“ studiind medicina.

1775 Absolvă „Academia“ și e numit medic militar în Württemberg.

1780 Scrie poezii tinerești, ca *Ode către Laura*.

1781 Apare prima sa lucrare *Die Räuber* (*Hoști*), pe care o începuse chiar în timpul școlarității.

1782 Prima reprezentație cu *Die Räuber*, la Mannheim, unde Schiller se refugiază în ianuarie același an.

1783 Apare a doua dramă *Fiesco*, tragedie republicană, ținând de perioada „Sturm und Drang” ca și *Die Räuber*.

1784 Termină tragedia burgheză *Kabale und Liebe* (*Intrigă și iubire*). O plănuise încă la Stuttgart, în cele 14 zile de arest, pentru că a plecat la Mannheim fără învoire. E a treia operă aparținând perioadei „Sturm und Drang”. Schiller e numit poet al teatrului din Mannheim. La 11 ianuarie are loc reprezentarea dramei *Fiesco*, iar la 15 aprilie se reprezintă *Kabale und Liebe*. Lucrează la drama *Don Carlos*.

1785 Pleacă la Leipzig. Începe o perioadă nouă în viața lui Schiller, în urma prieteniei cu Chr. Körner. Scoate revista *Thalia*.

1787 Termină *Don Carlos*, părăsind, cu această dramă, curentul literar „Sturm und Drang”. Ducele Karl August de Weimar îi conferă titlul de consilier.

Începe o perioadă de preocupări științifice (istorie și filozofie), 1785—1794. Pleacă la Dresda, după prietenul său Körner. Pictorul Anton Graff îi face cel mai izbutit portret (aflat în „Körner Museum” din Dresda). În iunie apare *Don Carlos*. Schiller face prima vizită la Weimar. Cunoștință cu Herder și Wieland; frecventează familia von Lengefeld, cu fiica căreia, Charlotte, se va căsători.

1788 Lucrează la *Geschichte des Abfalls der Niederlande* (*Istoria revoltei Țărilor de Jos*). Îl cunoaște pe Goethe, fără să se împrietenească însă. Cu *Geschichte des dreissigjährigen Krieges* (*Istoria Războiului de 30 de ani*) își încheie activitatea sa de istoric.

1789 E numit profesor de Istorie universală la Universitatea din Jena. La 26 mai ține prelegerea inaugurală cu titlul: *Ce este și în ce scop studiem istoria universală*, aclamată de studenți.

1790 Se căsătorește, la Jena, cu Charlotte von Lengefeld. Serie *Istoria Războiului de 30 de ani*, care va apărea în 1792.

1793 Serioase studii filozofice sub influența lui Kant. Apar: *Über Anmut und Würde* (*Despre grație și demnitate*), și *Über das Erhabene* (*Despre sublim*).

1794 Apar: *Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen* (*Scrisori despre educația estetică a omului*) și *Über naive und sentimentalische Dichtung* (*Despre poezia naivă și cea sentimentală*). Leagă prietenie cu Goethe. Apare revista *Die Horen*. Sculptorul Johann Danecker îi modelează bustul (se află în Muzeul din Stuttgart).

- 1795 Anul în care Schiller se reîntoarce la poezie. Scoate, împreună cu Goethe, revista critică *Die Xenien*.
- 1796 Apare *Musenalmanach*, în care Schiller publică poezii filozofice, ca *Der Spaziergang* (*Plimbarea*), *Ideal und Leben* (*Ideal și viață*), *Das Glück* (*Norocul*) etc.
- 1797 „Anul baladelor“, în care, împreună cu Goethe, publică renumitele sale balade și romane: *Der Handschuh* (*Mănușa*), *Der Ring des Polykrates* (*Inelul lui Polycrate*), *Ritter Toggenburg* (*Cavalerul Toggenburg*), *Die Bürgschaft* (*Chezășia*), *Der Kampf mit dem Drachen* (*Lupta cu balaurul*) etc.
- 1799 Schiller se mută la Weimar, unde începe o prodigioasă activitate. Prietenia cu Goethe devine trainică și cu efecte fericite asupra activității amândurora. Astfel termină *Wallenstein*, și de aici înainte va apărea aproape în fiecare an o piesă originală. Traduce pentru teatrul pe care îl conducea Goethe piese străine ca: *Macbeth* de Shakespeare, *Turandot* de Gozzi, *Fedra* de Racine etc.
- 1800 Termină *Maria Stuart*, care se joacă cu mare succes.

1801 Tragedia romantică *Jungfrau von Orléans* (*Fecioara din Orléans*). O reprezintă în Leipzig, unde poetul este ovaționat.

1802 Se mută în casa proprie din Weimar. Serie *Die Glocke*. Editorul Cotta îi tipărește *Wallenstein*. Poetul este înnobilit de împăratul Franz, la propunerea marelui duce Karl August de Weimar.

1803 O nouă dramă: *Die Braut von Messina*, tragedie cu coruri. Vara și-o petrece în stațiunea climaterică Lauchstätt pentru îngrijirea sănătății, care devine tot mai șubredă.

1804 Se încheie, de fapt, cariera dramatică a lui Schiller, cu *Wilhelm Tell*. Cu aceasta se întoarce poetul iar la drama obiectiv-istorică, la ideea libertății cu care a început (*Die Räuber*) și cu care luptase în tinerețe, încheind, astfel un ciclu dramatic la sfârșitul vieții. În mai vizitează Berlinul, unde, în iulie, i se reprezintă *Wilhelm Tell*. Împăratul îi propune să se mute la Berlin; dar acest plan cade. Serie oda ocazională *Die Huldigung der Künste* (*Omagiul artelor*), la căsătoria prințului moștenitor de Weimar cu prințesa Maria Pavlovna. Din acest an datează portretul său făcut de Gottfried Schadow (se află la National-Galerie din Berlin).

1805 În martie se reprezintă, la Weimar, traducerea sa din Racine, *Fedra*. Moare lucrînd la drama cu subiect din istoria Rusiei, *Demetrius*, la 9 mai, după amiază, la orele 5 și e înmormintat în noaptea de 11 mai.

1825 Sierul său este așezat în cavoul ducal, la stînga sierului ducelui Karl August; iar în 1832 sierul lui Goethe, la dreapta ducelui.

V. T.

SCURT ISTORIC AL RĂZBOIULUI DE 30 DE ANI (1618-1648) ȘI AL ROLULUI GENERALULUI WALLENSTEIN

Singerosul război, în aparență religios, care a pustiit Germania răscolind-o 30 de ani, a izbucnit în Boemia, unde, din ordinul împăratului au fost dărîmate bisericile protestante, abia ridicate, în orașelele Braunau și Klostergrau, deși confesiunea protestantă era legal recunoscută.

Protestanții s-au răsculat în anul 1618, au pîs mîna pe conducerea orașelor și i-au alungat pe catolici. Urcarea împăratului Ferdinand al II-lea, fanatic catolic, pe tronul Germaniei a înrăutățit situația.

Împărații din dinastia Habsburg duceau o politică de întronare a unei autorități centrale și absolute în Germania. Fiind catolici se sprijineau în acest scop pe Biserică, iar iezuiții, în lupta lor împotriva protestanților, izbutiseră să readucă la catolicism Bavaria și unele regiuni renane.

Contrareforma, sprijinită de împărat, era combătută însă violent de principii protestanți germani, care, ca să se apere, au încheiat Uniunea evanghelică. La rîndul lor, catolicii s-au unit în Liga catolică. Aceste două organizații politico-re-

ligioase zdruncinau, prin antagonismul lor, situația politică din imperiu.

Germania avea adversari și în afară: în primul rând pe francezi, care nu vedeau cu ochi buni politica centralistă și absolutistă habsburgică, întrucât se temeau de o Germanie unită și puternică (mai ales că și Spania era pe atunci de temut). Apoi nici statele din nordul Germaniei, îndeosebi Danemarca și Suedia, nu erau favorabile unei Germanii unite (Suedia se vedea stinjenită în planurile ei de dominație asupra Mării Baltice).

În 1618, răsculindu-se protestanții cehi, nu-l mai recunosc drept rege al lor pe Ferdinand al II-lea, ci pe prințul-electoral al Palatinatului, căci acesta era conducătorul Uniunii evanghelice.

Principii din Liga catolică îl ajută pe împărat și-i bat pe cehi la Muntele Alb (1620), lângă Praga, Boemia devenind prin aceasta o provincie habsburgică.

Ferdinand al II-lea vrînd să-l pedepsească pe principele electoral al Palatinatului, pentru că acceptase să fie regele Cehiei, trimite trupe împotriva lui, pustiind întreg Palatinatul și alungîndu-l pe electoral, punînd în locu-i un prinț catolic.

Protestanții cer atunci ajutor din afară, și războiul se transformă într-un conflict internațional. Astfel Gabriel Bethlen, principele protestant al Transilvaniei, care rivnea la tronul Ungariei, se unește cu cehii împotriva lui Ferdinand al II-lea, iar regele Danemarcei, protestant și el, pătrunde cu armata în Germania. Împăratul, atacat din două părți, află ajutor la Wallenstein, nobil de origină cehă, care, după înfrîngerea răscoalei din Praga și confiscarea averii protes-

tanților (1618—1620), devenise foarte bogat. El își alcătuieste armata pe cheltuiulă proprie, și o pune la dispoziția împăratului. Împăratul îi acordă puteri discreționare, și Wallenstein, iscusit general, înfrânge armata daneză cît și pe aceea a Uniunii evanghelice, silindu-le să se retragă din teritoriile cucerite de ei, de exemplu din Bavaria, care a rămas pînă azi catolică. Se încheie pacea din 1629.

Acum Ferdinand are mină liberă să-și realizeze planurile sale de a alcătui un imperiu centralizat și de a instaura monarhia absolută în Germania. Tot în acest scop îi silește pe protestanți, cu scopul de a-i slăbi economicește, să înapoieze Bisericii Catolice bunurile confiscate în urma Reformei lui Luther. Dar succesele lui Ferdinand nu erau pe placul Franței. Cardinalul Richelieu, conducătorul de fapt al țării, intervine pe lângă Gustav Adolf, regele Suediei, ajutîndu-l și bănește, ca acesta să ia armele împotriva lui Ferdinand al II-lea. Suedezii intră în anul 1630 în Germania, cărora li se alătură și principii Saxoniei și de Brandenburg, și înving trupele catolice, mergînd victorioși pînă în sudul Germaniei. Wallenstein este biruit la Lützen, în Saxonia (1632); dar în această bătălie cade chiar regele Gustav Adolf. Prin moartea sa eroică protestanții pierd un mare sprijinitor, și puterea lor slăbește.

Franța însă veghea și, pentru a preveni o întărire a împăratului Ferdinand, se hotărăște să intervină direct.

Ferdinand însă, temîndu-se de puterea și ambițiile lui Wallenstein, în loc să-l cîștige, pune la cale uciderea lui, la Eger, în 1634, unde se retrăsese, după ce împăratul îi luase comanda. Prin asasinarea lui Wallenstein, împăratul pierde pe cel mai valoros general. Franța intră în luptă în 1635 și armatele ei se ciocnesc cu cele germane pe Rin și în Bavaria.

La început francezii sînt bătui, dar le sar în ajutor suedzii, olandezii și principii protestanți germani. Conduse de generalii Condé și Turenne, armatele franceze le înving pe cele imperiale, intrînd în Bavaria, de unde amenință Viena. Împăratul este nevoit să ceară pace, tratativele avînd loc în două orașe din Westfalia, Münster și Osnabrück.

Pacea se încheie în anul 1648 și ea restabilește libertatea religioasă, dar consfințește și înfrîngerea politicii de unificare a Germaniei sub puterea absolută a împăratului (acum Ferdinand al III-lea).

Principii, mai ales cei de Brandenburg și de Saxonia, devin puternici și aproape independenți, avînd dreptul să întretină relații diplomatice directe cu alte state.

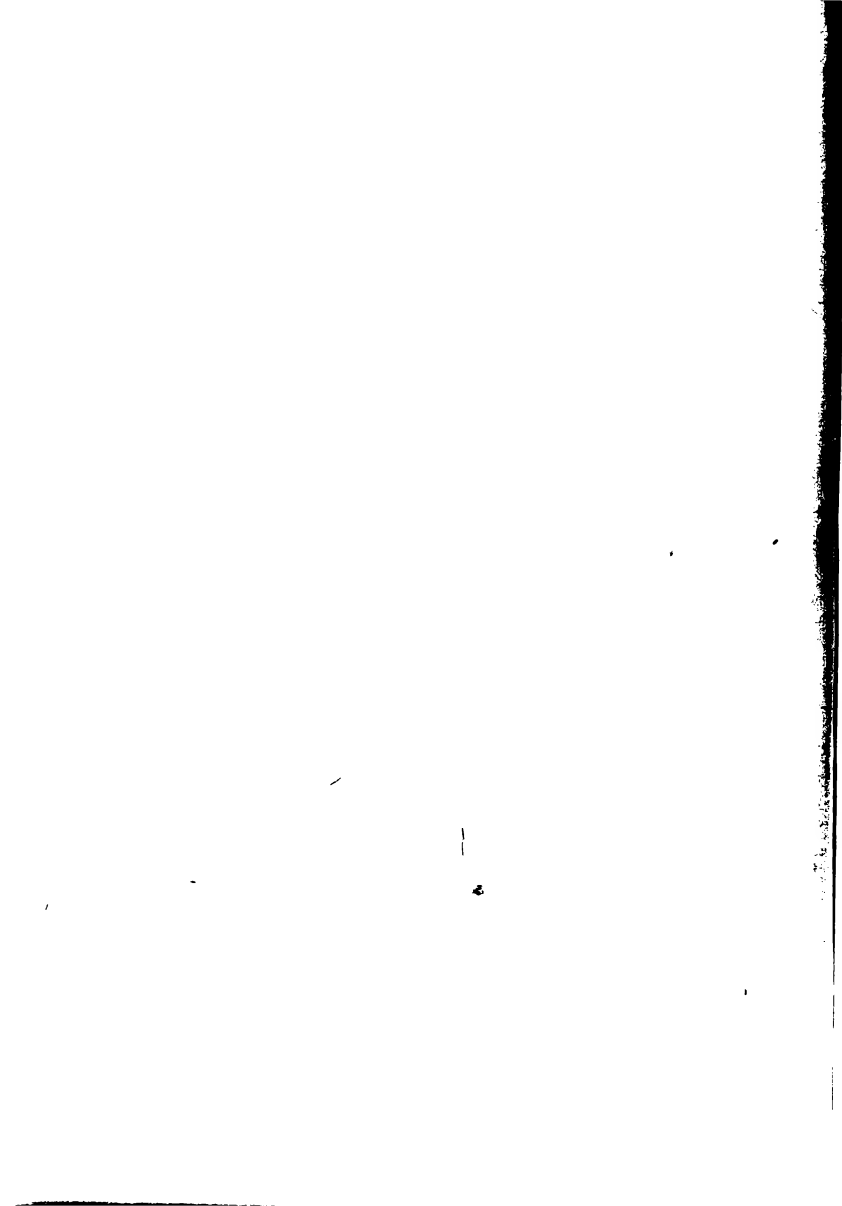
Elveția și Țările de Jos se desprind din imperiu, Franța primește Alsacia (fără orașul Strassburg).

Pacea westfalică a fixat hotarele politice ale Europei care, în general, au rămas astfel pînă la finele secolului al XVIII-lea, iar fărîmîțarea Germaniei va dura pînă în secolul al XIX-lea.

Războiul de 30 de ani, care stă la baza trilogiei lui Schiller, Wallenstein, va avea ca urmare și o mișcare în Franța și în Italia de sud, împotriva absolutismului feudal.

V.T.

TABÄRA LUI WALLENSTEIN

PROLOG

(rostit la redeschiderea teatrului din Weimar,
în octombrie 1798)

Din nou ne-atrage în această sală,
Azi, jocul măştii grave şi glumeţe,
Ce, prin urechea şi prin ochiul vostru,
Adânc în suflet v-a pătruns adesea.
Priviţi cum sala iar a-ntinerit,
Cum arta, ca pe-un templu-nălţător,
A împodobit-ol Şi un duh măreţ,
Din şiru-acestor nobile coloane,
Rosteşte parcă vorbe-armonioase
Ce umplu sufletul de noi avinturi
Şi clipa de simţiri sărbătoreşti.

E totuşi încă vechiul teatru, leagăn
Al multor forţe tinereşti şi meşter
Talentelor în plină dezvoltare.
Noi sîntem încă veteranii, care,
Cu sîrguinţă şi elan fierbinte,

În fața voastră numai am crescut.
Pe locu-acesta-a stat un nobil meșter
Ce v-a-nălțat la culmea artei sale
Și v-a-ncântat prin geniu-i creator.
O, fie ca înfățișarea demnă
A teatrului s-atragă-n rîndul nostru
Pe cei mai vrednici, iar acea nădejde
— Pe care am nutrit-o mai de mult —
Să se-mplinească-n chip strălucitor!
O mare pildă ne stîrnește rivnă,
Și gîndului dă zborul către culmi.
Deci fie-această scenă înnoită
O mărturie-a marelui talent!
Căci unde-și cearcă forțele mai bine
Și-mprospătează gloria străveche,
Decît aici în fața unui public
Mișcat de fiecare vrajă-a artei,
Cu simțul fin în stare-a prinde duhul
În apariția-i fulgerătoare?
În vreme ce a daltei plăsmuire.
Și cîntul bardului trăiesc milenii,
Creația actorului va trece
Pe lîngă simțuri, grabnic, fără urme.
Aici, cu el odată, moare vraja.
Și cum se stinge sunetu-n ureche,
Așa se stinge clipa creatoare
A cărei faimă nu se poate scrie.
O, arta-i grea, răsplata-i trecătoare!
Actorului nu-i va-mpleți cununi
Posteritatea, și de-aceea el

Să fie lacom după viață; clipa
Fiind a lui, s-o umple-n întregime,
Și să cîștige cu tărie lumea
Din vremea lui pentru-a-și putea clădi,
Cu dragostea celor mai buni și vrednici
Un monument înălțător și viu.
Cel care-a mulțumit pe cei mai buni
Din vremurile lui, acela-nseamnă
Că-n toate vremurile a trăit.

Începe astăzi pe această scenă,
Sălașul Thaliei, o eră nouă
Ce-l face pe poet mai îndrăzneț:
Se leapădă de-un drum bătătorit
Și ține să vă scoată din făgașul
Îngust al vieții, pentru-a vă transpune
Pe culmile mărețe ale artei
Ce-i vrednică de clipa-nălțătoare
A vremii-n care năzuim într-una.
Căci numai o idee mare poate
Să clatine din temelii un suflet;
În mințile cu gînduri mărginite
Și înțelegerea e mărginită,
Iar omul izbutește să se-nalțe
Odată cu-aspirațiile-i mari.

Și-acum, cînd veacul grav e pe sfîrșite,
Cînd chiar și adevăru-i poezie,

Cînd genii mari se luptă să atingă
Un țel ales și cînd în joc se află
Mărețe lucruri ale omenirii
— Și dominația, și libertatea —
Cuvine-se și artei să încerce,
Pe scena magică, un zbor mai-nalt
— Ba, astăzi, chiar și trebuie — căci altfel,
O face de rușine scena vieții.

Vedem cum azi se sfarmă forma veche
Ce, cu un veac și jumătate-n urmă,
Dăduse țărilor din Europa
O mult dorită pace, rodul scump
Plătît cu treizeci ani de trist război.
Din nou poetului îngăduiți-i
Să vă arate, plin de fantezie,
Acele-ntunecate vremi de-atunci,
Dar să priviți prezentul mai senini,
Și viitorul cu nădejdi mai mari.

Acum poetul vrea să vă transpună
În mijlocul acelui crunt război.
Trecură șaisprezece ani de jaf,
De pustiire și de lipsuri. Lumea,
Ca într-o mlaștină-a durerii, fierbe,
Și raza păcii nu se-ntrezărește.
Imperiu-i ca un loc de zbenguială
A armelor, orașele-s pustii.

Ruină-i Magdeburgul, orice artă
Și meșteșugurile-s la pământ.
Nimic nu mai înseamnă cetățeanul,
Oșteanu-i totul; iar necuviința,
Nepedepsită, -și bate joc de datini.
Și pe pământul pustiit vin cete
Barbare,-n lung război sălbăticate.

Pe-acest tablou al unor vremi sinistre
Se desenează lucruri îndrăznețe
Și-un geniu temerar. Voi îl cunoașteți:
E zeul taberei, făuritorul
Oștirilor neînfricate, zbirul
Oricărei țări, iar pentru împărat
Și stîlp, și groază, fiu aventuros
Al orbului noroc, acela care,
De-al vremilor hatîruri înălțat,
Atins-a iute cea mai-naltă treaptă
A gloriei, dar, nesătul, rîvnind
Mereu și mai departe, cade jertfă
Ambițiilor lui nestăpînite.
Imaginea acestui om de geniu
— De unii îndrăgit, urît de alții —
E în istorie neconturată.
Dar, ochilor și inimilor voastre,
Acum, ca om să vi-l arate arta,
Ce totul mărginește și încheagă
Și dă-napoi naturii orice culme.
Ea vede omul în strîmtoarea vieții

Și mare parte-a vinei lui o pune
Pe seama aștrilor nenorocoși.

El nu apare azi pe-această scenă
Și, totuși, între cetele-ndrăznețe,
Pe care geniu-i le însuflețește,
A lui imagine veți întilni;
Aceasta, pînă cînd sfioasa muză
Va îndrăzni să vi-l înfățișeze
Pe viu; căci numai setea de putere
I-ademeneste inima. În lagăr
Se-arată numai ale lui păcate.

Iertați-l pe poet că nu vă duce
Degrabă pîn'la ținta acțiunii,
Ci îndrăznește numai să v-arate
Imaginea eroului măreț
Doar printr-o-nșiruire de tablouri!
Dorese ca jocul azi să cucerească
Urechile și inimile voastre
Prin sunetele neobișnuite
Ce vă vor duce în acele vremuri,
Pe-o scenă de război, străină vouă,
Pe care în curînd eroul nostru
Cu fapte o va umple.

Azi, cînd muza,
A dansului zeiță și-a cîntării,

Sfioasă-și cere dreptul din străbuni
S-aducă versul iar, n-o dojeniți!
Cuvine-se să-i mulțumiți, căci ea
Vă-nfățișează tristul adevăr
În vesela împărăție-a artei,
Destramă cu știință-nșelăciunea,
Pe care mai-nainte o crease
Și, astfel, nu trădează adevărul.
Severă-i viața, arta e voioasă.

PERSONAJELE

VAGMISTRUL }
GORNISTUL } din regimentul de carabinieri al lui Terzky

SERGEANTUL

TIRALIORI

DOI VÎNĂTORI călăreți din ceata lui Holk

DRAGONI din regimentul lui Buttler

ARCHEBUZIERI din regimentul lui Tiefenbach

CUIRASIERI dintr-un regiment valon

CUIRASIERI dintr-un regiment de lombarzi

CROAȚI

ULANI

RECRUTUL

CETĂȚEANUL

ȚĂRANUL

FIUL ȚĂRANULUI

CAPUCINUL

INSTRUCTORUL MILITAR

VIVANDIERA

O FEMEIE DE SERVICIU
COPII DE TRUPĂ
OBOIȘTI

In fața orașului Pilsen din Boemia.

Scena I

Cortul unei vivandiere, în fața căruia se găsește o du-
gheană de mărunțișuri și vechituri. Soldați de toate cu-
lorile și sub toate drapelele se înghesuiesc claie peste
grămadă. Toate mesele sînt ocupate. Croați și ulani
pregătesc ceva pe grătar, vivandiera le toarnă vin, cîțiva
copii de trupă aruncă zarurile pe o tobă, iar alții, în
cort, cîntă.

Un țaran și fiul său

FIUL

Tătucă,-ți spun: nu isprăvim cu bine!
Să ne ferim de-această ostășime!
Sînt oameni prea-ndărătnici, ia privește!
Să nu pățim ceva, Doamne ferește!

ȚĂRANUL

Ei, aș! Or fi-ndrăzneți, de bună seamă,
Dar n-au să ne mănince, n-avea teamă!
Ia uite, vezi? Venit-au alții noi

De către Saal și Main. Acest convoi
Adus-a lucruri scumpe, cu grămada.
De-om fi șireți, va fi a noastră prada.
Un căpitan, de altu-njunghiat,
Aceste două zaruri mi-a lăsat.
Sînt pline de noroc; cerca-voi dară,
Acum, puterea lor de-odinioară.
Băieților ne-om arăta zănatnici,
Ei sînt risipitori și zărpălatici.
Le place mult să fie lăudați
Și-aruncă lesne banii căpătați.
Cu banița ne store avutul — noi
Cu lingurița îl vom lua-napoi.
Lovind cu specele, necruțători,
Noi îi vom încolți viclenitori.

(Din cort se aud cîntări și izbucniri de bucurie.)

I-auzi cum chiuie? Doamne ferește!
Pe toate pielea noastră le plătește,
Căci hoardele se lăfăiesc de-un an
În grajdurile bietului țăran.
Acum pe cîmpurile înverzite
Nu mai găsești nici pană, nici cîpote.
Cît vezi cu ochii, țarina-i pustie.
De foame și de-atîta sărăcie,
Ne-aduc în stare hoardele tirane
Mai să ne roadem propriile ciolane.
Nici cînd saxonu-a bîntuit prin țară
N-am îndurat o viață-atît de-amară.
Și, cică, sînt oșteni împărătești!

FIUL

Ies mulți din cuhne; de la ei chitești
C-avem ce lua? Nu sînt prea arătoși.

ȚĂRANUL

Sînt, dintre toți, cei mai răutăcioși;
Se umflă-n pene și se cred prea tari,
De parcă-ar fi din neamurile mari.
Pușcași sînt de-ai lui Terzky. Ăstor cete
Boemia li-e baștina, băiete!
Cu un țăran n-ar sta la băutură.
Dar vād și tiraliori. Stau la căldură
În jurul focului, în stînga,-i vezi?
Ei mi se pare că sînt tirolezi.
Hai, vino Emmerich, căci ne-am găsit
O bună pasăre de jumulit!
Ei se îmbracă bine, au bănet
Și bucuroși se-așează la zaifet.

(Se duc la corturi.)

Scena II

*Cei dinainte, vagmistrul, gornistul
și un ulan*

GORNISTUL

Ce vrea netotul? Șterge-o, stirpitură!

ȚĂRANUL

Măria voastră, o îmbucătură
Și-un strop de vin, căci azi am flămînzit!

GORNISTUL

Pe ăştia eu aşa i-am pomenit:
Să bea şi să se-ndoape!

ULANUL

(ii întinde un pahar de vin)

Eşti flămînd?

Na, cline, bea!

(El duce pe ţăran la cort; ceilalţi vin în faţă.)

VAGMISTRUL

Azi, solda, cu ce gînd
Ne-au îndoit? Socoţi că în zadar?
Pentru-a ne ţine de petreceri doar?

GORNISTUL

Nu ştii că azi ducesa vine-neoace
Cu fiica-i, principesa?

VAGMISTRUL

Eh, se face
De ochii lumii. Ținta lor, văd bine,
E ca oştirile din țări străine
Să fie-aici, la Pilsen, ghiftuite
Și astfel — dintru început momite —
Cu noi să-njghebe trainică unire.

GORNISTUL

Da, da! Iar e ceva în pregătire.

VAGMISTRUL

Iar domnii generali ce-au comandat...

GORNISTUL

Nu mi se pare-a fi ceva curat.

VAGMISTRUL

S-au năpustit cu toți-aici, grămadă...

GORNISTUL

Că doar n-or fi venit la noi să șadă...
Așa... că le-ar fi dragă plictiseala.

VAGMISTRUL

Nu ai băgat de seamă forfoteala
Și-atîtea șoapte-ntr-una...

GORNISTUL

Bine zici!

VAGMISTRUL

Și cum, de ieri, cutreieră pe-aici
Bătrînul din Viena c-un șirag
De aur după gît? Pun rămășag
Că asta e cu tîlc!

GORNISTUL

Iar vreo iscoadă!

Pe duce-l cată.

VAGMISTRUL

Nu vor să se-ncreadă
În noi! Da, da! Nu ai băgat de seamă?
De chipu-ascuns al ducelui li-e teamă.
Îl văd prea sus, și-acum a lui urcare
Îi supără, și cată să-l doboare.

GORNISTUL

Noi îl vom ține și de-acu-nainte.
O, de-ar avea aceleași, simțăminte,
Ca noi, și ceilalți!

VAGMISTRUL

Oastea cîrmuită
De Terzky — în lagăr cea mai neclintită —
Și oastea noastră fi-vor cu priință
Doar lui, căci el crescutu-ne-a-n credință.
Toți căpitanii, -n grad de el urcați,
Lui trup și suflet fi-vor devotați.

S c e n a III

*Cei dinainte, tiraliorul, gornistul,
croatul*

TIRALIORUL

De unde ai furat așa mărgele?
Nu-ți folosesc! Să facem învoială:
Aceste terțerole-ți dau pe ele.

CROATUL

Nu, nu! Tu vrei să-mi tragi o păcăleală.

TIRALIORUL

Ei aș! Îți dau și-o șapcă albăstrie;
Acum o câștigai la loterie.

CROATUL

(întinde mărgелеle în dreptul soarelui ca să sclipească)
Granat curat și chiar mărgăritare!
Ia uite ce frumos sclilesc în soare!

TIRALIORUL

(ia măregele și le privește)

Îți dau, sclipind atît de minunat,
Și-acest bidon!

GORNISTUL

Să vezi cum pe croat,
Tiraliorul îl va înșela!
Tiraliorule, juma-juma
Și îmi voi ține gura!

CROATUL

(și-a pus șapca pe cap)

Da, îmi place!

TIRALIORUL

(face semn gornistului)

Iar dinșii-s martori. Doar un schimb vom face.

S c e n a IV

Cei dinainte, sergentul

SERGEANTUL

(apropiindu-se de vagmistrul)

Ei, frate carabinier, ce zici?
O să ne țină multă vreme-aici?
În vreme ce noi stăm la căldurică,
Pe cîmp roiesc dușmanii fără frică.

VAGMISTRUL

Ce, ești grăbit? Acuma nu se poate,
Căci drumurile încă-s desfundate.

SERGEANTUL

Eu, nul Aici mă simt chiar de minune;
Dar a sosit un vestitor ce spune
Că Regensburgu-ar fi căzut acum.

GORNISTUL

Deci în curînd o să pornim la drum.

VAGMISTRUL

Cum? Pentr-un bavarez nesuferit
Și mult urît de duce, s-alergăm
Să-i ocrotim noi țara? Ți-ai găsit!

SERGEANTUL

Din gura dumitale multe-aflăm.

• S c e n a V

*Cei dinainte, doi vînători, apoi vivandiera,
copiii de trupă, un instructor militar,
o femeie de serviciu*

PRIMUL VÎNĂTOR

Văd lume tare veselă pe-aici!

GORNISTUL

Dar cine sînt cei arătoși, voinici,
În uniformă verde îmbrăcați?

VAGMISTRUL

Sînt de-ai lui Holk, toți vînători cercați.
Ei nu din tîrgul Lipsca-au cumpărat
Galoanele de-argint; le-au meritat.

VIVANDIERA

(*aduce vin*)

Bine-ați venit!

PRIMUL VÎNĂTOR

Ia uită-te, drăcie!

Chiar Augusta din Blasewitz să fie?

VIVANDIERA

Vezi bine, da! Și dumneata „musiu”
Nu ești din Itzehöe, precum știu,
Chiar Petru, zis cel lung, acel băiat
Care-ntr-o noapte,-n Glückstadt, a păpat
Ai tatălui său bani, cu trupa-ntreagă?

PRIMUL VÎNĂTOR

Schimbînd cu pușca pana.

VIVANDIERA

Atunci ne leagă

Un vechi prieteșug.

PRIMUL VÎNĂTOR

În astă țară,
Boemia, ne întilnim deci iară.

VIVANDIERA

Azi icea, mîine colo,-ntr-un noroc;
Așa precum te elatină războiul
Și cum te mătură din loc în loc;
De-atunci, umblai prin lume de tot soful.

PRIMUL VÎNĂTOR

Da, se și vede! Da. Îți dau crezare!

VIVANDIERA

Am drumuit cu ale mele care
De mărfuri, cînd pe Mansfeld noi l-am pus
Pe goană, pîn' la Timișoara, sus.
Făcut-am lingă Stralsund un popas.
Acolo am trecut prin greu impas,
Dînd faliment. La Mantua, apoi,
Cu Feria venit-am înapoi,
Făcînd o preumblare pîn' la Gent
Cu spaniolii dintr-un regiment.
Norocul mi-l voi încerca acum
Aci,-n Boemia, și sper s-adun
Toți banii de la cei ce-mi sînt datori.
Să văd de-mi dă și Friedland ajutor.
Acolo cortul meu îl poți privi.

PRIMUL VÎNĂTOR

Cum văd, aici de toate poți găsi!
Dar unde l-ai lăsat pe scoțianul
Cu care te plimbai?...

VIVANDIERA

Ah, hoțomanul!

M-a tras pe sfoară, — a șters-o frumușel.
Tot ce-am agonisit a luat cu el,
Lăsîndu-mi doar pe țîncu-acesta-n seamă!

COPILUL DE TRUPĂ

(vine sărînd)

De tata îi vorbești acuma, mamă?

PRIMUL VÎNĂTOR

Îi dă-mpăratul hrană și-ngrijire,
Căci trebuie să crească-a lui oștire.

INSTRUCTORUL MILITAR

(vine)

La școala de campanie porniți!
Hai, marș băieți!

PRIMUL VÎNĂTOR

Și ei sînt îngroziți
De încăperile înguste, iată!

FEMEIA DE SERVICIU

(vine)

Mătușă, vor să plece!

VIVANDIERA

Vin îndată!

PRIMUL VÎNĂTOR

Aha! Dar cine e hăitușca mică?

VIVANDIERA

E-a sorei mele.

PRIMUL VÎNĂTOR

Deci o nepoțică?

(Vivandiera pleacă.)

AL DOILEA VÎNĂTOR

(reține fata)

Rămîi cu noi, copilă preafrumoasă!

FEMEIA DE SERVICIU

Am mușterii de ospătat la masă.

(Se desface din minile lui și pleacă.)

PRIMUL VÎNĂTOR

Ispititoare fetișcană, -mi place!

Iar mătușica ei iubită... drace!

Cîți domni n-au vrut să-ncinte păpușica,

Zadarnic însă și-au tocit pingica!

Cum trece vremea! Omul multe-nvață

Prin lume! Cîte-am să mai văd în viață!

(Către vagmistru și gornist.)

Prieteni, mult noroc și fericire!

Ne dați și nouă astăzi găzduire?

Scena VI

Vînătorii, vagmistru, gornistul

VAGMISTRUL

Da, cum să nu, -ncăpem toți, negreșit!

Aci, -n Boemia, bine-ați venit!

PRIMUL VÎNĂTOR

Se vede că o duceți de minune!

Noi la dușman am dat de-amărăciune

Și-am dus-o tare greu pe-acel ținut.

GORNISTUL

Așa cum arătați, de necrezut!

VAGMISTRUL

Da! Știu că nu prea sînteți lăudați
De cei din Meissen și din Saal!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Lăsați!

Dar ce! Croatul altfel s-a purtat?
În urma lui nimic n-a mai lăsat.
Noi am sosit acolo, din păcate,
Cînd prăzile au fost pe terminate.

GORNISTUL

Priviți la guler, ce dantelărie,
Ce albituri, ce pene-n pălărie!
Vă prinde pantalonul uimitor!
Îți pare totu-atît de mișcător!
Ei, bată-vă norocu! — Așa găteală
S-avem pe noi cîndva, nici pomeneală!

VAGMISTRUL

În schimb, sîntem din trupa de onoare
A ducelui. Respectul e mai mare.

PRIMUL VÎNĂTOR

Adică pentru noi, ai vrea să spui,
Că e mai mic? Noi nu sîntem ai lui?

VAGMISTRUL

Sînteți ca un grăunte-ntr-o grămadă.

PRIMUL VÎNĂTOR

Și voi, făcuți cumva din vreo plămadă
Aleasă? Haina doar ne osebește,
Și eu în haina mea mă simt demnește.

VAGMISTRUL

Vă plîng de milă, căci vă duceți traiul
Acolo,-ntre țărani, departe. Graiul
Ales și o deprindere semeață,
Numai în preajma ducelui se-nvață.

PRIMUL VÎNĂTOR

Se vede bine, după-apucături,
Ce-ați prins din multele-i învățăături:
Știți să tușiți și să scuipați ca el!
Dar nu prea văd cum tot cu-același zel
Ați învățat ceva din geniul lui,
Din marele lui spirit, vreau să spui!
Așa ceva nu întîlnim la voi!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Pe dracii toți! Oriunde-ntrebi de noi,
„Cumpliții vînători“ sîntem numiți,
Ai ducelui, și dacă vreți să știți
Deloc nu-i facem numele de-ocară!
Pătrundem îndrăzneți prin orice țară,
Vrăjmașă sau prietenă, și, crunți,
O ținem drept prin holde, văi și munți.
Cînd Holk, cu cornul lui vestit ne sună,
Toți, într-o clipă,-n juru-i se adună
Ca focul care cade pe o casă
Cînd totul doarme-n noaptea-ntunecoasă!
N-ajută-mpotrivire, furișare;
Adio disciplină, ascultare!
Ne cad fete-n brațe cu de-a sila —
Acum războiul nu cunoaște mila.

Nu vi le spun să fac pe încrezutul!
În Baireuth, sau în Voigtland, în ținutul
Westfaliei, oriunde, întrebați
De vînătorii noștri nenfricați!
Vorbi-vor peste multe veacuri toți,
Vor povesti copii și strănepoți
De bravul nostru Holk și ceata lui!

VAGMISTRUL .

Ei, ca să vezi! Grozave lucruri spui!
Ospețe, chefuri, deci! Dar pe-un soldat,
Acestea-l fac? Nu cugetul curat,
Măsura, istețimea,-nțelepciunea,
Nu ochiul ager și repeziciunea? ,

PRIMUL VÎNĂTOR

Pe un soldat îl face libertatea!
La dracu! Stau cu voi la flecăreală.
De ce am lepădat degrabă cartea,
De ce-am fugit de buche și de școală?
Să aflu-n lagăr caznă, silnicie,
Pereții strîmți dintr-o cancelărie?
Vreau să trăiesc ușor, în libertate,
Și zi de zi să văd o noutate;
Vreau clipei să mă-ncredințez și-apoi
Să nu privesc -nainte, nici-napoi!
Eu mi-am pus pielea pentru împărat,
Să nu mai port vreo grijă, ca soldat.
Băgați-mă în lupta cea mai grea,
În Rinul iute,-adînc, și veți vedea

Că n-am să mă codesc, nu stau pe gînduri,
Chiar dac-ar fi să piară rînduri, rînduri!
Dar dacă-i vorba să mă stînjenească
Vreunul cu-altceva, să mă scutească!

VAGMISTRUL

De n-ai și alte pofte,-afla-vei chiar,
Așa ceva și sub acest pieptar.

PRIMUL VÎNĂTOR

De-ai ști ce caznă-am îndurat, ce chin,
La Gustav suedezul, om hain,
Năpastă-a lumii! Loc de-nchinăciune
Făcea din lagăr: seara rugăciune,
Așijderea în zori, la deșteptare.
Și dacă uneori, din întîmplare,
Ne-nveseleam, din șea chiar, la iuțeală,
Ne da jos și ne lua în tărbăceală.

VAGMISTRUL

Ei, da, știu! El credea în Dumnezeu.

PRIMUL VÎNĂTOR

Cu fetele am dus-o foarte greu.
Pe lîngă lagăr nici nu le lăsa,
Și cînd umblai cu una, te silea
Să mergi eu ea-n biserică pe dată.
N-am mai răbdat și m-am cărat din ceată.

VAGMISTRUL

Acum, și-acolo toate s-au schimbat.

PRIMUL VÎNĂTOR

La cei din Ligă-apoi m-am angajat.
Toemai atunci se pregăteau să poarte
O luptă-n Magdeburg. Aveam deci parte
De altceva! Acolo-aveam de toate:
Beții, joc, cîntec, fete, libertate.
Cu iscusință Tilly-a comandat.
Cu sine aspru-a fost, dar pe-un soldat
De multe îl ierta. Lozinca lui
— Cînd n-ar fi dat din pungă nimănui —
Era: „de a trăi“. Dar ce folos,
Că nu i-a fost norocul credincios!
De cînd cu ghinionu-afurisit
Din Leipzig, totul s-a împotmolit.
Nu ne-a mai mers! Oriunde ne duceam,
La orișicare ușă ciocăneam,
Nu ni se deschidea pe nicăiurea.
De plecăciuni, nici vorbă! - Am mers pe-aiurea,
Ici-colo ne-am tîrît ca niciodată,
Pierduserăm cinstirea de-altădată.
Atunci, dac-am văzut că nu-i de-a bună,
Trecut-am la saxoni; am luat arvună,
Crezînd că-mi voi găsi la ei norocul.

VAGMISTRUL

Soseai la țanc! Îți nimeriseși locul;
Boemia o bună pradă-a fost.

PRIMUL VÎNĂTOR

Și la saxoni mi-a mers destul de prost.
O strașnică supunere cereau

Și ca dușmani nu ne îngăduiau
Să ne purtăm. Stăteam ca santinele
Păzind ale-mpăratului castele.
Și cite mofturi, cită sclifoseală!...
Purtam războiu-n glumă,-n plictisală,
Cu inima eram pe jumătate;
Nu vream să ne stricăm cu alte state.
Într-un cuvînt, nici vorbă de onoare!
Aveam de gînd, împins de nerăbdare,
Să fug din cercu-acela prea închis
Acasă iar, la masa mea de scris.
Dar Wallenstein atunci chiar da de știre
Pe toate străzile că în oștire
Primește noi soldați.

VAGMISTRUL

Dar tu ce zici?
Mult timp te va putea răbda aici?

PRIMUL VINĂTOR

Ia lasă gluma! Eu, pe cîntea mea!
Cît timp acela ne va comanda
Nu mă gîndesc să plec. Căci oare cine
O duce-n altă parte-așa de bine?
Aici merg toate după legiuiri
Războinice și mari orînduiri.
Iar duhul, care-ntreaga oaste-adună,
Ne-nsufletește și, ca o furtună,
Îi mină chiar pe cei mai slabi soldați.
Aici pășesc cu pași neînfricați,
Trec peste cetățeni cutezător,

Cum trece Friedland peste-un domnitor.
Aicea doar de spadă te cutremuri,
Așa cum totul ea-nsemna pe vremuri;
Învinuit ești numai de-o greșeală:
Cînd calci porunca fără chibzuială.
Tot ce nu ți-e oprit faci cum voiești,
Nu te întreabă nimeni ce gîndești.
Doar două lucruri sînt: ce se cuvine
Oștirii și ce nu. Cît despre mine
Slujesc doar steagu!

VAGMISTRUL

„Acum îmi placi nespus!
Vorbești chiar ca un friedlandez supus.

PRIMUL VÎNĂTOR

El azi comanda-n mîna lui o ține
Nu ca pe o putere care-i vine
De la-mpărat. De slujba-mpărătească
Nu prea-i aminte să se ostenească.
Ce-a dobîndit el pentru împărat?
Ce mari cîștiguri? Cît i-a ajutat,
Cu marea sa putere de titan,
Să-i ocrotească țara de dușman?
El vru să facă un imperiu-anume
Doar din soldați. S-aprindă-ntreaga lume
În care, cu a oștilor bravură,
Orice să îndrăznească.

GORNISTUL

Taci din gură!

Cum poți să riști cu-asemenea cuvinte?

PRIMUL VÎNĂTOR

Pot spune tot ce-mi trece-acum prin minte!
Chiar generalul ne îngăduiește.

„Cuvîntu-i slobod“, el așa grăiește!

VAGMISTRUL

L-am auzit și eu, e-adevărat!

Eram de față,-a spus-o răspicat

De multe ori. Da! Vorba-i e știută:

„Cuvîntu-i slobod“, „Fapta este mută“,

„Supunerea e oarbă“. Da, țin minte!

PRIMUL VÎNĂTOR

Eu nu știu dacă-s ale lui, defel!

Dar toate merg precum o spune el.

AL DOILEA VÎNĂTOR

Norocul ce-n războaie-l urmărește

Pe-al nostru Wallenstein, nu-l părăsește!

De pildă Tilly-a supraviețuit

Măririi lui. De-acum eu, neclintit,

Sub steagul ducelui merg credincios

Și-n gînd mi-am pus să fiu victorios,

Căci friedlandezul prinde-al său noroc

Pe care-l vom sili să stea în loc!

Sub crezul lui, slujind ca luptător,

Vei sta sub brațul lui ocrotitor!

Puterea-i este fără-asemănare!
Doar știe toată lumea că el are
Un drac în solda lui.

VAGMISTRUL

E-adevărat,
Nu poate fi rănit! Când am purtat
La Lützen bătălia-ngrozitoare,
Cu singe rece se plimba călare
Prin foc dușman. Văzut-am că-n zadar
Intrat-au gloanțe-n cizmă și pieptar,
Și pălăria-i ciuruiau, dar ele
Nu s-au putut atinge de-a lui piele.
O apără-alifia din tartar.

PRIMUL VÎNĂTOR

Nu-i de mirare! Poartă un pieptar
Făcut din piele de ialan, pe unde
Nu poate glonteale nicicînd pătrunde.

VAGMISTRUL

Nu, vînătorule, vorbă să fie!
Din iarba fiarelor e-o alifie
Pe care el se zice că o poartă,
Deoarece-i vrăjită; este fiartă
Cu farmece.

GORNISTUL

Nu e ceva curat !!

VAGMISTRUL

Se spune că citește nencetat
În stele viitoru-ndepărtat.

Dar eu știu bine tot ce se petrece:
Un omuleț cărunt în noapte trece,
De obicei, prin ușa încuiată;
A fost somat de paznici, nu odată.
Mereu, când a intrat acest moșneag,
Doar lucruri mari ieșit-au în vileag.

AL DOILEA VÎNĂTOR

Da, da! El diavolului s-a vîndut!
De-aceea ducem noi un trai plăcut.

S c e n a VII

*Cei dinainte, un recrutar, un cetățean,
un dragon*

RECRUTUL

(iese din cort; poartă pe cap un coif și în mînă o sticlă)
Pe tata să-l saluți și pe-ai săi frați!
Rămîn soldat, nu mă mai așteptați!

PRIMUL VÎNĂTOR

Văd unul nou!

CETĂȚEANUL

O, Franz, nu te gîndești?
Deschide-ți ochii, ai să te căiești!

RECRUTUL

(cîntă)

Cu tobe, fluierînd,
În sunet de război

Hoinari pe căi umblînd
Pe-ntregul glob, puhoi,
Ne avîntăm călare
Cu spada-n cingătoare!
Pornim, pornim acum
Neînfricați la drum,
Vioi, prin orice țară,
Ca pasărea ce zboară,
În voie, prin păduri
Sub cerul de azur!
Urmez al friedlandezului drapel!

AL DOILEA VÎNĂTOR
Ce brav ostaș, uitați-vă la el!
(Îl salută.)

CETĂȚEANUL
Lăsați-l, rogu-vă, e de neam bun!

AL DOILEA VÎNĂTOR
Ei, și? Ce, noi am fost găsiți în drum?

CETĂȚEANUL
El are bani, avere multă-acasă.
Ia pipăiți, ce-mbrăcăminte-aleasă!

GORNISTUL
Cea mai aleasă-i haina-mpărătească!

CETĂȚEANUL
Chiar și o fabrică-o să moștenească!

AL DOILEA VÎNĂTOR
Norocul stă-n a omului voință!

CETĂȚEANUL
Bunică-sa îi dă în folosință
O prăvălie!

PRIMUL VÎNĂTOR
Eh! Urită treabă
Să stai să vinzi șireturi pe-o tarabă!

CETĂȚEANUL
Iar de la nașul său o crișmă ține,
Și-n pivniță, treizeci butoaie pline.

GORNISTUL
Le bea cu camarazii lui pe toate.

AL DOILEA VÎNĂTOR
Ascultă,-n cort să stai cu mine, frate!

CETĂȚEANUL
Logodnica și-o lasă-ndurerată!

PRIMUL VÎNĂTOR
Grozav! El inimă de fier arată.

CETĂȚEANUL
Bunica-i, tristă, va muri plingînd.

AL DOILEA VÎNĂTOR
Va moșteni-o, astfel, mai curînd!

VAGMISTRUL

(pășind patetic și punînd mîna pe coiful recrutilui)

Să știi că foarte bine-ai cugetat!
Un om cu totul nou ai îmbrăcat.
Cu platoșă și coif vii în armie
În rînd cu oameni plini de vrednicie.
Acum să intre-n tine-un suflet mare!

PRIMUL VÎNĂTOR

Și vezi să nu pui banii la păstrare!

VAGMISTRUL

Tu ești pe cale să plutești pe nava
Fortunei; și deschis pămîntul sta-va!
Acela care nu-i cutezător,
Nu poate-avea nădejdi de viitor.
Un cetățean de rînd, în jurul lui,
Se-nvîrte leneș ca un cal ce-l pui
S-alerge pe-un arman de treierat;
Dar dacă este vorba de soldat,
Din el orice se va putea alege,
Căci pe pămînt războiu-acum e lege.
Ia uită-te aici, pe-acest veston!
Eu port al împăratului baston.
Ocîrmuirea lumii a-nceput
Prin el. Și regele, doar e știut,
Un sceptru ține-n mînă stînd pe tron.
Nu e și-acela numai un baston?
Chiar caporal de-ajunge cineva,
Pe scara spre putere poate sta;
Și pîn-acolo greu n-are să-ți fie!

PRIMUL VÎNĂTOR

Numai să știe a citi și-a serie!

VAGMISTRUL

De pildă,-ascultă ce s-a petrecut
Chiar de curînd; eu însumi am văzut.
Armata de dragoni e comandată
De Buttler, așa-l cheamă. -Ei bine, iată:
Acum treizeci de ani cu mine-a stat
În tabără pe Rin, fiind soldat.
Iar azi — de vitejie dînd dovadă —
E Buttler, generalul de brigadă.
El a uimit cu faima și-a lui fire
Războinică, întreaga omenire.
Eu am rămas ascuns, necunoscut,
Cu toate meritele ce-am avut!
Dar chiar și friedlandezu,-al nostru duce,
Stăpînu-ăl mare, care ne conduce
Și face-acum ce vrea, întii de toate
A fost un nobil fără-nsemnătate.
Dar pentru că lui Marte s-a-nchinat,
Zeul războiului, el și-a creat
O glorie care-i atît de mare,
Încît — după-mpărat — e cel mai tare.
O știe cerul ce-i mai este dat,

(șiret)

Căci zilele doar nu s-au terminat!

PRIMUL VÎNĂTOR

Da, el de tînăr încă a-nceput,
Și azi e mare, cum n-ai fi crezut!

În Altdorf, el, fiind student, odată,
Iertați-mi vorba, a făcut-o lată;
Căci sluga și-a bătut atît de tare,
Încît era aproape s-o omoare.
Cei mari din Nürenberg au hotărît
Să-l bage-n carceră numaidecît.
Fusese,-abia, clădirea terminată
Și trebuia, vezi bine, botezată
Cu numele acelui vinovat
Ce primu-n carceră ar fi intrat.
Dar Wallenstein știind ce-l aștepta,
Cătă la cîinele ce-l însoțea —
Și ce vă-nchipuiți că-i dă prin minte?
Îndeamnă javra să i-o ia-nainte
Și astfel închisoarea cu pricina,
Se cheamă-așa cum s-a chemat jivina.
Asemenea ispravă ne arată
Ce-nseamnă un bărbat dintr-o bucată.
Din faptele-i mărețe din trecut,
Mai mult această farsă mi-a plăcut!

(Fata a servit între timp; al doilea vînător glumește cu ea.)

DRAGONUL

(intervine)

Astîmpără-te, camarade!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Cum?

La dracu! Că doar n-o să-mi stai în drum!

DRAGONUL

Să-ți intre bine-n cap: a mea-i drăguța!

PRIMUL VÎNĂTOR

El vrea să fie doar a lui puicuța!
Dragonule, ce, ești într-o ureche?

AL DOILEA VÎNĂTOR

În lagăr vrea ceva fără pereche.
Un chip frumos de fată-i dar obștește,
Cum e lumina soarelui ceresc.

(O sărută.)

DRAGONUL

Eu nu îngădui, îți mai spun odată!

(O trage deoparte.)

PRIMUL VÎNĂTOR

Fiți veseli! Cei din Praga vin îndată.

AL DOILEA VÎNĂTOR

Vrei ceartă? Fie!

VAGMISTRUL

Fără-ncăierare!

Aici e slobodă o sărutare!

S c e n a VIII

Cîțiva băieși vin cîntînd un vals, la început mai rar și apoi din ce în ce mai iute. Primul vînător dansează cu fata, vivandiera cu recrutul. Fata îi scapă din mîini, vînătorul aleargă după ea și se oprește în brațele capucinelui care tocmai intrase.

CAPUCINUL

Hop, hopa-țupa! U-iu-iu!... Ei, da!
Și eu vreau să am parte a zburda!

Văd chef, nu glumă,-aici! Vă merge-n plin!
Dar asta-i o armată de creștini?
Ce sintem noi? Antibaptiști? Ori tureci?
Frumos e, ziua Domnului s-o spurci?
Pe-Atotputernicu-l batjocoriți,
Într-una, ca și cînd vă-nchipuți
Că l-ar fi apucat paralizia
Și n-ar putea s-arunce-n voi urgia!
Acum e vreme de benchetuială,
De mari ospățuri și de țopăială?
„*Quid hic statis et iis?*“¹ Vă-ntrebați?
De ce aici, ca niște trintori, stați?
La Dunăre războiu-a izbucnit,
Bavaria acum s-a prăbușit,
Sub dușmani Regensburgul se găsește,
Iar oastea noastră stă și trîndăvește
Aci,-n Boemia, cu nepăsare!
Își umflă burta-ntr-una cu mîncare!
În loc de luptă,-i dă cu băutura,
În loc de-a-i merge spada,-i merge gural
Cu fete zburdă, taie bouleanul.
În loc să-l taie pe-Oxenstiern, dușmanul!
Creștinătatea,-acum, la drept vorbind,
Pe cap cenușă-și pune jeluind.
Soldatu-și umple punga cu parale!
Sînt timpuri de mizerie, de jale!
Pe cer minuni și semne s-au ivit,
Atotputernicu-a dezvăluit
O mantie-a războiului întinsă

¹ De ce pierdeți vremea aici degeaba? (Lat.)

Pe nori, stînd roșie ca focu,-ncinsă.
El scoate pe a cerului fereastră
Cometa. Ca pe-o vargă-asupra noastră
O-ndreaptă, prevestind nenorocirea.
O vale-a plîngerii e omenirea!
Corabia bisericii se frînge,
Căci ea plutește-n valuri mari de sînge!
Iar a romanilor împărăție,
Mă iartă, Doamne,-ar trebui să fie
Numită pacostea romană! Rinul
Își poartă în talazuri azi veninul.
Bisericile-s cuiburi jefuite;
Episcopiile sînt pustiite
Și schituri, și âbatii, și chilii
Sînt găuri de tîlhari; numai hoții!
Iar landurile au ajuns cu toate
Lăcașuri jalnice și desfrîdate!
Dar care-i pricina? Ei bine,-aflați
Că numai voi, voi sînteți vinovați!
Nenorocirile vin astăzi toate
Din ale voastre vicii și păcate
Și din cruzimi, din viața dezmățată
Pe care toți o duceți în armată!
Păcatul e magnetul care-n țară
Atrage fierul spadei din afară.
După o nedreptate-urmează chin,
Cum de la ceapă lacrimile-ți vin;
Așa cum și în alfabet oricînd
Urmează *vai*-ul după *uf* la rînd.

„Ubi erit victoriae spes
Si offenditur Deus?”¹

Cum vrei să-nvingi-cînd nu mai vii la predici,
La liturghii în sfintele biserici,
Prin cîrciumi stînd numai la băutură?
Știm că femeia din *Sfînta Scriptură*,
A dat de banul care l-a pierdut;
Iar Saul — de măgarul dispărut,
Pe care tatăl i l-a dăruit.
Tot astfel Iosif frații și-a găsit.
Dar cine caută-ntre voi credință
În Dumnezeu și bună-cuviință,
Rușine, teamă — nu le va afla,
Cu mii de torțe chiar de-ar lumina!
Precum în *Evanghelic* citim,
La marele predicator, noi știm
Că în pustietate au venit
Chiar și soldații de s-au pocăit
Și, ascultîndu-l, ei s-au botezat...
„*Quid faciamus nos?*” l-au întrebat,
Ca să putem ajunge-n paradis? —
„*Noi ce să facem?*” Iară el le-a zis
„*Et ait illis. Neminem concutiatis*” —
„*Să nu loviți pe nimeni, nu furați!*”
„*Neque calumniam faciatis*” —
„*Și nici să clevețiți sau să-nșelați!*”
„*Contenti estote*” — „*Să vă mulțumiți*” —
„*Stipendiis vestris*” — „*Cu solda ce-o primiți!*”

¹ Unde va fi speranța victoriei, dacă Dumnezeu este jignit ? (Lat.)

Înlăturați tot ceea ce e rău,
Căci scris e: numele lui Dumnezeu
Niciind nu trebui' să-l batjocorești!
Dar unde poți acum să întilnești
Și unde-auzi mai multă blasfemie
Ca în a friedlandezului armie?
De-ar fi să bată clopotele-n țară
La fiecare vorbă de ocară
Ce se descarcă din a voastră gură,
Ca tunetul, ca o fulgerătură,
Curînd clopotnițele-ar pustii,
Nici un paracliser n-ai mai găsi!
Iar dacă pentru orișice dorință
Urită, plină de necuviință,
Ce stă în gura voastră nespălată,
S-ar prăpădi de fiecare dată
Cîte un fir de păr pe scăfîrlie,
Voi peste noapte-ați căpăta chelie,
Chiar dacă v-ar fi părul înțesat
Ca al lui Absalom! A fost soldat
Și Iosua; iar David, cum se știe,
L-a-nvins pe Goliat. Dar unde scrie
C-ar fi avut în marile armate
Asemenea guri rele și spurcate?
De s-ar învrednici a voastră gură
Ca să rostească,-n loc de-njurătură,
O vorbă bună, una creștinească,
Mai mult ea doar n-o să se obosească!
Dar cupa plină n-ar putea vărsa
Decît aceea ce-ai turnat în ea!

Și-apoi mai scrie-n *Sfintele Scripturi*
 Porunca ce îți spune: „Să nu furi!“
 Pe asta, ntocmai, voi o respectați,
 Când chiar în văzul tuturor cărați!
 Nici banu-ascuns în ladă, încuiat,
 Și nici vițelu-n pîntece purtat
 N-au loc ferit de voi cei hrăpăreți,
 De ale voastre gheare de ereți
 Și de apucăturile murdare!
 Voi chiar găinile sînteți în stare
 Să le furați cu-ntreg cuibarul lor!
 Ce spune marele predicator?
 „Contenti estote“ — „Să te mulțumești
 Cu pîinea de cazarmă ce-o primești!“
 Dar cum n-ar fi slugarnicul hapsîn,
 Când răul vine chiar de la stăpîn!
 Așa cum este capul, tot așa
 Picioarele! Cunoaște cineva
 Cui i se-nchină el? Credința lui?

PRIMUL VÎNĂTOR

Părinte, vezi, gîndește-te ce spui!
 Pe noi ești slobod să ne terfelești;
 Pe duce, însă, să nu îndrăznești!

CAPUCINUL

„*Ne custodias gregem meam!*“¹
 El e un fel de-Achab² și Jerobeam³,

¹ Nu păzi turma mea! (Lat.)

² Rege al israeliților (917—897 î.e.n.), care a pus să-lucidă pe Naboth, ca să-i ia via.

³ Rege al israeliților (cca 930—900 î.e.n.).

Căci convertește lumea, o indreaptă
De la învățătura ei cea dreaptă
Spre idolii păgîni! El asta vrea!

GORNISTUL ȘI RECRUTUL

Să nu mai spui vreodată-așa ceva!

CAPUCINUL

Un astfel de Bramarbas cum e el,
Un mîncător de fier și de oțel,
Vrea toate fortărețele să-i cadă!
Privește-orașul Stralsund ca pe-o pradă
Și cu-a lui gură rea s-a lăudat
Că-i va cădea chiar dac-ar fi legat
De bolta cerului înlănțuit.
Zadarnic praf de pușcă-a risipit!

GORNISTUL

N-astupă nimeni blestemata-i gură?

CAPUCINUL

Un vrăjitor păgîn, o creatură
Asemenea lui Saul și la fel
Ca Iehu¹, Holofern², acuma el
Se leapădă, ca Petru, de credință!
Deci iată pentru ce-i cu neputință,
De ce acum el nu mai e în stare
Să-audă a cocoșului cîntare!

¹ Iehu (843—815 î.e.n.), general israelitean, care a omorît mulți rivali ca să ajungă rege.

² Generalul lui Nabucodonosor, ucis de Judita la porțile Bethuliei.

VÎNĂTORII

Ia seama, popă; o pățești cu noi!

CAPUCINUL

Întocmai ca Irod, șiret vulpoi...

GORNISTUL ȘI AMÎNDOI VÎNĂTORII

(îmbrîncindu-l)

Să taci, altminteri moartea te pîndește!

CROAȚII

(intervin)

N-ai teamă, popă! Stai, te liniștește!

Zi tot ce pe de rost ai învățat!

CAPUCINUL

(țipînd și mai tare)

Un Nabucodonosor îngîmfat

Și al păcatelor stăpîn bezmetic!

Asemenea mucegăit eretic,

Se cheamă Wallenstein și pentru noi,

El care poartă nume de pietroi¹ —

E ca un bolovan ce-l întîlnești

În calea ta, de care te lovești,

De care te împiedici supărat!

Și cîtă vreme-al nostru împărat

Îl lasă pe-acest Friedland să ne joace

Pe placul lui, nu va fi-n țară pace!

(Pe ultimele cuvinte rostite cu ton ridicat, el bate în retragere. Croații îl apără de ceilalți soldați care năvălesc asupra lui.)

¹ Aluzie la numele lui Wallenstein: *Wall* — meterez, *Stein* — piatră.

Scena IX

Cei dinainte, fără capucin.

PRIMUL VÎNĂTOR

(către vagmistrul)

Dar ce-a vrut să-nțeleagă popa oare
Vorbind de a cocoșului cîntare,
Pe care nu o poate asculta,
Al nostru căpitan? A spus-o, -așă...
Să-și bată joc? E vorba de-o jignire?

VAGMISTRUL

Cuvintele își au un tîlc. Din fire,
Al nostru duce este o făptură
Ciudată. Niciodată nu îndură
S-audă miorlăitul de pisică;
Iar cînd cocoșul cîntă, -l prinde-o frică.

PRIMUL VÎNĂTOR

Așa cum îl cuprinde și pe leul

VAGMISTRUL

În preajma lui va trebui mereu
Să se păstreze-o liniște deplină
— Consemnul toți străjerii știu să-l țină —
Căci el gîndește lucruri tare-adînci.

VOCI

(în cort; învălmășeală)

Dă-i! Puneți mîna pe mișel! Dă-i brînci!

VOCEA ȚĂRANULUI

Săriți! Vai, ajutor! Vă îndurați!

ALTE VOCI

Stați, împăcați-vă! Hai, încetați!

PRIMUL VÎNĂTOR

Al draçului să fiu de nu se bat!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Mă duc să văd.

(Fuge în cort.)

VIVANDIERA

(iese din cort)

Tilhari! Un blestemat!

GORNISTUL

Ce te-a neliniștit? Ce-i, jupîneasă?

VIVANDIERA

Pungaș! Apucătură ticăloasă!
Să se întîmple chiar în cort la mine,
Și astfel să mă facă de rușine
Naintea tuturor?

VAGMISTRUL

Ce s-a-ntîmplat?

VIVANDIERA

Ce să se-ntîmple? Ei au înhățat
Pe un țaran din sat care-a venit
Cu două zaruri ce le-a măsluit.

GORNISTUL

L-aduc aici pe-acel împielîțat
Cu fiu cu tot!

Scena X

Soldatii îl aduc pe țăran

PRIMUL VINĂTOR

Să fie spânzurat!

TIRALIORII ȘI DRAGONII

Să-l ducem la călău! La ștreang cu el!

VAGMISTRUL

Chiar s-a și dat poruncă de-acest fel!

VIVANDIERA

Îl văd dus peste-o oră la pieire.

VAGMISTRUL

O ticăloasă îndeletnicire

Aduce numai o răsplată rea!

PRIMUL ARCHEBUZIER

(către al doilea arcebuzier)

Din pricină că duc o viață grea.

La disperare, nu mai pot să-ndure

Și, sărăciți, se văd siliți să fure.

GORNISTUL

Cum? Aperi pe un cîine jigărit?

Să nu te pună dracu!-Ai auzit?

PRIMUL ARCHEBUZIER

Dar și țăranu-i om, și nu se face!...

PRIMUL VÎNĂTOR

(către gornist)

Sînt de-ai lui Tieffenbach, lasă-i în pace!
Bieți croitori și papugii uitați
În garnizoană,-n Brieg, netulburați!
De unde poate ști această droaie
Cum se obișnuiește prin războaie?

S c e n a X I

Cei dinainte, cuirasierii

PRIMUL CUIRASIER

Tăcere! Ce-i? Ce s-a-ntîmplat cu el?

PRIMUL TIRALIOR

La joc, ne-a tras pe sfoară-acest mișel.

PRIMUL CUIRASIER

Și nu cumva ești tu cel înșelat?

PRIMUL TIRALIOR

Ba da, chiar eu, și lefter m-a lăsat!

PRIMUL CUIRASIER

Cum? Tu, oștean din friedlandeza-oștire,
Îngăduiești atîta înjosire,
Să-ți cerci norocul cu un țărănoi?
Numaidecît s-o șteargă dintre noi!

(Țăranul scapă, ceilalți se adună.)

PRIMUL ARCHEBUZIER

Văd că purcede hotărit, tăios
Și scurt, nu spune vorbe de prisos.
Așa și merită acești netrebnici!
Cine-i? Nu-i ceh!

VIVANDIERA

Valon, din cei mai vrednici
De tot respectul; sint cuirasieri
De-ai lui Pappenheim.

PRIMUL DRAGON

(intervine)

Cu-ale lor puteri,
Cînd Pappenheim la Lützen a căzut,
Ei singuri comandant și l-au făcut
Pe tînărul Piccolomini care
Și azi comanda-n mîna lui o are.

PRIMUL ARCHEBUZIER

Ei singuri? Cum de s-au încumetat?

PRIMUL DRAGON

E un regiment privilegiat.
În toate luptele, cele mai crunte,
Întotdeauna el a fost în frunte.
Își are propria lui legiuire;
Îl îndrăgește cu deosebire
Chiar Wallenstein.

PRIMUL CUIRASIER

(către celălalt)

De netăgăduit?

Și-această veste cine-a răspândit?

AL DOILEA CUIRASIER

Din gura colonelului o știm.

PRIMUL CUIRASIER

La dracu! Ciinii lor doar n-o să fim!

PRIMUL VÎNĂTOR

Ce-au ăștia de sînt tare otrăviți?

AL DOILEA VÎNĂTOR

Dar, domnilor, cam despre ce vorbiți?

Ceva ce și pe noi să ne privească?

PRIMUL CUIRASIER

Pe nimeni n-are să-l înveselească!

(Soldații fac cerc în jurul lor.)

Se-aude că vom fi împrumutați,
Curînd, Olandei, opt mii de soldați;
Cuirasieri de-ai noștri, vînători,
Precum și călăreți tiraliori.

VIVANDIERA

Cum? Iar să colindăm? Din Flandra noi
Abia ieri ne-am înapoiat.

AL DOILEA CUIRASIER

(către dragoni)

Și voi,
Din trupele lui Buttler, veți pleca!

PRIMUL CUIRASIER

Noi, mai ales, valonii!

VIVANDIERA

-Ar însemna

Să meargă trupele cele mai bune!

PRIMUL CUIRASIER

-Vom însoți — așa precum se spune —

Pe ăla din Milano, acum, în grabă!

PRIMUL VÎNĂTOR

Cum, cum? Chiar pe infant? Ciudată treabă!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Aha, pe popă? Dracu se va duce!

PRIMUL CUIRASIER

Adică noi să-l părăsim pe duce,
Care-ngrijește bine pe oștean,
Pentru-a-nsoți pe-un spaniol dușman,
Pe un zgircit? Nu, asta niciodată!
Mai bine dezerta-vom din armată.

GORNISTUL

La dracu!-Acolo ce să căutăm?
Noi singele-n războaie ni-l vărsăm
Doar pentru împărat, nu pentru-acești
Infanți cu pălării spaniolești!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Noi doar pe chezășia și cuvîntul
Lui Wallenstein făcut-am legămîntul;

De dragul lui doar. Ferdinand putea
S-aştepte mult şi bine-aşa ceva.

PRIMUL DRAGON

Nu Wallenstein al nostru-a fost în stare
Să facă din noi oameni de onoare?
Să ne-nsoţească deci al lui noroc!

VAGMISTRUL

Îa ascultaţi-mă puţin! Deloc
Nu folosesc cuvintele deşarte.
Eu văd mai mult că voi, văd mai depar
Ne-ntind o cursă mîrşavă, băieţi!

PRIMUL VÎNĂTOR

Ascultaţi ordinul de zi! Tăceţi!

VAGMISTRUL

Mătuşă, umple-mi un pahar cu vin
Din Melneck, gîtul să mi-l ud puţin
Şi-apoi am să vă spun tot ce gîndesc!

VIVANDIERA

(îi umple paharul)

Da, domnule vagmistru ! Socotesc
Că nu ne-aşteaptă lucru neplăcut!
Mai adineauri tare m-am temut.

VAGMISTRUL

De bună seamă că e foarte bine
— Aşa şi trebuie — ca orişicine
De cîte ori voieşte să gîndească

Și lungul nasului să și-l cunoască.
Dar, vorba ducelui: se mai cuvine
Să chibzuiești problema-n întregime.
Noi sintem din a ducelui oștire.
De la țăran primim adăpostire,
El, vrînd-nevrînd, de noi se îngrijește
Și ciorba caldă-adeșea ne-o gătește;
Iar cînd convoiu-i gata de plecare,
Țăranu-nhamă la atîtea care
Cu lucruri, taurii și caii lui
Și nu se poate plînge nimănu.
Cînd un căprar, din alt ținut plecat,
Cu șapte oameni vine într-un sat,
Poruncă dă precum îi este vrerea,
Căci lui acolo-i stă în mîini puterea.
Mulțimea — s-o ia dracul — nu ne vrea.
Mai bucuroasă-ar fi dac-ar vedea
Pe tartorul Infernului, decît
Pieptarul nostru galben după gît.
Ei sînt cu mult mai mulți aici în țară.
Dar pentru ce nu ne aruncă-afară,
Căci au și ei ciomege cîte vreî!
De ce noi să ne batem joc de ei?
Pentru că sintem oastea cea grozavă
Cu rînduiala cea mai de ispravă!

PRIMUL VINĂTOR

Da, da! Puterea zace-n unitate!
Și asta ducele-a știut-o, poate,
Cînd cu opt ani în urmă a format

Armata mare pentru împărat.
Ei numai treisprezece mii au vrut
Să aibă-n oastea lor, la început.
Dar Wallenstein le-a zis: „Nu sînt în stare
Atîtor oameni să le dau mîncare;
Dar dacă şaizeci de mii voi strînge,
Ştiu bine că de foame nu s-or plînge!“
Deci iată cum şi noi am alergat
La duce, cînd soldaţi a recrutat!

VAGMISTRUL

Să zicem că din degetele mele
Eu aş tăia pe unul dintre ele,
Pe cel mai mic, de-aici, din mîna dreaptă.
Ce vă închipuiţi că mă aşteaptă?
Un singur deget credeţi c-am pierdut?
La dracu! Mîna-ntreagă a căzut,
Căci nu mai pot să fac nimic cu ea!
Aflaţi că tot aşa se va-ntîmpla
Cu cei opt mii, pe care dumnealor
Îi cer să-i ducă-n Flandra,-n ajutor!
Opt mii înseamnă degetul cel mic
Al oastei. Dar veţi spune: „Nu-i nimic;
Ce mare lucru dac-au să trimeată
A cincea parte numai din armată?“
Vă înşelaţi! Căci eu vă spun, luaţi seama:
Se duce dracului respectul, teama!
Ţăranul iar se va umfla în pene;
La curte încrunta-vor din sprîncene
Cei mari, şi iar măsura ne vor ţine

Și pentru hrana ce ni se cuvine,
Și pentru încartiruire. Noi
Vom da iar de poveri și de nevoi!
Curînd ne vom trezi c-un timp avan,
Cînd ni-l vor lua chiar și pe căpitan
— Căci e privit la curte cu minie —
Și-atunci cădea-vor toate, pe vecie.
Căci cine pentru noi mereu stă gata
Să ne ajute să primim toți plata?
Și cine-a arătat cu prisosință
Că are mîină tare, iscusință,
Pricepere, ingeniozitate
De a uni mulțimi împrăștiate?
De pildă, tu, dragon, de unde ești,
Din care patrie călătorești?

PRIMUL DRAGON

Eu tocmai din Hibernia plecai.

VAGMISTRUL

(către cei doi cuirasieri)

Tu ești valon, te știu. Tu, după grai,
Te tragi din neam romanic negreșit!

PRIMUL CUIRASIER

Eu niciodată nu am izbutit
Să aflu cine sînt! De mititel
Am fost răpit.

VAGMISTRUL

Nici tu nu ești defel
Din sătulețele apropiate!

PRIMUL ARCHEBUZIER

Nu! Sînt din Buchan, o localitate
De lîngă lacul Feder.

VAGMISTRUL

Tu, vecine!

AL DOILEA ARCHEBUZIER

Sînt din Elveția.

VAGMISTRUL

(către al doilea vînător)

Cît despre tine?

AL DOILEA VÎNĂTOR

Părinții lîngă Wismar mi-am lăsat.

VAGMISTRUL

(arată pe gornist)

Iar el și eu din Eger am plecat.
Și totuși cine ar putea să știe
Că noi, de viscol și de vijelie,
Am fost împinși din sud și miazănoapte?
Nu arătăm la fel, prin gînduri, fapte,
De parc-am fi făcuți dintr-o plămadă?
Nu stăm cu dușmanul pieptiș, grămadă,
Toți strinși uniți? Nu ne-nceptăm noi toți,
Întocmai cum la moară-acele roți
Se-mbină și se învîrtesc deodată,
La un semnal, ori la porunca dată?
Dar cine-a izbutit atît de bine
Pe noi să ne-nfrățească, să ne-mbine,

Încit să nu ne mai deosebim?
Doar Wallenstein!

PRIMUL VÎNĂTOR

Da, da, ne potrivim!
La asta, vezi, nu m-am gândit nicicînd.

PRIMUL CUIRASIER

Da! Lui îi dau dreptate. Au de gînd
Să stingă orice suflu de război.
Le-ar fi pe plac să-mpingă la nevoi
Pe un soldat, la trai asupritor,
Și-n urmă ei să facă orice vor!
Aceasta-i uneltire, luați aminte!

VIVANDIERA

Cum? Chiar o uneltire? Doamne sfinte!
Atuncea domnii nu-mi mai pot plăti!

VAGMISTRUL

Firește! Totul se va prăbuși!
Mulți comandanți vestiți au vrut s-ajungă,
Și zdravăn au plătit din a lor pungă
Să-și înzestreze trupa. Erau siguri
Că astfel vor avea și mari cîștiguri.
Dar dacă ducele-o să cadă,-aflați,
Se vor trezi cu toții ruinați!

VIVANDIERA

Blestem, blestem! O, Doamne! Din armată
O jumătate este însemnată
În catastiful meu cu-atîția bani!

Și numai de la graful Isolani,
Ca platnic cel mai rău, am de primit
Două sute de taleri!

PRIMUL CUIRASIER

V-ați gîndit

Ce facem în această-mprejurare?
Doar într-un fel putem avea scăpare:
Cu toții să urmăm același drum,
Să fim uniți pînă la unu-acum;
Așa, feriți vom fi de neplăceri,
Și nu ne va păsa de curieri,
Și de nici o poruncă ce ne vine!
Noi în Boemia ne-nfigem bine
Și nu plecăm! Nici vorbă de plecare!
Soldatul luptă pentru-a lui onoare!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Nu vrem numai așa... să ne tîrască
Prin țară cum vor ei!... Să îndrăznească!

PRIMUL ARCHEBUZIER

Dar, domnilor, mai multă chibzuință!
E vorba de-a-mpăratului voință
Și de-o poruncă-a lui ce ni s-a dat!

GORNISTUL

Și ce ne pasă nouă de-mpărat!

PRIMUL ARCHEBUZIER

Să nu te mai aud vorbind așa!

GORNISTUL

Și totuși e așa cum spun!

PRIMUL VÎNĂTOR

Da, da!

Aici doar friedlandezul poruncește.

Așa aud, și-așa știu eu.

VAGMISTRUL

Firește!

Cu împăratul are semnătură,
Prin care, cu puteri fără măsură,
El poartă un război, încheie pace,
Te spînzură, osînda ți-o desface;
El poate confisca chiar și averi,
Să îi ridice-n grad pe ofițeri,
Pe generali. Într-un cuvînt el are
Atîtea atribuții de onoare.
Pe astea Wallenstein le-a căpătat
În scris, negru pe alb, de la-mpărat.

PRIMUL ARCHEBUZIER

Știm că-i puternic, plin de-nțelepciune;
Dar pîn' la urmă tot se va supune,
Căci, ca și noi, el, față de-mpărat,
Rămîne-o slugă.

VAGMISTRUL

Nu-i adevărat!

Nu e ca noi! Tu n-ai aflat prea bine!
E principe cu libertăți depline,

Ca bavarezul. Cînd am stat de pază
La Brandeis, ochii-mi au putut să vadă
Cum împăratul a îngăduit
Să-și țină Friedland capu-acoperit.

PRIMUL ARCHEBUZIER

Dar asta-n Mecklenburg s-a întimplat,
Ținut dat lui zălog de împărat.

PRIMUL VÎNĂTOR

De față cu-mpăratu,-acoperit?
Ciudat! Ceva ce n-am mai auzit!

VAGMISTRUL

(bagă mîna în buzunar)

Nu vreți cuvîntului să-i dați crezare?

(Arată o monedă.)

Ei bine,-atunci priviți moneda! Oare
Efigia de-aci a cui să fie?

VIVANDIERA

Ia dă-mi-o să privesc! Cum? Ei, drăcie!
E Wallenstein!

VAGMISTRUL

Ei, vă mai îndoiți?

Nu e un prinț, așa cum voi îi știți
Pe toți ceilalți? Monezi nu bate oare
Întocmai ca și Ferdinand? Nu are
O țară-a lui, pe care-o cîrmuiește?
El, domnilor, „alteță“ se numește!
Așa că, după cum vedeți, el poate
Avea soldatii lui.

PRIMUL ARCHEBUZIER

Acestea toate,
Lui Wallenstein nu le tăgăduim!
Dar noi pe împărat azi îl slujim,
Căci cine îl plătește pe soldat?
Doar împăratul!

GORNISTUL

Nu-i adevărat!
Și uite, chiar aci, în fața ta,
O spun deschis, că nu-i deloc așa!
Acela care n-a plătit soldatul,
Nu-i altul decît tocmai împăratul!
Nu el zadarnic ne făgăduiește,
De zece luni, că solda ne-o plătește?

PRIMUL ARCHEBUZIER

Ei, aș! De soldă nici o îndoială.

PRIMUL CUIRASIER

Tăcere! N-avem timp de hărțuială.
Să ne sfădim noi, dacă îl avem
Stăpîn pe împărat? Fiindcă vrem
Să fim soldații lui pînă la urmă
Cinstiți și de onoare, nu o turmă;
De-aceea ne împotrivim! Nici gînd
Să ne lăsăm ici-colo duși, oricînd
Mutați de-acei lingușitori slugarnici,
De-acei curteni, de popii lor fățarnici!
Ia spune-mi! Oare nu tot împăratul
Va fi cel cîștigat, dacă soldatul

Va ține să-și păstreze-a lui onoare?
Căci cine altu-l face-atît de mare,
Stăpîn atotputernic, pe-mpărat?
Nu chiar războinicul neînfricat?
Și cine-i ține lui pe-acest pămînt
Puterea-n lume, marele cuvînt,
De care tremură creștinătatea?
Lingușitorii din vecinătatea
Măriei sale, cei ce prin răsfățuri
Au parte de hatîruri, dau ospățuri
În săli de aur, fără griji, nevoi,
Accia să se-nhame-n jug, nu noi!
Din a-mpăratului prosperitate,
Din marea strălucire-a lui, din toate,
Nu ni se dă nimic, decît dureri,
Decît necazuri, trudă și poveri!
Cu ce rămînem? Numai cu credința
Din sufletele noastre: biruința!

AL DOILEA VINĂTOR

Cei mai temuți tirani și împărați
Ținut-au seamă de ai lor soldați
Și fost-au chiar cu mult mai înțelepți.
De toate-și băteau joc, dar au fost drepți
Cu un soldat, pe brațe l-au purtat!

PRIMUL CUIRASIER

Soldatul trebuie neapărat
Să fie-ntr-una vrednic de onoare!
Cel care nu e nobil în purtare,
Mai bine s-ar lăsa de meserie!
Cînd viața-mi risc voios în bătălie,

Mai trebuie să am neconținut
Ceva de preț, căci altfel sînt silit
Eu singur să mă las înjunghiat,
Să mă disprețuiesc, ca un croat.

VÎNĂTORII

Onoarea-i mai presus de viața toată!

PRIMUL CUIRASIER

Doar spada nu e plug, și nici lopată!
Ar fi nebun cel care-ar vrea în viață
Cu ea să are! Pentru noi, verdeață,
Semănături, recolte nu răsar.
Soldatul, fără țară, ca fugar,
Prin lume e silit să pribegască
Și n-are voie să se încălzească
La propriul lui cămin; trecînd călare
Pe lingă a orașelor splendoare,
Pe lingă lunci întinse, înverzite
Și vesele, din satele-nțelnite.
Culesul viilor, din depărtare,
În marș el trebuie să le privească.
Soldatul — spune-ți voi — cum să trăiască?
De care bunuri vreți să aibă parte
De nu va ști virtutea să și-o poarte?
În viață trebuie să ai ceva
Ce e al tău, căci altfel vei cădea
În starea omului, îngrozitoare,
Silit să pîrjolească, să omoare!

PRIMUL ARCHEBUZIER

La dracu! Traiul ăsta-i foarte greu!

PRIMUL CUIRASIER

Și totuși, nu l-aș da pe altul! Eu,
Prin lumea largă am călătorit
Și multe am văzut și-am auzit.
În Spania monarhică-am lucrat;
Prin Napoli, Veneția-am umblat!
Nu mi-a suris norocul nicăieri.
Văzut-am negustori și cavaleri,
Destui meseriași și iezuiți
Și-atîția cu veșminte-mpodobiti!
Nici unul într-atît nu mă atrase
Cît haina mea și-aceste cuirase!

PRIMUL ARCHEBUZIER

A, nu! Eu asta n-aș putea să spun!

PRIMUL CUIRASIER

De vrei s-agonisești ceva, un bun
În viață, n-ai decît! Mergi și muncește!
Sau dacă unul dintre noi rîvnește
La demnități, onoruri, cine-l ține?
În fața aurului să se-nchine!
Sau dacă cineva vrea să trăiască
Sub binecuvîntarea părintească,
Să-și vadă-n jur copii, nepoți, soție,
Să se apuce de o meserie!
Eu nu am chef de astea; nu-mi stă-n fire
Să duc chiar o asemeni viețuire.

Vreau liber să trăiesc, la fel să mor!
Nu vreau să fiu cuiva moștenitor
Și nici să fur! De sus, din șea, călare,
Vreau gloata s-o privesc cu nepăsare!

PRIMUL VÎNĂTOR

Ei, bravo!-Așa se-ntîmplă și cu mine!

PRIMUL ARCHEBUZIER

Da, fără îndoială-ar fi mai bine
Doar peste capul altora să treci!

PRIMUL CUIRASIER

Sînt vremuri grele, camarazi, și deci
Nici spada nu mai stă cum sta mereu
Alături de balanță! Totuși eu
— Să nu-mi ia nimeni înde rău gîndirea —
Spre spadă pururi mi-ațintesc privirea.
În luptă, doar, sînt om ca orișicare,
Nu vreau să mi se urce în spinare
Și să mă joace-așa cum vrea mulțimea!

PRIMUL ARCHEBUZIER

Dar cine-i vinovat că țărănimea
Ajuns-a de rușine azi, nu noi?
Căci jalea blestematului război
De șaisprezece ani într-una ține!

PRIMUL CUIRASIER

Pe Dumnezeu nu-l laudă oricine!
Pe unul soarele îl stînjenește,
Iar pe un altul îl înveselește!

Ori secetă vor unii, alții ploî.
Acolo unde tu vezi doar nevoi,
Mizerie și numai trudnicie,
Acolo poate că în viață mie
Îmi strălucește ziua însorită!
Țăranul duce-o viață chinuită,
Și dacă toate merg pe puna lui,
Îmi pare rău, dar altă cale nu-i!
Nu pot schimba nimic, n-am ce să fac!
Aici e-aidoma ca la atac:
În nechezatul calului pornesc
Și-oricine-n drum mi-ar sta, nu mă opresc
Chiar frate, chiar copilul meu să fie,
Chiar dacă inima el mi-o sfîșie,
Eu peste trupul lui trec mai departe,
Căci nu am voie să îl dau deoparte!

PRIMUL VINĂTOR

Ei, na! Mai stă să-ntrebe cineva
De-un altul!

PRIMUL CUIRASIER

Dacă întîmplarea vrea
Să ne surîdă azi norocul nouă,
Să-l ținem strîns cu mîinile-amîndouă,
Acum, cît totul se mai poate face,
Căci peste noapte se încheie pace,
O pace care va sfîrși cu toate!
Din friu soldatul bidiviul scoate,
Țăranu-i pune hamul de dirvală
Și au să intre toate,-ntr-o clipeală,

În vechile făgașuri de-altădată.
În țară-acum mai sîntem deocamdată
Și mai avem putere-n fața lor!
De le-om îngădui, așa cum vor,
Să ne resfire, -oriunde să ne mîne,
Mai scumpă au să vindă-a noastră pîne.

PRIMUL VÎNĂTOR

Nu, asta nu se va-ntîmpla! Veniți,
Și pîn' la unul toți să stăm uniți!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Să hotărîm, da! Ascultați ce zic!

PRIMUL ARCHEBUZIER

(scoate o pungă; către vivandieră)

Ce-am de plătit eu, euseră?

VIVANDIERA

Mai nimic!

(Face socotcala.)

GORNISTUL

Chiar foarte bine faceți că plecați,
Căci, stînd aici, tot cheful ni-l stricați!

(Archebuzierii pleacă.)

PRIMUL CUIRĂSIER

Păcat de ei, că sînt băieți viteji!

PRIMUL VÎNĂTOR

Dar judecă de parcă-ar fi burgheji!

AL DOILEA VÎNĂTOR

Acuma sîntem singuri. S-auzim!
Cum facem, planul să-l zădărniciuim?

GORNISTUL

Scurt! Pur și simplu-acolo nu plecăm!

PRIMUL CUIRASIER

Ia stați, puțin! Să nu ne-ntărităm,
Căci disciplina trebuie păstrată!
Mai bine merge fiecare-ndată
La trupa lui, și-n vorbe cumpănit,
Va spune oamenilor lămurit:
„Prea mult, să nu ne-ndepărtăm niciunde!”
Pentru valonii mei, eu voi răspunde!
Toți cugetă ca mine!

VAGMISTRUL

Pedestrașii,
Din trupele lui Terzky, călărașii,
Ca noi votează, fiecare-n parte!

AL DOILEA CUIRASIER

Lombardul, de valon nu se desparte!

(Trece alături de primul cuirasier.)

PRIMUL VÎNĂTOR

Ca vînător, cea mai de preț avere
Mi-e libertatea!

AL DOILEA VÎNĂTOR

-Alături de putere

Stă libertatea! Eu și mai departe
Sub Wallenstein trăi-voi, pîn' la moarte!

PRIMUL TIRALIOR

Lotringia-nsoțește marea masă,
Căci ea e veselă și curajoasă.

DRAGONUL

Irlanda-i lingă astrul norocos!

AL DOILEA TIRALIOR

La fel și tirolezul! Credincios,
Doar pe stăpînul țării îl slujește!

PRIMUL CUIRASIER

Deci fiecare trupă întocmește
O jalbă,-apoi trecută pe curat,
În care să se-arate răspicat:
Că noi vrem să rămînem laolaltă,
Că nici un vicleșug, nici o unealtă,
Nici o putere, nimeni nu e-n stare
Să ne despartă de acela care
Ne e ca un adevărat părinte!
Apoi dăm jalba, cu-astfel de cuvinte,
Lui Piccolomini, cum se cuvine!
(Cel tînăr, să ne înțelegem bine!)
În treburi din acestea-i priceput,
Și de la Wallenstein, doar e știut,
El poate tot ce vrea să dobîndească,
Și-apoi, chiar și la curtea-mpărătească,
La regele-mpărat, mai știm că are,
Și astăzi trecere destul de mare.

AL DOILEA VÎNĂTOR

Rămîne hotărît! Veniți! Cuvîntul
Toți să ni-l dăm, să facem legămîntul!

Piccolomini, fiul, negreșit,
Va fi al nostru împuternicit!

GORNISTUL, DRAGONII, PRIMUL VÎNĂTOR,
AL DOILEA CUIRASIER, TIRALIORII

(deodată)

Piccolomini, fiul, negreșit,
Va fi al nostru împuternicit!

(Vor să plece.)

VAGMISTRUL

Stați! Mai întâi, încă-un pahar cu vin!
Trăiască Max Piccolomini! Închin
În sănătatea excelenței sale!

VIVANDIERA

(aduce o sticlă)

Pe sticla asta nu vă iau parale!
Ispravă bună!-O dau cu bucurie.

PRIMUL CUIRASIER

Trăiască toți ostașii din armie!

VÎNĂTORII

Țăranii să dea hrana pe vecie!

DRAGONII ȘI TIRALIORII

Oștirea friedlândează să-nflorească!

GORNISTUL ȘI VAGMISTRUL

Și-al nostru Wallenstein s-o cîrmuiască!

AL DOILEA CUIRASIER

(cîntă)

Călări camarazi, în goană toți vom porni
Să luptăm în război, în libertate!
Acolo vitejia ni se va cîntări,
Vom vedea fiecare ce poate.
Soldatu-n bătălii de nimeni nu e ocrotit,
El va fi prin curaj și prin fapte prețuit.

*(Soldații din fundul scenei s-au apropiat, auzind cîntecul,
și cu toții formează un cor.)*

CORUL

Soldatu-n bătălii de nimeni nu e ocrotit,
El va fi prin curaj și prin fapte prețuit.

DRAGONII

În lume astăzi libertatea n-o mai întîlnești—
Doar stăpîni, numai slugi în robire.
Domnește minciuna — viclenia o găsești —
Peste neamul cel laș din omenire!
Căci cine poate să privească moartea-n fața lui?
Un soldat! Numai el liber e cum altul nu-i!

CORUL

Căci cine poate să privească moartea-n fața lui?
Un soldat! Numai el liber e cum altul nu-i!

PRIMUL VÎNĂTOR

Își leapădă-ale vieții neajunsuri, supărări!
N-are griji, de nimic nu se sfiește!
Soldații îndrăzneți înfruntă soarta călări;
Astăzi, ori mai tîrziu, te lovește!

Și dacă mâine ea ne va lovi, să căutăm
— Din ce-avem mai frumos — toți acum să mai
gustăm!

CORUL

Și dacă mâine ea ne va lovi, să căutăm
— Din ce-avem mai frumos — toți acum să mai
gustăm!

VAGMISTRUL

Soldatului norocu-i cade vesel din cer
După el nu aleargă, nu trudește!
Iobagul însă caută-n pământ din răspuțeri
Căci aici, la comori nădăjduiește!
Și toată viața cu lopata el va da-n pământ
Până cînd — într-o zi — va săpa și-al lui mormînt.

CORUL

Și toată viața cu lopata el va da-n pământ
Până cînd — într-o zi — va săpa și-al lui mormînt.

PRIMUL VÎNĂTOR

În lume călărețul, ca și calul său vioi,
Sînt temuți oaspeți, cruzi, pe oriunde.
Sclipește tot castelul și ospățul e în toi
În castel, nepoftiți, vor pătrunde.
El fetei nu-i dă aur, n-are vreme de pețit!
Viforos va veni și-astfel el va fi-ndrăgit!

AL DOILEA CUIRASIER

De ce se întristează fata, plinge fără rost?
Nu-i nimic! Trece orice suferință!

Soldatu-n lume n-are-un loc al lui, un adăpost,
Dragostea n-o păstrează cu credință.
Pe el destinul-l mină tot mereu, cît mai grăbit!
Nicăieri un soldat nu poposește liniștit!

CORUL

Pe el destinul-l mină tot mereu, cît mai grăbit!
Nicăieri un soldat nu poposește liniștit!

PRIMUL VÎNĂTOR

(îi ia de mînă pe cei doi, mai apropiați de el. Ceilalți îl imită.)

Toți cei care au vorbit fac un semicerc)

Cu pieptul deschis, la luptă mergi bucuros,
Căci acum tinerețea vîiește,
Și viața clocotește! Camarade, fii voios,
Pînă cînd sufletul se sfîrșește!
Acela care viața nu e-n stare-a și-o risca,
Niciodată acela, viața n-o va cîștiga!

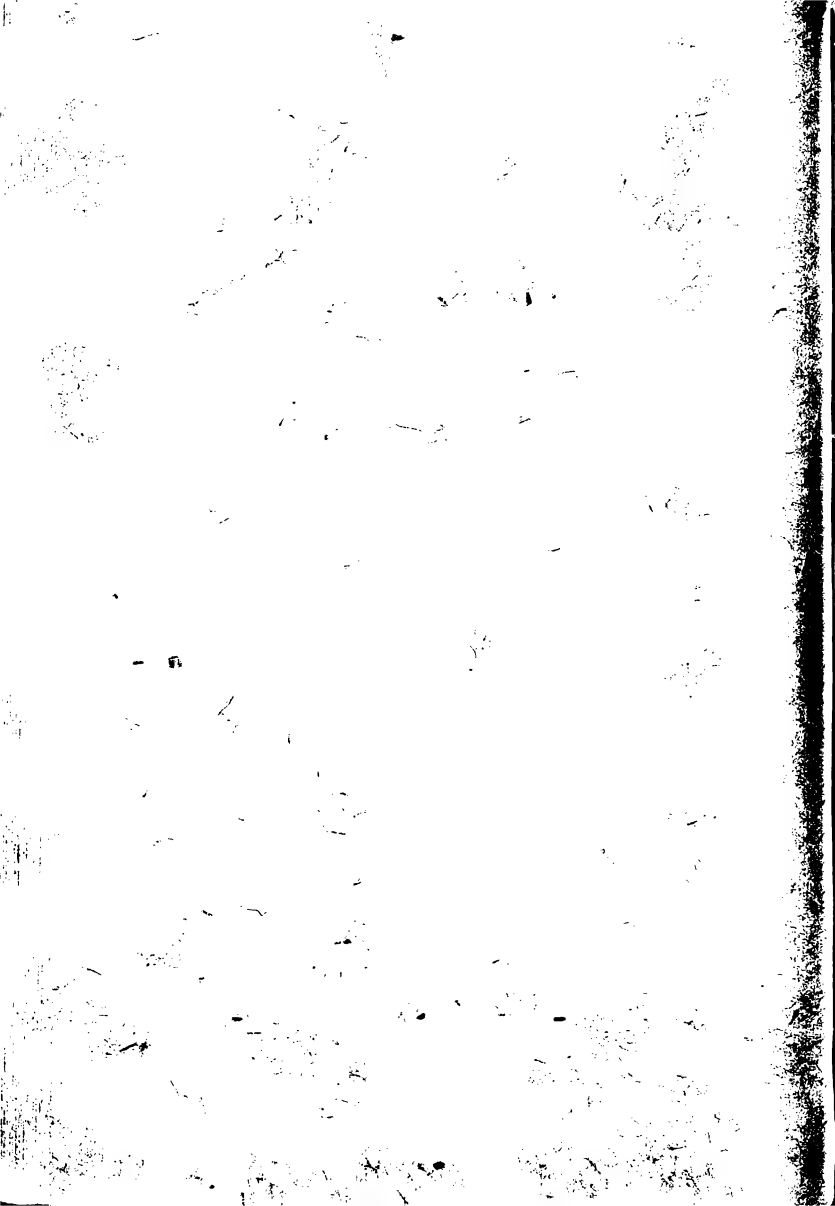
CORUL

Acela care viața nu e-n stare-a și-o risca,
Niciodată acela, viața n-o va cîștiga!

(Cortina cade înainte de a se termina corul.)

CEI DOI PICCOLOMINI

În 5 acte

PERSONAJELE

WALLENSTEIN, duce de Friedland, generalisim împără-
tesc în Războiul de 30 de ani

OCTAVIO PICCOLOMINI, general-locotenent

MAX PICCOLOMINI, fiul lui, colonel într-un regiment de
cuiirasieri

CONTELE TERZKY, cumnatul lui Wallenstein, șeful mai
multor regimente

ILLO, mareșal, confidentul lui Wallenstein

ISOLANI, generalul croaților

BUTTLER, comandantul unui regiment de dragoni

TIEFENBACH,

DON MARADAS, } generali aflați sub comanda lui
GÖTZ, } Wallenstein

COLALTO

NEUMANN, căpitan de cavalerie, adjutantul lui Terzky

QUESTENBERG, consilier de război, trimisul împăratului

BAPTISTA SENI, astrolog

DUCESA DE FRIEDLAND, soția lui Wallenstein

THEKLA, principesă de Friedland, fiica lor
CONTESA TERZKY, sora ducesei
UN CORNET
PIVNICERUL contelui Terzky

Paji și servitori ai ducelui de Friedland
Servitori și oboiști ai contelui Terzky
Mai mulți ofițeri și generali

ACTUL ÎNȚII

O sală veche gotică, în primăria din Pilsen,
împodobită cu drapele și alte obiecte de război.

Scena I

Illo, cu Buttler și Isolani

ILLO

Tîrziu, dar ați venit! Firește, drumul
Prea lung vă iartă-ntîrzierea, conte!

ISOLANI

Dar nu venim aici cu mîna goală!
Trecînd prin Donauwörth, am iscodit
Un lung convoi de șase sute care,
Ducînd chiar suedezilor merinde.
Croații mei pe ele pus-au mîna
Și-acum le-aduc aici.

ILLO

Sosesc la vreme!
Vor ospăta măreața adunare.

BUTTLER

Dar văd că pe aici e multă viață.

ISOLANI

Da, da! Și iată: peste tot soldați.

(Privește în jurul său.)

Chiar și bisericile văd că-s pline,
Ba încă și aici, la primărie,
V-ați așezat destul de bine, -mi place!
Soldatul se descurcă-așa cum poate.

ILLO

Venit-au șefii-a treizeci regimente.
Veți întilni pe Terzky, Tiefenbach,
Colalto, Götz, Maradas, Hinnersam,
Piccolomini — tatăl și feciorul —
Și încă foarte mulți prieteni vechi.
Doar Gallas n-a venit și Altringer.

BUTTLER

Pe Gallas voi să nu-l mai așteptați!

ILLO

(surprins)

Cum, știți?

ISOLANI

(il intrerupe)

E Max Piccolomini-aici?

Duceți-mă la el! O, parcă-l văd,
Acum vreo zece ani, cînd ne luptam
La Dessau cu Mansfeld! De pe un pod
Sări cu calu-i negru-n apa Elbei
Și, infruntînd năprasnicele valuri,

Pe tatăl său îl scapă de primejdii.
Pe-atunci abia-ncepuse-a-i crește barba,
Iar astăzi, al războiului erou,
Aud că-i un bărbat în toată firea.

ILLO

Îl veți putea vedea chiar astăzi, conte!
Trimis e în Carintia s-aducă
Pe principesa Friedland și-a ei fiică.
Sosi-vor în această dimineată.

BUTTLER

Cum, ducele-și aduce-aici soția
Și fiica? Multă lume cheamă-n lagăr.

ISOLANI

Cu-atit mai bine! Eu mă pregătisem
Să nu aud de altceva decît
De marșuri, baterii și năvăliri.
Cînd colo, ducele se îngrijește
Să ne încînte cu ceva mai mult,
Mai drăgălaș și mai fermecător.

ILLO

(care a stat pe gînduri, către Buttler pe care-l ia deoparte)

Cum ați aflat că nu mai vine Gallas?

BUTTLER

(cu înțeles)

Cerca să mă oprească lingă el.

ILLO

(cu căldură)

Și ai rămas statornic?

(Îi strînge mîna.)

Bravo, Buttler!

BUTTLE

Puteam eu ducelui să nu-i rămîn
Îndatorat, cînd, de curînd...

ILLO

Da, văd:

General de brigadă! Te felicit!

ISOLANI

Da, da! Acum e general, și unde:
La regimentul dăruit de duce,
În care a pornit-o ca soldat.
Atare pildă, fără îndoială,
Dă mult avînt oștirii-ntregi, vîzînd
Cum este cu puțință să ajungă
Așa departe un ostaș de frunte.

BUTTLE

Mă simt cam stîngenit, căci nu știu dacă
Pot să primesc felicitări. Lipsește
A împăratului îngăduire.

ISOLANI

Curaj! Doar brațul ce i-a dat puterea
E-atît de tare.-ncît îl va păstra

Chiar dacă s-ar împotrivi-mpăratul
Și-ai lui miniștri.

ILLO

Unde am ajunge
De-am fi prea sovăielnici? Împăratul
Nimica nu ne dă. În duce-avem
Nădejde. Toate de la el ne vin.

ISOLANI

(*către Illo*)

A! Dragul meu coleg, ți-am povestit?
Ei bine, ducele se îngrijește
De creditorii mei: vrea să-i plătească
Și să mă scoată, deci, basma curată.
Vrea să mă facă om mai de ispravă.
Și asta se întâmplă-a treia oară.
Cu sufletu-i regesc mă scapă astfel
De la pieire și-mi redă onoarea.

ILLO

De-ar fi mereu doar după voia lui!...
A dat soldaților pământ, unelte...
Dar cei de la Viena-l țin legat
De mâini și de picioare și îi taie
Aripile când gata-i să-și ia zborul.
Și Questenberg e nemaipomenit!
Sosește-aici cu alte noi cerințe.

BUTTLER

E-adevărat, și eu am auzit
De noile cerințe-mpărătești!

Dar ducele se va împotrivi
Și cred că nu va-ngădui nimic.

ILLO

Se leapădă de slujbă, mai curînd,
Decît să i-se calce dreptul său.

BUTTLER

(*speriat*)

Cum? Ați aflat ceva? Mă-nspăimîntați!

ISOLANI

(*totodată*)

Am fi cu toții ruinați!

ILLO

Sfîrșiți!

Ce văd? Sosește tocmăi „omul nostru“!
Da, e cu generalul Piccolomini!

BUTTLER

Mă tem că întîlnirea va sfîrși
C-o despărțire tare neplăcută.

Scena II

*Cei dinainte, Octavio Piccolomini,
Questenberg*

OCTAVIO

(*din depărtare*)

Cum? Și alți oaspeți? Domnule ministru,
Veți recunoaște că era nevoie

De-asemena război jeluitoi
Pentru-a se aduna-ntr-un singur lagăr
Mari chipuri, glorioase, de eroi.

QUESTENBERG

Cei care în război văd numai răul,
Să nu pătrundă-n lagăr friedlandez.
Văzind înaltul duh al rînduiei
— Prin care însuși el se poate ține,
O lume pustiind — și apărîndu-mă
Întreaga măreție-alcătuită,
Era să uit prăpădul din războaie.

OCTAVIO

Dar iată-aici doi falnici luptători,
Ce-ncheie al eroilor șirag
Cu vrednicie: contele Isolan
Și colonelul Buttler. Vă stă-n față
Convoiul ostășesc în întregime.

(Prezintă pe Isolani și pe Buttler.)

Aici tăria, ici repeziciunea!

QUESTENBERG

Iar între ei — povața înțeleaptă.

OCTAVIO

(prezentîndu-l celorlalți pe Questenberg)

Acestui oaspe vrednic, Questenberg,
— Consilier al curții, șambelan,
Sol al poruncilor împărătești,

Patron soldaților și-ocrotitor —
I se cuvine prețuirea noastră.
(*Tăcere generală.*)

ILLO

(*se apropie de Questenberg*)

Nu-nția oară, domnule ministru,
Ne faceți cinstea să veniți în lagăr!

QUESTENBERG

Am mai văzut odată-aceste steaguri.

ILLO

Și vă mai amintiți în care loc?
La Znaim era, -n Moravia. Veneți,
În numele-mpăratului, la duce
Să-l implorați să ia comanda oastei.

QUESTENBERG

Cum? Să-l implor? Domnule general,
Să știți că nici însărcinarea mea,
Nici zelul meu n-au mers așa departe.

ILLO

Atuncea — dacă vreți — pentru-a-l sili.
Mi-aduc aminte că la fluviul Lech,
Fusese-nvins stimatul conte Tilly,
Și astfel dușmanul avea drum liber
Să intre în Bavaria ușor.
Nimic nu-l mai împiedica s-ajungă
În inima Austriei. Atunci,
Domnia voastră v-ați înfățișat,

Cu Werdenberg, la ducele de Friedland.
Veneți să-l copleșiți cu rugăminți
Și totodată să-l amenințați
Cu a-mpăratului dizgrațiere,
De nu se-ndură de a țării jale.

ISOLANI

(atașându-se și el)

Da, da! Ușor de înțeles acum
De ce-n însărcinarea dumneavoastră,
Cu care astăzi ați venit la noi,
Vă place s-o uitați pe cea trecută.

QUESTENBERG

De ce! Căci nu e nici o osebire.
Pe vremea-aceea-n joc era Boemia
Pe care trebuia s-o scap de dușmani;
Azi am însărcinarea să o scap
De-apărătorii ei și de prieteni.

ILLO

Frumoasă-nsărcinare, ce să spun!
Deci după ce cu prețul vieții noastre
Am luat Boemia de la saxoni,
Drept mulțumire ne-alungați din țară!

QUESTENBERG

De nu vrem numai o nenorocire
Cu alta s-o schimbăm, sărmanul stat
Va trebui scăpat, la fel, de biciul
Prietenilor și-al dușmanilor.

ILLO

De ce? C-a fost un an îmbelșugat.
Țăranii au destul și pot să dea.

QUESTENBERG

Desigur, dacă vă gândiți la turme
Și la pășuni, domnule general!

ISOLANI

Războiul știe-a se hrăni pe sine.
Și dacă pier destui țărani, în schimb,
Mai mulți soldați cîștigă împăratul.

QUESTENBERG

Și pierde-același număr de supuși.

ISOLANI

Ei, și? Noi nu sîntem supușii lui?

QUESTENBERG

Cu mici deosebiri, domnule conte!
Sînt unii care știu să umple punga
Muncind din greu, cu multă vrednicie,
Iar alții care știu doar s-o golească.
Azi spada pe-mpărat l-a sărăcit,
Și numai plugu-i dă din nou puteri.

BUTTLER

N-ar fi sărac, dacă din vîlaga țării
Nu ar mai suga-atîtea lipitori.

ISOLANI

(se postează în fața lui, examinându-i costumul)

Nu stăm prea rău. Tot aurul, văd bine,
Nu s-a vărsat în vistieria țării.

QUESTENBERG

O, slavă Domnului! Am mai ferit
De miinile croaților ceva.

ILLO

Priviți pe Martinitz și-acel Slavata
Înzorzonați cu haruri de-mpărat,
Stîrnind revolta cehilor cinstiți!
Se îmbuibează fără rușinare
Cu prada oamenilor surghiuniți.
Se lăfăiesc în putregaiul țării
Sădind nenorocire peste tot.
Prin lux împărătesc, nu știu aceștia
Decît să-și bată joc de jalea țării.
Pe ei, și pe toți cei de teapa lor,
Să-i puneți să plătească cheltuiala
Războiului nimicitor, pe care
Aceștia numai pusu-l-au la cale.

BUTTLER

Și tocmai paraziții-acestei țări,
Acei ce-l lingușesc pe împărat,
Cătînd, flămînzi, să-nșface tot ciștigul,
Aceștia yin acum să șteargă solda
Și să măsoare rația de pîine
Soldatului ce-nfruntă pe dușman!

ISOLANI

Imi voi aduce-aminte-o viață-ntreagă
Cum la Viena,- acum vreo șapte ani,
Venit pentru-a zori remonta oastei,
M-au tot purtat mereu, din loc în loc,
Și ore-ntregi am fost lăsat atunci
S-aștept printre lingușitori și trîntori,
Ca și cînd eu le-aș fi cerșit pomană.
În fine! Mi-au trimis un capucin,
Care-am crezut că mă va spovedi.
Cînd colo, culmea! El era acela
Cu care trebuia să mă-nțeleg
Asupra cailor de călărie.
Dar credeți că făcurăm vreo ispravă?
Așa cum am venit, așa plecai.
Și, totuși, ce nu am putut să capăt
În patruzeci de zile, la Viena,
Aflați că de la duce-am dobîndit
Cu multă ușurință, în trei zile.

QUESTENBERG

Da, știu! Mi-a arătat socotitorul;
Avem și astăzi încă de plătit.

ILLO

Războiul e un meșteșug barbar,
N-o scoți la capăt cu mijloace blînde,
Nu poți oriunde folosi cruțarea!
De-ar fi să se gîndească la Viena,
Care din șaptezeci și șapte rele

E cea mai potrivită de ales,
Aștepți să se gîndească mult și bine!
„Hai, nu sta! Scoate una din grămadă!
Întîmple-se orice! C-așa-i mai bine!“
În viață, oamenii, de obicei,
Cu bine se pricep să o cîrpească;
O mai scurtează, o mai innădesc.
O scot ei într-un fel la căpătîi.
Și, uneori, mai iute te descurci
Cînd doar o cale ai — chiar neplăcută —
Decît mai multe și să stai s-alegi.

QUESTENBERG

Așa-i, căci ducele chiar ne scutește
Să mai alegem!

ILLO

El, ca un părinte,
Se îngrijește de-ale noastre trupe.
Ce gînduri are împăratul, știm.

QUESTENBERG

El pentru fiecare tagmă are
Acceași inimă și, deci, nu poate
Jertfi de dragul uneia pe alta.

ISOLANI

A! Care va să zică împăratul
Ne-aruncă fiarelor pe noi, ca pradă,
Pentru-a-și păstra oițele lui scumpe!

QUESTENBERG

(sarcastic)

O comparație, stimate conte,
Pe care n-o fac eu, ci dumneavoastră.

ILLO

Dar dac-am fi precum ne cred la curte,
A fost un risc din partea dumneavoastră
Atunci cînd libertatea ni s-a dat!

QUESTENBERG

(serios)

Nu vi s-a dat, ci singuri ați luat-o!
Deci trebuie să fie pusă-n friu!

ILLO

Ei bine, - atunci să fie pregătiți,
Căci vor găsi aici un cal sălbatic.

QUESTENBERG

Un călăreț destoinic l-îmblînzește.

ILLO

El rabdă doar pe cel ce l-a-mblînzit.

QUESTENBERG

Cînd e-mblînzit, și de-un copil ascultă.

ILLO

Ei, da, da! Știu!... S-a și găsit copilul!

QUESTENBERG

Pe dumneavoastră vă privește numai
Îndatorirea, nu și cine este.

BUTTLER

*(care pînă acum a stat deoparte cu Piccolomini, dar cu vădit
interes la conversație, se apropie)*

Cunoașteți bine, domnule ministru,
Că în Germania, pentru-mpărat,
Se află o armată uriașă:
Sînt treizeci mii soldați aci-n regat —
Silezia, cam șaisprezece mii,
La fluviul Weser, lîngă Rin și Main
Sînt zece regimente,-n Suabia șase,
Iar în Bavaria țin piept cu svezii,
Cum știți, cam treisprezece regimente,
Nemaivorbind de cele ce păzesc
Întăriturile de la hotare.
Ei bine, -aflați, că toate-aceste trupe,
De comandanții friedlandezi ascultă.
Iar comandanții au aceeași școală,
Același lapte i-a hrănit pe toți,
Aceeși inimă i-nsuflețește.
De-acest pămînt ei sînt străini cu totul,
Doar slujba le e patria și vatra.
Nu zelul pentru patrie îi mină
— Fiind străini, de altfel ca și mine —
Și nici pentru-mpărat nu vin aici
(Mulți dezertînd chiar, de prin alte părți)!
Ei poartă lupta peste tot la fel,
Și nu țin seama dacă stă pe steag
Emblema „Leul“, „Crinul“ sau „Doi vulturi“.
Pe toți îi mină cu un frîu puternic
Doar unul singur care, deopotrivă,

Prin dragoste și teamă îi unește,
De parcă numai un popor ar fi.
Și-ntocmai cum scînteia unui trăsnet
Străbate paratrăsnetu-ntr-o clipă,
Tot astfel și porunca lui străbate,
Pornind din postul cel mai depărtat,
Trecînd prin marele și micul Belt,
Pe malurile mării, printre dune,
De-a lungul Etschului cu cîmpul rodnic
Și pîn' la straja care stă-n ghereta
Din fața burgului împărătesc.

QUESTENBERG

Și care este, mai pe scurt, temeiul
Acestei propovăduite predici?

BUTTLER

Că dragostea, credința și respectul
Pe care ducelui i le purtăm,
Cu nici un preț noi nu le-om închina
Celui trimis de curtea vieneză!
Să ne-amintim cum a ajuns comanda
În mina ducelui odinioară.
Primit-a oare de la împărat
Un corp de trupe instruite gata?
Oștirea nu era alcătuită;
Abia atunci urma să ia ființă
Și numai friedlandezul a-ntocmit-o.
Deci el n-a luat-o de la împărat,
Ci împăratu-a luat-o de la duce!
Și nu de la-mpărat primit-ăm noi

Pe Wallenstein ca duce! Nu, deloc!
Nu! Lucrurile stau cu totul altfel!
Abia în urmă, de la Wallenstein,
Primit-am, ca stăpîn, pe împărat.
Și dacă nu-l aveam pe Wallenstein,
Noi nu ne-am fi legat de-aceste steaguri!

OCTAVIO

(intervine)

Să nu uitați că vă găsiți în lagăr,
Printre războinici, domnule ministru!
Pe un ostaș îl face libertatea,
Îl face îndrăzneala. - Ar mai putea
Să fie luptător neînfricat,
De nu ar fi și îndrăzneț în vorbe?

(Arătînd pe Buttler.)

Știm că-ndrăzneala-acestui ofițer
— Ce numai ținta și-a greșit acum —
Scăpat-a Praga-n clipe grele, cînd
Doar îndrăzneala mai putea s-o scape,
Zdrobind răscoala unei garnizoane
Pornită împotriva-mpărăției.

(Se aude în depărtare muzică de război.)

ILLO

Se dă salutu'. - Acest semnal vestește
Sosirea principesei.

OCTAVIO

(către Questenberg)

Așadar

Și Max, feciorul meu, se-napoiază
Căci din Carintia el o aduce.

ISOLANI

(*către Illo*)

Să mergem să o-ntîmpinăm!

ILLO

Da, da!

Să mergem! Haidem, colonele Buttler!

(*Către Octavio.*)

Vă rog să nu uitați de întîlnirea
Pe care o avem cu „domnu“-acesta.
La duce, azi, -nainte de amiază!

Scena III

Octavio și Questenberg rămîn în urmă

QUESTENBERG

(*dînd semne de mirare*)

Ce mi-a fost dat să aflu, generale?
Cită-ndărătnicie fără friu!
Și ce păreri! La fel gîndesc cu toții?

OCTAVIO

Ați ascultat trei sferturi din oștire.

QUESTENBERG

Trei sferturi spui? Atunci e vai de noi!
Unde-am putea găsi o altă oaste
Care să ne-o păzească pe aceasta?
Mă tem că vorbele acestui Illo,
Ascund în ele gînduri mult mai rele.

De altfel, chiar și colonelul Buttler
Văd că se-arată foarte minios.

OCTAVIO

Nu e nimic! E-o fire simțitoare...
Mindria lui jignită, - atîta tot.
Pe Buttler încă nu îl dau pierdut.
Voi ști s-alung din minte-i duhul rău.

QUESTENBERG

(se plimbă neliniștit)

Ei, nu, că asta-ntrece orice culme!
Așa ceva nu ne-am închipuit!
Priveam aceste lucruri din Viena,
Cu ochii unor slujitori orbiți
De strălucirea tronului. Pe el,
Pe-atotputernicul cîrmuitor,
În propriu-i lagăr încă nu-l văzurăm.
Aici se-arată lucrurile altfel!
Nici că se pomenește de-mpărat!
Aici e principele împăratul!
Plimbîndu-ne prin tabără-mpreună,
Înțelesei din ce în ce mai mult,
Că și nădejile-mi se năruiesc.

OCTAVIO

Vedeți acum cît de primejdioasă
Mi-e sarcina ce de la curte-aduceți?
Ce rol ingrat am de jucat aici?
O bănuială-a ducelui mă costă
Nu numai libertatea, dar și viața.

Cît despre planu-i îndrăzneţ, fireşte,
Zorit va fi.

QUESTENBERG

Dar unde ne-a stat mintea,
Atunci cînd spada i-am încredinţat
Şi cînd i-am dat putere-atît de multă!
O astfel de ispită-a fost prea mare
Pentru-a lui inimă atît de ascunsă.
Ce-i drept, şi-n mîna altuia mai bun
Ea ar fi devenit primejdioasă.
Să ştii că el se va împotrivi
Poruncii împăratului, şi află
Că poate să o facă, şi-o va face.
A lui nepedepsită îndîrjire,
Va da pe faţă slăbiciunea noastră.

OCTAVIO

Vă-nchipuiţi că el de flori de măr
Şi-aduce aici copila şi soţia,
Acum cînd pregătim un nou război?
Dar dacă ultimele cheazăşii
Ale credinţei lui aduce-aici
Din ţările-mpăratului, nu-nseamnă
Că în curînd răscoala izbucneşte?

QUESTENBERG

Vai nouă! Cum vom ţine piept furtunii
Ce ne ameninţă de peste tot?
Duşmanul ţării-acum e la hotare,
Stăpin pe Dunăre tot-naintînd,

În țară răzmerița e aprinsă;
Țăranii înarmați fac greutate
Și celelalte tagme ale obștei;
Și tocmai cînd tot sprijinu-așteptam
De la oștire, -o văd ademenită,
Sălbatică și fără disciplină.
S-a despărțit de stat, de împărat
Și, zăpăcită, de un zăpăcit,
A devenit o groaznică unealtă
În mîna unui om prea îndrăzneț
Pe care ea, orbește, îl ascultă!

OCTAVIO

Prea tare să nu deznădăjduim,
Căci vorba-ntotdeauna, știm prea bine,
E mult mai îndrăzneată decît fapta;
Și mulți din cei ce pentru-o clipă sînt
— Cu zelul orb — în stare de orice,
Deodată inima își vor schimba,
Cînd crimelor pe nume se va spune.
Afară de aceasta, nu sîntem
Lipsiți de orice apărare. - Avem
Pe Gallas și pe contele Altringer.
Ei țin sub ascultare mica oaste
Și zilnic o-ntăresc. Nepregătiți
El nu ne va găsi, căci am iscoade
Cu care l-am înconjurat, știți bine,
Și aflu-ndată-orice mișcare-a lui!
Ba și mai mult, cu propria lui gură
Mi se destăinuiește.

QUESTENBERG

Nu-nțeleg

Cum de nu simte lingă el dușmanul!

OCTAVIO

Și totuși să nu vă închipuiți
Că eu încrederea i-aș fi furat
Prin lingușiri, minciuni, sau viclenie.
Deși prudența, cît și datoria
Față de țară și de împărat,
Îmi cer să-i țin ascuns ce simt în suflet,
Să știți că niciodată-n fața lui
Eu nu m-am prefăcut, ca un fățarnic!

QUESTENBERG

E, fără îndoială, voia soartei!

OCTAVIO

Nu-mi dau prea bine seama ce îl leagă
De mine, cît și de feciorul meu!
E foarte mult atras de amîndoi.
Mereu prieteni, camarazi de arme,
De mult obișnuiți a fi-mpreună,
Ne leagă aventuri de neuitat.
Mi-aduc aminte, însă, de o zi
Cînd își deschise sufletul deodată
Și îi creșu încrederea în mine.
Era-naîntea luptei de la Lützen.
Un vis urît m-a îndemnat să-l caut
Și să-i ofer un alt cal pentru luptă.
Departa mult de corturile noastre

Eu îl găsii dormind sub un copac.
Trezindu-l și spunându-i visul meu,
Precum și teama care mă cuprinsese,
El s-a uitat atât de lung la mine...
Și-apoi, mișcat adânc, m-a-mbrățișat.
Din ziua-aceea-ncrederea lui oarbă
Mă însoțește-ntr-una, pe oriunde.
În schimb, încrederea mea-l ocolește.

QUESTENBERG

Dar fiului i-ați spus de taina voastră?

OCTAVIO

Nu!

QUESTENBERG

Cum? Și nici să-l preveniți nu vreți,
Să știe în ce mină rea se află?

OCTAVIO

Pe fiul meu mai bine e să-l las
În grija nevinovăției sale.
Mereu deschisă, inima-i nu poate
Să se prefacă. Numai neștiința
Îi mai păstrează libertatea minții
Ce-l leagănă pe duce-n nendoială.

QUESTENBERG

Eu, despre fiul dumneavoastră, Max,
Veți ști că am părerea cea mai bună.
Dar dacă... totuși, el... nu v-ați gândit?

OCTAVIO

Tot riscul îl voi lua asupra mea.
Tăceți! Chiar el se-apropie de noi!

S c e n a IV

Max Piccolomini, Octavio, Questenberg

MAX

O, iată-l! Tată, bine te-am găsit!

(Se îmbrățișează; întorcându-se, îl vede pe Questenberg și se retrage cu răceală.)

Aveți de lucru? Nu vreau să vă tulbur!

OCTAVIO

Ce-i, Max? Privește oaspetele nostru!
Un vechi prieten merită cinstire,
Iar solul împăratului respect.

MAX

(sec)

Von Questenberg! Să fiți binevenit.
Dacă v-aduc aicea gânduri bune!

QUESTENBERG

(care i-a prins mâna)

Nu-ți trage mâna, conte Piccolomini!
Ți-o prind, nu numai în numele meu!
Nu vreau s-arăt ceva de rînd prin asta!

(Ținînd prinse minile ambilor Piccolomini.)

Octavio și Max Piccolomini!
Ei bine, iată două nume mari,
Ce prevestesc totala mîntuire!
Austriei nu-i va lipsi norocul,
Cît timp vor străluci asupra oastei
Aceste două astre ca un scut.

MAX

Nu faceți teatru, domnule ministru,
Căci n-ați venit aici să lăudați!
Eu știu că-ați fost trimis să dojeniți
Și să-nfrunțați. Vreau, față de ceilalți,
Să nu am nici un fel de privilegiu.

OCTAVIO

(*către Max*)

Domnia sa sosește de la curte.
Acolo lumea nu e mulțumită,
Așa cum sîntem noi aici, de duce.

MAX

Și ce cusur, mă rog, i-au mai găsit?
Că știe cum să ia o hotărîre,
Că nu mai vrea să-ntrebe și pe alții?
Da! Foarte bine face, și socot
Că-așa se va purta și-n viitor.
Ce vreți?! El nu-i făcut să se supună!
Ar fi-mpotriva firii lui. Nu poate!
În el sălășluiește-un suflet mare,
De domnitor, și, prin puterea lui,
E chiar un domnitor. El pentru noi

Este-o adevărată fericire!
Căci rar se nasc aceia care știu
Cu-nțelepciune să se cîrmuiască
Ferice de poporul hărăzit
Cu un asemenea om înțelept,
Care-l călăuzește ca o stea
Și este ca un stîlp de neclintit,
De care să te sprijini cu nădejde!
Ei bine, noi l-avem! E Wallenstein.
Și dacă nu vă e plăcut la curte,
Gîndindu-vă, pesemne, la un altul,
Oștirea are azi nevoie numai
De Wallenstein.

QUESTENBERG

Oștirea! Bine zici!

MAX

De l-ați vedea cum ne însufletește,
Cum ne-ntărește și ne dă avînt!
Cum fiecă putere-n mîna lui
Își dobîndește aripi zburătoare
Și cum asupra tuturor veghează,
Ca fiecare să-și primească locul
Întocmai cum i se cuvine!... Da!
Așa-nțelege el să prețuiască
Pe toți cei înzestrați cu însușiri.

QUESTENBERG

Desigur, nimeni nu-i tăgăduiește
Priceperea de a-și cunoaște omul

Și de a-l folosi cum se cuvine.
Atita doar că, stăpînind, e uită
Să mai slujească. Uită, că, de fapt,
El nu-i născut cu rangul ce-l deține.

MAX

Nu e născut? Vă înșelați! Cu toate
Puterile el este înzestrat.
Și pe deasupra cu acea tărie,
Ce-i stă în fire, de a cuceri
Chiar și un sceptru de stăpînitor.

QUESTENBERG

Atuncea tot ce noi mai însemnăm.
Atîrnă doar de-a lui mărinimie!

MAX

Un om ales vrea o credință-aleasă.
Încredeți-vă, dați-i libertatea,
Căci ținta știe el să și-o-ntocmească!

QUESTENBERG

Avem dovezi!

MAX

Aha! Din ăstia-mi sînt!
Se îngrozesc cu-atita ușurință
De tot ce e covîrșitor. Le place
Doar drumul neted, fără pîvîrnișuri.

OCTAVIO

(căt're Questenberg)

Lăsați-l, nu vă mai împotriviți!
Cu el n-o isprăviți așa ușor!

MAX

Ei cheamă duhu-n clipe de primejdii,
Dar se-ngrozesc îndată ce se-arată.
Privesc cu ochiul unui om de rînd
Ce-i uimitor și plin de măreție!
În bătălie clipa se impune,
Iar comandantul trebuie să fie
Cu ochiul ager, cu-nsușiri alese.
Pe cei ce-s înzestrați de la natură
Cu tot ceea ce are ea mai bun,
Nu-i vreți să se călăuzească-așa
Cum poruncește măreția ei!
În marile-i împrejurări urmezi
Numai oracolul din pieptul tău;
Atunci nu stai să cercetezi hîrtoage,
Să migălești hîrtia putrezită
A unei legi ce și-a trecut sorocul!

OCTAVIO

Copilul meu, să nu nesocotim
Acele vechi, înguste rînduieli!
Sînt greutăți cu totul osebite,
Pe care omul, strîns de silnicia
Și vrerea celor care-l covîrșeau,
Le-a întocmit în legi; căci bunul plae
A fost îngrozitor întotdeauna.
Chiar cînd cotește drumul rînduielii,
Să nu-ți închipui că și el cotește!
Drept înainte merge numai drumul
Obuzului și trăsnetului groaznic,

Tăind de-a dreptul calea cea mai scurtă
Și nimicind tot ce le stă în cale.
Copile, oamenii călătoresc
Pe drumuri binecuvintate. - Acestea
Urmează mersul riurilor, care
Cotesc în voie prin cîmpii și dealuri,
Feresc ogoare, holde, vii — cînstesc
Hotarele avutului — și totuși
Cu vremea ele-și vor atinge ținta.

QUESTENBERG

Ascultă-l, deci, pe tatăl dumitale,
Căci dînsul îți vorbește și ca om,
Dar și ca un erou totdeodată!

OCTAVIO

Prin tine, fiul meu, vorbește numai
Copilul unei tabere de luptă!
Tu ai crescut sub un război cumplit
Ce ține de vreo cincisprezece ani;
Așa că n-ai putut cunoaște pacea.
Sînt lucruri mult mai mari decît războiul.
Chiar cînd îl porți, el nu înseamnă totul.
Isprăvi semețe, dobîndite silnic
Minunea săvîrșită într-o clipă,
Sînt fapte trecătoare și nu dau
Nimic din tot ce-i pașnic, de temei.
Soldații își clădesc, zoriți, din pînză
Ușoarele sălașuri și de-ndată
Începe suflul vieții, forfoteala:
Se-nviorescă tîrgul; drumuri, fluvii

Sînt toate pline de încărcături,
Și meșteșugurile sînt în toi.
Dar într-o bună zi mulțimea pleacă;
Vezi cum acele corturi se dărîmă
Și moarte, ca un cimitir, rămîn
Ogoarele și holdele, fiind
Călcate de-ale cailor copite.
Recolta anului pierdută este.

MAX

Să facă pace împăratul, tată!
Senin dau laurii stropiți cu sînge
În schimbul florilor de primăvară,
Drept chezășie-ntinsului ogor,
Să-l pot vedea din nou înviorat!

OCTAVIO

Dar ce te-a-nsuflețit, așa, deodată!

MAX

N-am cunoscut eu pacea niciodată?
Ba da, am cunoscut-o, dragă tată!
Eu tocmai de acolo vin acum.
În drumul meu, am străbătut prin țări
Pe unde n-a pătruns deloc războiul.
O, tată! Viața are-atîta farmec
Necunoscut de noi; umblat-am numai
De-a lungul malurilor ei pustii.
Am rătăcit întocmai ca pirații
Într-o corabie posomorită;
Răufăcători ce bîntuie pe mare

Și care nu cunosc decît desfrîul
Și golful unde să-și descarce prada.
Dar tot ce-i scump, podoabele ascunse
Prin văi, cîmpii și munți — gonind sălbatic —
Noi nu le-am întîlnit în drumul nostru.

OCTAVIO
(*devine atent*)

Și ți le-a arătat călătoria?

MAX

A fost răgazu-ntii al vieții mele.
Ia spune-mi, tată: care este țelul
Și unde e folosul muncii mele,
Ce m-a trudit, răpindu-mi tinerețea,
Lăsîndu-mi sufletul atît de gol
Și spiritul nenviorat pe care
Nu l-a-nălțat nici o învățătură?
Atîta larmă-n tabără,-îmbulzeala,
Al goarnei sunet, caii ce nechează,
Mereu comanda, mînuirea armei,
Același veșnic ceas prezent la slujbă,
Ei bine, toate-acestea sînt lipsite
De măreția sufletului cald!
Nu dau nimica inimii-nsetate!
Sînt alte bucurii în lumea asta!

OCTAVIO

În drumu-acesta scurt multe-nvățași!

MAX

O, cît de minunată-i ziua-aceea
Cînd, în sfîrșit, soldatul se întoarce

La viața scumpă, printre oameni pașnici!
Cu cîtă veselie-ntreg convoiul,
Își desfășoară mîndrele drapele!
Și-mpodobindu-și coifurile lor
Cu frunzele-nverzite de pe ramuri,
Soldații, fericiți, pornesc spre casă.
Acum, orașele din calea lor
Își vor deschide larg, de bunăvoie,
Acele porți pe care altădată
Le aruncau în aer fără milă.
Pe ziduri oameni pașnici stau grămadă
Și, primitori, trimit salutul lor.
Prin turnuri clopote vor răsuna,
Bătînd vecernia înălțătoare
A zilei singeroase ce-a trecut.
Mulțimea,-n strigăte de bucurie,
Va alerger din sate și orașe
Și, arătîndu-și dragostea fierbinte,
Se va înghesui printre coloane.
Vezi, colo, un moșneag strîngînd în brațe
Feciorul drag ce se înapoiază
Și care, după-atîția ani, pășește,
Ca un străin, în scumpa lui ogradă.
Iar pomii-aceia mici, cît o nuia,
Pe care îi sădise la plecare,
Îl vor acoperi la-napoiere
Cu ramurile lor atît de largi.
Sfioasă îl va-ntîmpina fecioara
Pe care o lăsase, la plecare,
O copiliță doar, la sînul doicii.

O, cită fericire-n clipa-aceasta,
Cînd lui o uşă larg i se deschide
Şi braţe gingaşe-l îmbrăţişează!

QUESTENBERG

(mişcat)

Zadarnic este să vorbeşti de-o vreme
Atit de-ndepărtată!-Acum vorbeşte
De ziua cea de azi sau cea de mîine!

MAX

(întorcîndu-se violent către el)

Şi cine e acel ce poartă vina?
Nu sînteţi voi, toţi, cei de la Viena?
Ca să fiu drept, domnule Questenberg,
Cînd adineauri, v-am văzut aici,
Mi s-a încins în inimă mînia.
Căci pacea numai voi o-mpiedicaţi!
Acela care o va cuceri
E tot războinicul, nu sînteţi voi!
Îi faceţi viaţa-amară, greutăţi
La orice pas, îl ponegriţi pe duce!
De ce? Că-l doare mai mult Europa,
Decît acele cîteva hectare
La care-Austria se tot gîndeşte
Că le-ar putea avea sau că le-ar pierde?
Îl socotiţi rebel sau, mai ştiu eu...
Chiar şi mai groaznic, fiindcă pe saxoni
Îi cruţă, căutînd să dobîndească
Încrederea duşmanului; dar numai

Aceasta este calea către pace.
Căci dacă nu va înceta războiul,
Atunci de unde vreți să vină pacea?
Puteți pleca! Pe voi eu vă urăsc,
Așa cum tot ce-i bun știu să iubesc!
Vă jur aici, că pentru Wallenstein
Vărsa-voi cel din urmă strop de sânge,
Mai înainte de-a fi voi în stare
Să triumfați asupra prăbușirii lui!
(*Pleacă.*)

Scena V

Questenberg, Octavio

QUESTENBERG

Așa stau lucrurile? Vai de noi!
(*Stăruitor și nerăbdător.*)
Prietene, cum? Îl lăsăm să plece
Cu-asemenea părere-nșelătoare?
Nu-l chemi îndată să-i deschidem ochii?

OCTAVIO

(*revenindu-și din îngindurare*)

Mi i-a deschis el mie-abia acum,
Și văd mai mult decât m-ar bucura.

QUESTENBERG

Ce e?

OCTAVIO

Călătorie blestemată!

QUESTENBERG

Ei, cum așa? Dar ce s-a întâmplat?

OCTAVIO

Veniți! Eu trebuie numaidecît

Să dau de urmele nenorocirii.

Să pot vedea cu ochii mei. Veniți!

(Vrea să-l ducă cu el.)

QUESTENBERG

Dar unde vrei?...

OCTAVIO

(grăbit)

La ea!

QUESTENBERG

La...!

OCTAVIO

(corectîndu-se)

Nu, la duce!

Să mergem! O, la cîte nu m-aștept!

Văd plasa aruncată peste el

Și se va reîntoarce-un om schimbat.

QUESTENBERG

Dar fă-mă să-nțeleg!

OCTAVIO

N-am prevăzut!

Să fi împiedicat călătoria!

De ce fi ascunsei acele lucruri?

Aveați dreptate! Ar fi trebuit
De-atunci să-i fi atras luarea-aminte.
Acum văd bine că e prea târziu.

QUESTENBERG

Ce-i prea târziu? Amice, nu-ți dai seama
Că-mi tot vorbești într-una în enigme?

OCTAVIO

(mai recules)

E timpul să ne îndreptăm spre duce,
Îndată va primi audiențe.

O, blestemată-acea călătorie!

O, de trei ori să fie blestemată!

(Îl duce cu sine, cortina cade.)

ACTUL AL DOILEA

Sala ducelui de Friedland

Scena I

(Servitorii așează scaunele și covoarele. Mai apoi Seni, astrologul, îmbrăcat ca doctor italian, în negru, și puțin fantastic, intră în mijlocul sălii, ținând în mână baghetă albă, cu care schițează punctele cardinale.)

PRIMUL SERVITOR

(plimbându-se cu o cădelniță în mână)

Dă zor! Termină-odată! Straja sună
Onorul! De îndată se ivesc.

AL DOILEA SERVITOR

De ce-or fi-nlăturat odaia roșă,
Cea cu balcon, atât de luminoasă?

PRIMUL SERVITOR

Să-ți spună Seni, astrologul nostru!
Cică-ar fi sală fără de noroc.

AL DOILEA SERVITOR

Prostii! Cum o să cred așa ceva?
E-o sală ca și toate celelalte.
Doar locul n-are nici o-nsemnătate

SENI

(grav).

Băiete-n lume totul are-o noimă,
Și, mai întâi, în rosturile noastre,
De-nsemnătate-i ceasul, cit și locul.

AL TREILEA SERVITOR

Nathanael, nu-ți pune mintea cu-ăsta!
Chiar și stăpînu-i face lui pe voie.

SENI

(numărînd scaunele)

Ah, unsprezece! Număr blestemat.
Douăsprezece scaune să fie,
Căci zodiacu-atîtea semne are!
În doisprezece se cuprind doi numeri:
Un cinci și-un șapte, numeri norocoși

AL DOILEA SERVITOR

Și unsprezece pentru ce nu-ți place?

SENI

Deoarece semnifică păcatul.
Poruncile din *Decalog* sînt zece.

AL DOILEA SERVITOR

Ce spui? Dar cinci de ce e număr sfînt?

SENI

El este ca și sufletul din om.
Așa precum e omu-alcătuit,
C-o parte bună și cu una rea,

Întocmai e și cinci, întâiul număr,
Făcut din două părți: cu soț și fără.

PRIMUL SERVITOR

Un aiurit!

AL TREILEA SERVITOR

Ia lasă-l să vorbească.
Îmi place să-l ascult, căci vorba lui
Trezește-n minte multe alte gânduri.

AL DOILEA SERVITOR

Sosesc! Plecați! Pe-aici, pe ușa asta!
(*Servitorii pleacă repede; Seni îi urmează încet.*)

Scena II

Wallenstein, ducesa

WALLENSTEIN

Dar prin Viena ai trecut, ducesă?
Reginei ungarilor te-arătași?

DUCESA

Da. Și reginei, și împărătesei.
Și mîna m-au lăsat să le-o sărut.

WALLENSTEIN

Dar cum primit-au știrea, cînd aflat-au
Că îmi aduc și fiica, și soția
În tabără, acum, în plină iarnă?

DUCESA

Le-am spus-o limpede, cum ați dori:
Că vreți ca soțului ei viitor
S-o-nfățișați pe Thekla drept mireasă,
Mai înainte de campanie.

WALLENSTEIN

Au bănuit pe cine am ales?

DUCESA

Deloc. Și-au arătat numai dorința
De-a nu fi un străin sau luteran.

WALLENSTEIN

Dar tu cum ai dori, Elisabeta?

DUCESA

Știți foarte bine că dorința voastră
Întotdeauna-i și dorința mea.

WALLENSTEIN

(după o pauză)

Dar cum a fost primirea ta la curte?

(Ducea pleacă ochii și tace.)

Aș vrea să nu-mi ascunzi nimic, ducesă!
Să-mi spui întocmai tot ce s-a-ntîmplat!

DUCESA

O, bunul meu stăpîn, într-adevăr,
Acolo lucrurile s-au schimbat;
Nu, nu le-am mai găsit ca altădată!

WALLENSTEIN

Nu ți s-a dat respectul cuvenit?

DUCESA

De lucru-acesta nu mă plîng. Purtarea
Le-a fost și demnă, și cuviincioasă.
În schimb, eu n-am mai fost întîmpinată
Cu bunătate și prietenie,
Ci numai cu formalități solemne.
Oh, gingașa cruțare n-arăta
A grație, ci mai curînd a milă.
A, nu! Soția ducelui de Albrecht
Și fiica demnă-a contelui de Harrach.
Nu trebuia primită-n felu-acesta!

WALLENSTEIN

Au dojenit purtarea mea de-acum?

DUCESA

Era mai bine să fi dojenit-o,
Căci sînt obișnuită să vă apăr
Și-a lor minie să o potolesc.
Acum nu de dojană a fost vorba!
Ei s-au învăluit într-o tăcere
Solemnă și atît de-apăsătoare.
Oh, de-astă dată, bunul meu stăpîn,
Nu-i vorba de-o minie trecătoare,
Sau nențelegere obișnuită;
Avem de-aface cu-o nenorocire
De care nimenea nu ne mai scapă.
Regina ungurilor altădată

Obişnuia să-mi spună „mătuşică“
Iar la plecare mă îmbrăţişa.

WALLENSTEIN

Şi-acum ea nu te-a mai îmbrăţişat?

DUCESA

(îşi şterge lacrimile, continuând după o pauză)

Ba da! Dar numai după ce plecasem.
Uitind, şi parcă-ndată amintindu-şi,
Abia cînd m-am apropiat de uşă,
Ea s-a grăbit să mă îmbrăţişeze.
Dar gestul ei nu arăta iubirea,
Ci mai curînd amarnică durere.

WALLENSTEIN

(îi ia mîna)

Fii liniştită! Nu-i nimic, ducesă!...
Dar cu von Eggenberg, cu Lichtenstein
Şi cu ceilalţi prieteni — te-ai văzut?

DUCESA

(celatină din cap)

Nu! Pe aceştia nu i-am întîlnit.

WALLENSTEIN

Dar pe ambasadorul spaniol,
Pe-acela, care-n mod obişnuit
Rostea cuvinte calde pentru mine?

DUCESA

De data-aceasta, pentru dumneavoastră...
Aceluia îi amăţise graiul.

WALLENSTEIN

Deci sorii-aceștia ni s-au stins. De-acum
Din propriul nostru foc vom lua lumină.

DUCESA

Dar cum? Să fie oare-adevărat?
O, bunul meu stăpîn, așa să fie?
Așa cum se șoptește pe la curte,
Cum însăși țara-ntreagă o rostește?
Și cum acel călugăr, Lamormain,
A dat să se-nțeleagă?

WALLENSTEIN

(*repede*)

Lamormain?

Ce spune?

DUCESA

Că ați întrecut măsura
Puterii ce vi s-a încredințat,
Călcînd poruncile împărătești.
Și spaniolii vă învinuiesc,
Și ducele Bavariei... vai, toți!
Se pregătește-o groaznică furtună,
Cu mult mai groaznică decît aceea
Care v-a prăbușit la Regensburg.
Spuneau că... Vai, nu pot rosti cuvîntul!

WALLENSTEIN

(*încordat*)

Ei, ce?

DUCESA
A doua voastră...

WALLENSTEIN

A doua, ce?

DUCESA
Destituire rușinoasă.

WALLENSTEIN
(plimbându-se agitat prin odaie)

Da?
O, Doamne! Numai ei mă-mping să merg
Cu sila împotriva vrerii mele!

DUCESA
(se lipește de el, rugându-l)
O, dacă nu e prea târziu, stăpîne,
Cercați a vă supune prin blindețe
Pentru-a înlătura nenorocirea!
Cedați-i, că-i doar împăratul vostru
Și împăcați-i sufletul lui mîndru!
O, nu lăsați vicleana răutate
Să ponegrească gîndul vostru bun
Prin tălmăciri fățarnice și ură!
Nebiruita forță a dreptății
Cu care veți întîmpina minciuna,
Îi va dezonora pe birfitori.
Ne-au mai rămas puțini prieteni. Știm!
Norocul nostru, tot crescînd, adus-a
A oamenilor ură. Ce-am fi noi
Lipsiți și de hatîru-mpărătesc?

Scena III

*Contesa Terzky, care duce de mână
pe prințesa Thekla*

CONTESA

Vai surioară, despre-asemeni trebi
Vorbiți? Cum văd mai sînt și neplăcute.
Acum, -nainte de-a-și vedea copila?
Se cade-ntîia clipă — bucuriei.
Privește-ți fiica, tată Friedland, iată!
Aceasta este scumpa ta copilă!

*(Thekla se apropie de el cu smerenie și orea să-i sărute mîna;
dar el o ia în brațe și rămîne cîtva timp cu privirea pierdută
la ea.)*

WALLENSTEIN

Frumos mi-a răsărit steaua nădejzii!
Da, da! O voi păstra drept cheazășie
Unui noroc sortit a fi măreț!

DUCESA

Era abia un copilaș plăpînd
Atunci cînd ați plecat să înjghebați
Oștirea mare pentru împărat.
Din Pomerania cînd v-ați întors,
Fetița se găsea la minăstire
Și a rămas acolo pîn-acum.

WALLENSTEIN

Atîta cît ne-a fost de trebuință
Să-i pregătim un viitor frumos,

Împodobit cu tot ce-i mai ales,
Cu tot ce-i mai măreț pe-acest pământ.
Natura,-n liniștita minăstire,
I-a dat dumnezeiescul har copilei
Și o călăuzește,-mpodobită,
Către strălucitorul ei destin,
Precum și către marea mea nădejde.

DUCESA

(către prințesă)

Eu cred că nu l-ai fi recunoscut
Pe tatăl tău, copilul nostru drag!
Cînd tu-l văzuși în cea din urmă dată,
Aveai pe-atunci abia opt anișori.

THEKLA

Ba l-am recunoscut numaidecît.
Să știi că tata nu a-mbătrînit;
Îmi stă-nainte neschimbat, în floare,
Întocmai cum în suflet l-am păstrat.

WALLENSTEIN

(către ducesă)

E drăgălașă! Cîtă istețime,
Ce minte ageră! Ei, ca să vezi!
Eu pe nedrept m-am supărat pe soartă
Că nu-mi dăduse-un fiu, să-mi moștenească
Și numele, dar și norocul meu!...
Să-mi poată duce mai departe viața
— Ce iute se sfîrșește — printr-un mîndru
Șirag de principii. Fui nedrept cu soarta!

Pe înflorita-i frunte de fecioară
Vreau să depun coroana vieții mele
Trăită în năprasnice războaie.
Și nu mi-o voi mai socoti pierdută
De voi putea coroana s-o-mpletesc
Cu o podoabă și mai strălucită:
Podoaba unei steme de regină.

(*O ține în brațe. Intră Piccolomini.*)

Scena IV

*Max Piccolomini și mai apoi
contele Terzky*

DUCESA

Dar iată că sosește paladinul,
Cel ce ne-a fost un scut ocrotitor!

WALLENSTEIN

Max, bun venit! Tu totdeauna-ai fost
Aducător de bucurii frumoase.
Ca steaua norocoasă-a dimineții
Aduci tu aurora vieții mele.

MAX

Domnule general...

WALLENSTEIN

Întotdeauna

Cel ce te răsplătea, prin mina mea,
Era-mpăratul. Dar, de data asta,

Silit e fericitul tată Friedland
Să se plătească de o datorie.

MAX

Dar te-ai grăbit să o plătești, alteță!
Abia sosii, abia-ți predai în brațe
Soția și pe scumpa ta copilă,
Și sînt îndurerat că te-ai grăbit
Să-mi dai acel convoi vînătoresc
— Cel mai bogat din grajdurile tale —
Ca o răsplată pentru osteneală.
Da, da! Pentru-a mă răsplăti, desigur!
A fost deci numai o însărcinare,
Ci nu un privilegiu, pentru care
Cu inima ferice m-am pripit
S-alerg la tine pentru-a-ți mulțumi!
Abia acu-nțeleg! Plecarea mea
N-ai vrut să-nsemne ce nădăjduiam:
Cel mai frumos noroc al vieții mele.

*(Intră Terzky și predă niște scrisori ducelui, care le
desface repede.)*

DUCESA

(către Max)

Spui că îți răsplătește osteneala?
Ți-arată astfel bucuria sa.
Desigur dumitale-ți șade bine
Să porți asemenea frumoase gînduri,
Dar ducelui i se cuvine-a fi
Măreț și princiar întotdeauna.

THEKLA

Atunci și eu ar trebui, la fel,
Să mă-ndoiesc de dragostea ce-mi poartă,
Căci el m-a-mpodobit mai înainte
De-a-mi fi vorbit cu inima de tată!

MAX

E-adevărat; el trebuie mereu
Să fie darnic și să fericească.

(Ia mîna duceși, vorbind cu căldură crescîndă.)

O, pentru cîte nu îi mulțumesc
Și cît de mult înseamnă pentru mine
Acest scump nume: Friedland! Vreau, pe viață,
Să fiu legat de numele acesta;
Prin el să-mi înflorească tot norocul,
Să-mi împlinesc nădejtile frumoase.
Destinul mă va ține prins de el,
Înlănțuit ca într-un cerc vrăjit.

CONTESA

*(căre între timp îl urmărise cu atenție pe duce, observă că
scrisorile l-au pus pe gînduri)*

Și-acum să mergem, căci cumnatul meu,
Văd că dorește să rămînă singur!

WALLENSTEIN

(se întoarce repede, se reculege și-i vorbește vesel ducesei)

Așadar, înc-odată-ți spun, ducesă,
Bine-ai venit în tabără la noi!
Vei fi stăpînă în acest castel!
Tu, Max, păstrează-ți vechea-nsărcinare,

Cît timp noi ne vom îngriji aici
De cîteva porunci împărătești!
*(Max Piccolomini oferă brațul ducesei. Contesa o conduce
pe prințesă.)*

TERZKY

(strigînd după el)

Max, nu uita să vii la întrunire!

S c e n a V

Wallenstein, Terzky

WALLENSTEIN

(foarte îngîndurat; vorbind ea pentru sine.)

Ea foarte bine-a priceput. E-ntocmai,
Precum se-arată în celelalte știri.
Ei luat-au cea din urmă hotărîre.
La curte mi-au și pregătit urmașul..
E Ferdinand, e regele ungar,
Feciorul scump al împăratului.
Deci el va fi de-acum mîntuitorul
Și steaua nouă care le răsare.
Cu noi și-nchipuie c-au terminat
Și ca pe-un răposat ne-au moștenit!
Să nu pierd, prin urmare, nici o clipă!

*(Întorcîndu-se, îl vede pe Terzky, căruia îi dă una dintre
scrisori.)*

Nu-mi place! Gallas cere iertăciune,
Și contele de Altringer la fel.

TERZKY

Și dacă vei mai pierde vremea mult,
Te vor lăsa toți, unul cite unul.

WALLENSTEIN

La defileurile tiroleze,
Pe care Altringer le străjuiește,
Trimit pe cineva să țină calca
Oștirii spaniole din Milano.
Deci Sesin, vechi mijlocitor, deunăzi
Din nou s-a arătat. Ce vești aduce
Din partea contelui acela, Thurn?

TERZKY

Prin Sesin contele-ți trimite vorbă
C-a fost la cancelarul suedez,
În Halberstadt, la locul de-ntrunire.
Svedezul spune că s-a plictisit,
Nimic nu vrea să mai aveți de-a face.

WALLENSTEIN

Și pentru ce?

TERZKY

Spunea că vorba ta
Nu-i cu temei; că vrei să rizi de svezi
Trecînd pe-ascuns alături de saxoni
Și-apoi, mai la sfîrșit, să scapi de ei
Cu-o mică sumă dată la-ntîmplare.

WALLENSTEIN

Așa? Și nu cumva acesta crede
Că îi voi da Germania drept pradă,

Și pîn' la urmă pe pămîntul nostru
Nici noi să nu mai fim stăpîni? Să plece!
Ei trebuie să plece! Da! Să plece!
De-aseenea vecini n-avem nevoie!

TERZKY

Dar lasă-le-acel petec de pămînt,
Că doar nu din avutul tău îl dai!
Ce-ți pasă cine-o să plătească jocul,
De vreme ce chiar tu-l vei cîștiga!

WALLENSTEIN

Să plece! - Afară! Tu nu poți pricepe!
Nu vreau să se vorbească despre mine
C-am despicat Germania-n bucăți,
Vinzînd-o veneticului pe-ascuns,
Doar pentru-a dobîndi și eu ceva
Prin vicleșug. Eu vreau să mă cinstească
Germania ca pe un scut al ei
Și ca un vrednic principe să stau !
Alături de toți principii din țară.
Nu vreau ca o putere din afară
Să prindă rădăcini aici, la noi,
Și mai cu seamă goții-nfometați,
Care privesc cu pizmuire țara
Și o pîndesc ca fiarele de pradă!
Mă voi sluji de ei în planul meu,
Dar nu se vor alege cu nimic.

TERZKY

Dar cu saxonii ai să fii mai drept?
Își pierd răbdarea, fiindcă tu nu mergi

Decît pe căi întortocheate. Spune,
Ce rost au prefăcătoriile-astea?
Prietenii încep să se-ndoiască
Şi nici nu ştiu cum să mai înţeleagă
Acele şovăiri din partea ta...
Şi Oxenstirn şi contele de Arnheim...:
Rămin eu mincinosul pîn' la urmă,
Căci toate nu se fac decît prin mine.
Nu am măcar o semnătură-a ta.

WALLENSTEIN

Nu dau nimic în scris, tu ştii prea bine!

TERZKY

Atuncea după ce se poate şi
Temeinicia gîndurilor tale,
De vreme ce cuvîntul dat de tine
Nu e urmat şi de o faptă ? Spune!
Duşmanul într-o bună zi va crede
Că tratativele le-ai încheiat
Doar pentru-a-ţi bate joc de el.

WALLENSTEIN

(după o pauză, fixîndu-l pătrunzător)

De unde ştii că nu mi-aş bate joc?!
Că nu-mi bat joc chiar şi de voi?! De toţi!
Tu nu mă poţi cunoaşte-atît de bine.
Nu-mi amintesc să-mi fi deschis vreodată
Această inimă în faţa ta.
Cu mine împăratul s-a purtat
Urit, şi, dac-aş vrea să mă răzbun,

Eu i-aş putea pricinui mult rău.
Îmi place să-mi cunosc puterea, Terzky!
Şi dacă am s-o folosesc sau nu,
Nici tu nu ai să ştii, nici ceilalţi! Nimeni!

TERZKY

Îţi place să ţi joci cu noi într-una!

Scena VI

Cei dinainte şi Illo

WALLENSTEIN

Cum stai cu oamenii, sint pregătiţi?

ILLO

Găsi-vei totu-aşa cum ai dorit!
Ei s-au infuriat când au aflat
Pretenţiunile împărăteşti.

WALLENSTEIN

Dar Isolani, -n ce fel s-a rostit?

ILLO

De când i-ai achitat toţi creditorii,
Îţi este credincios cu trup şi suflet.

WALLENSTEIN

De Tiefenbach şi Deodat eşti sigur,
Colalto ce gindeşte, cum se poartă?

ILLO

Ce fac Piccolomini, fac şi ei.

WALLENSTEIN

Aşa? Ce crezi, mă pot încrede-n ei?

ILLO

Doar dacă poţi fi sigur de cei doi:
Octavio şi Max Piccolomini.

WALLENSTEIN

De ei, întocmai ca de mine însumi.
Nu se despart de mine niciodată.

TERZKY

Eu aş dori să nu te-ncrezi prea mult
În vulpea-aceea de Octavio!

WALLENSTEIN

Mă-nveţi tu oamenii cum să-i cunosc?
În şaisprezece rînduri am pornit
La lupte grele cu acest bătrîn.
De altfel i-am făcut şi horoscopul:
Aceaşi zodie ne-a zămislit.

(Misterios.)

Natura deci îşi are tîlcul ei.
Tu dă-mi cheazăşuire pentru ceilalţi!

ILLO

Cu toţi ai o singură părere:
Cu nici un preţ să nu predai comanda.
Aflai că-ţi vor trimite o solie.

WALLENSTEIN

De vor să mă oblig-e-n faţa lor,
Şi ei să se oblig-e-n faţa mea!

ILLO

Bine-nțeles!

WALLENSTEIN

Să-și dea cuvintu-n scris,
Cu jurământ, că toți mă vor sluji
Necon condiționat.

ILLO

Da, cum să nu!

TERZKY

Necon condiționat? Dar cînd e vorba
De-Austria, nu-și uită datoria,
Și-n slujba împăratului fiind,
Găsi-vor pricină de îndoială.

WALLENSTEIN

(clătînînd din cap)

Să-i am pe toți necon condiționat!
De îndoială nici nu vreau s-aud!

ILLO

Ia stați, mă paște-un gînd: în astă seară
Nu are loc ospățul dat de Terzky?

TERZKY

Ba da! Și sînt poftiți toți generalii.

ILLO

(cătrec Wallenstein)

Vrei să-mi lași mină liberă deseară?
Îți voi aduce, -așa cum tu dorești,
Cuvîntul generalilor în scris.

WALLENSTEIN

Tu vino cu-ale lor iscălituri,
Și te privește cum le dobîndești.

ILLO

Dar dacă ți le-aduc negru pe alb,
Și astfel ai să te încredințezi
Că șefii toți te vor urma orbește,
Ești gata cu tărie să încerci
Norocul, printr-o faptă inimoasă?

WALLENSTEIN

Tu vino cu iscălitura lor!

ILLO

Gîndește-te ce faci! Tu n-ai să poți
Plini a împăratului dorință
Și n-ai să lași oștirea să slăbească,
Să-ncerce-a se uni cu spaniolii,
Căci, altfel, pentru totdeauna,-nseamnă
Să dai din mîna ta puterea, singur!
Și-apoi, mai e ceva! Tu n-ai să poți
De ale împăratului porunci
Să-ți bați joc, să le ocolești într-una
Și lucrurile să tot zăbovești,
De nu ești hotărît să se petreacă
De tot ruptura între noi și curte.
Rostește-te,-ntr-un fel! Vrei să-i previi
Prin fapte hotărîte, sau mai șovăi?
Aștepti să se adune greutăți
Și vrei ca ele să atingă culmea?

WALLENSTEIN

Aşa se şi cuvine! - Abia atunci
Voi face pasul meu hotărîtor!

ILLO

O, prinde clipa, pînă ce nu trece!
În viaţă, foarte rar Ńi se iveşte
Prilejul unei clipe norocoase.
Cînd iei o hotărîre îndrăzneată,
Îţi trebuiesc şi-mprejurări fericite,
Căci firele norocului se-arată
Doar unul cite unul răsirate,
Şi-abia cînd se vor strînge la un loc
Îl vor alcătui în întregime;
Întocmai cum se-adună-n punctul vieţii
O floare care-i gata să-şi dea fructul.
Priveşte lucrurile-n jurul tău!
Se strîng mîinate parcă de-un destin.
Aici venit-au cei mai bravi ostaşi;
Aşteaptă numai un semnal de-al tău —
Să nu-i laşi să se-mprăştie din nou!
Uniţi, cum sînt acum, a doua oară
N-ai să-i mai stringi, cît vom purta războiul!
Un flux puternic de pe mal urneşte
Corabia cea grea. Cînd ei se-avîntă
În valurile mari ale mulţimii,
Curajul creşte. Îi ai sub mîină încă!
Războiul îi va-mprăştia-n curînd,
Iar spiritul de obşte ce-i leagă
Se va împrăştia şi-el ici, colo,

În griji și-n interese proprii lor.
Soldatul care azi de sine uită,
Minat de groaznicul șuvoi al luptei,
Se va dezmetici-n singurătate
Și se va îndrepta spre drumul vechi
Al traiului de fiecare zi,
Sub adăpost cătind s-ajungă teafăr.

WALLENSTEIN

Nu este încă timpul potrivit.

TERZKY

Așa te auzim mereu zicînd.
Dar cînd va fi?

WALLENSTEIN

Cînd vă voi spune eu.

ILLO

O, tu aștepți al astrelor semnal,
Și-l pierzi pe cel de pe pămînt! Mă crede
Că astrele destinului ce-l porți
În pieptul tău se află. Steaua Venus
E hotărîrea, ncrederea în tine;
Iar Maleficul, singurul ce-ți strică,
De fapt e numai îndoiala ta.

WALLENSTEIN

Vorbești cum te pricepi. Doar ți-am mai spus
Tu n-ai să poți pătrunde-acele taine,
Deoarece, atunci cînd te-ai născut,
Mărețul Iupiter cel luminos

Se cobora încet către apus.

Rămii întunecos pe-acest pământ!

Saturn, din palida lumină-a sa,

Ți-a dat să ai pe drumul vieții tale

Abia o licărire plumburie.

Tu vezi doar lucrurile pămîntești,

Pătrunzi doar strînsa legătură-a lor;

Mă-ncred în tine în privința-aceasta.

Dar tot ce-n adîncimile naturii

Cu-nsemnătate se petrece-n taină,

Și scara spiritului ce se-nalță

Din lumea noastră prăfuită, sus,

În lumea astrelor, prin mii de trepte,

Unde puterile cerești se plimbă

În sus și-n jos, și-n cercuri tot mai mici

Se strîng în jurul soarelui măreț —

Pe-acestea nu le vede decît ochiul

Descătușat al unor copilași

Născuți în a lui Iupiter lumină.

(După ce a făcut cîțiva pași prin sală, se oprește și continuă.)

Și toate-acele astre nu-ți arată

Numai venirea nopții și a zilei,

Sau osebirea dintre anotimpuri,

Și numai vremea bună cînd să semeni,

Sau cînd să-ți stringi recolta de pe cîmp;

Semănătură a fatalității,

Asemeni e și fapta omenească,

Pe care-n viitoru-ntunecat

Tu o arunci, plin de nădăjduire,

Și-apoi destinu-aștepți să hotărască.

Eu trebuie, deci, mai întâi să caut
Un timp prielnic pentru semănat,
Adică cea mai potrivită clipă
Pe care astrele mi-or arăta-o.
Voi cerceta ungherele pe cer,
Ca nu cumva-ntr-un colțișor să stea
Ascuns răuvoitorul propășirii.
Mai dați-mi, deci, răgaz! Și pîn-atunci,
Vedeți-vă de treburi! Eu acum
Nu vă pot spune încă ce voi face.
Dar lor nu mă voi închina! Nu, nu!
Și nici nu mă vor depărta din slujbă!
Fiți siguri!

CAMERISTUL

Domnii generali!

WALLENSTEIN

Să intre!

TERZKY

De față, vrei să fie șefii toți?

WALLENSTEIN

Nu e nevoie! Numai următorii:
Piccolomini, Deodat, Carafa,
Maradas, Isolani, Forgaci, Buttler.

(Terzky și cameristul pleacă.)

WALLENSTEIN

Pe Questenberg tu l-ai supravegheat?
N-a șoșotit cu nimeni pe ascuns?

ILLO

Îndeaproape l-am supravegheat.
Numai Octavio l-a însoțit.

Scena VII

Cei dinainte. Intră Questenberg, cei doi Piccolomini, Buttler, Isolani, Maradas și alți trei generali.

La semnul generalului, Questenberg se așează în fața lui, fiecare urmînd după rangul ce-l are. Pentru un moment domnește o liniște adîncă

WALLENSTEIN

Cunosc solia voastră, Questenberg,
Și-am chibzuit adînc asupra ei.
Deși am luat o hotărîre-a mea,
Pe care nimeni n-o mai schimbă, totuși,
Se cade să cunoască generalii,
Din gura voastră, vrerea-mpărătească.
Binevoiți a vă-mplini solia
În fața nobilelor căpetenii!

QUESTENBERG

Sînt gata să încep; dar v-aș ruga
Să țineți seama că prin gura mea
Nu vă vorbește propria-ndrăzneală,
Ci numai a-mpăratului putere.

WALLENSTEIN

Mă rog! Lăsați aceste introduceri!

QUESTENBERG

Cînd majestatea sa,-mpăratul nostru,
A dăruit oștirilor viteze
Un cap, de glorie încununat,
Cu-atîta iscusință în războaie,
Cum este-al nobilului duce Friedland,
A fost încredințat că-n scurtă vreme
Războiul va lua o-ntorsătură
Mai norocoasă. Este-adevărat
Că începutu-a fost precum doream:
Saxonii — din Boemia goniți,
Iar suedezii-mpiedicați, de-atunci,
Să dobîndească tot mereu victorii.
Aceste țări din nou au răsuflet
Cînd ducele într-un singur loc a strîns
Oștirile dușmane-mprăstiate
Pe malurile fluviilor germane.
El a chemat pe Oxenstirn, pe Bernhardt,
Pe Banner, contele de Rhin și chiar
Pe regele acela neînvins —
Să hotărască, lîngă Nüremberg,
O mare bătălie sîngeroasă.

WALLENSTEIN

Binevoiți a trece la pricină!

QUESTENBERG

Un spirit nou vestea pe căpitanul
Măreț. În luptă nu se mai băteau
Înnebunate două furii oarbe.
Vedeai o luptă deslușită,-n care

Tăria-nfruntă marea îndrăzneală
Și cum e istovită-o vitejie
De arta înțeleaptă-a strategiei.
Zadarnic ei îl ațîțau la luptă;
El se-ascundea în săpături adînci,
În tabără vrînd parcă să-și clădească
Lăcașul pentru veșnicie. 'N fine,
La disperare, regele voiește
Să dea năvală; -mpinge la măcel
Supușii, roși de foame și de boli,
Pe toți i-aruncă în fortificații
Unde prin mii de țevi i-așteaptă moartea
Și vrea, el, care pînă-atunci nimic
Nu l-a putut opri, să-și facă drum.
Dar iată că de data-aceasta el
Întîmpină o dîrză-mpotrivire,
Cum încă nimeni nu o mai văzuse.
Nebiruitul rege de-altădată
Își duce-acasă, de pe cîmpul luptei,
Poporul său fărîmițat zadarnic,
Căci toată jertfa oamenilor săi
Nu-i dobîndi o palmă de pămînt.

WALLENSTEIN

E de prisos să-nșiri, de prin ziare,
Ceea ce noi cu groază am trăit!

QUESTENBERG

Am numai sarcina să-nvinuiesc,
Deși, din suflet, eu v-aș lăuda.
Știm că vestitul rege suedez

Își pierde gloria la Nüremberg,
Ba chiar și viața,-n lupta de la Lützen.
Dar cine oare n-a rămas uimit
Cînd, după-această zi măreață, Friedland
Se furișează de pe cîmpul luptei
Și fuge la boemi ca un învins?
În vremea-aceasta tînărul din Weimar
Înspre Franconia dădea năvală,
Și, pîn' la Dunăre croindu-și drum,
Ajunge lingă Regensburg degrabă,
Spre spaima bunilor creștini catolici.
Într-o primejdie atît de mare,
Cînstitul principe-al Bavariei
Ceru degrabă sprijin. Împăratul
Trimite-ndată șapte soli călare,
La duce, să-i implore 'ajutor,
Deși, stăpîn, putea să-i poruncească.
Zadarnic, însă! Ducele pe-atunci
Nu asculta decît de vechea ură.
Nesocotește binele obștesc
Pentru-a-și plini un dor de răzbunare
Asupra unui vechi dușman al său,
Și-n felu-acesta Regensburg căzu.

WALLENSTEIN

De care vreme este vorba, Max?
Nu-mi amintesc!

MAX

Vorbește de aceea !
Cînd în Silezia-am fost.

WALLENSTEIN

Aşa! Aşa!

Şi oare ce-aveam de făcut acolo?

MAX

Să-i alungăm pe svezi şi pe saxoni.

WALLENSTEIN

Întocmai! Ascultînd pe dumnealui
Uitasem tot războiul.

(*Către Questenberg.*)

Mai departe!

QUESTENBERG

Pe Oder poate c-am mai cîştigat
Ce, ruşinos, pe Dunăre-am pierdut.
Dar lumea lucruri mari spera să vadă
Pe-această scenă de război, în care
Lupta chiar Friedland — vechi rival lui Gustav —
Naintea lui avînd pe Thurn şi Arnheim.
Aproape-ajuns-au unii lingă alţii,
Dar numai pentru-a se cinsti ca oaspeţi
Şi ca prieteni. Ţara-ntreagă, atunci,
Gemea sub a războiului pojară,
În timp ce-n tabăra lui Wallenstein
Domnea o linişte ca-n vremi de pace.

WALLENSTEIN

Sînt multe lupte de prisos, purtate
De-un tînăr general, avînd nevoie
De un triumf. Cel care e-ncercat,

N-are nevoie de vreo altă luptă
Cu care el să dovedească lumii
Că e în stare-a cuceri victorii.
Eu dacă m-aş fi folosit de clipa
Cînd îl aveam în faţa mea pe Arnheim,
Puţin aş fi avut de cîştigat.
Dar, cumpătul păstrîndu-mi, vream s-aduc
Foloase ţării, de-aş fi izbutit
Să rup, dintre saxoni şi suedezi,
Acea primejdioasă alianţă.

QUESTENBERG

Neizbutind, porni din nou războiul.
În fine, ducele îşi dovedeşte
Al său vechi nume glorios. La Steinau,
Pe cîmpul de bătaie, oastea svedă
Se dă învinsă fără să mai lupte.
Dreptatea cerului predă lui Friedland
Pe Mathias Thurn, făclia blestemată
Arelui crunt război, un răzvrătit.
Dar cade-n braţu-unui mărinimos,
Căci ducele, în loc să-l pedepsească
Pe-al împăratului duşman de moarte,
Cu daruri îl încarcă şi-i dă drumul.

WALLENSTEIN

(ride)

Da, ştiu! Cei din Viena-nchiriat-au
De timpuriu ferestre şi balcoane
Să vadă dus pe osîndit la ştreang
În carul celor osîndiţi la moarte.

De-aş fi pierdut eu lupta, ruşinos,
Mi-ar fi trecut-o poate cu vederea;
Dar fiindcă i-am lipsit de un spectacol,
Niciicînd n-au să mă ierte vienezii.

QUESTENBERG

Silezia a fost eliberată.
Dar Friedland şi-n Bavaria-asuprită
A fost chemat de peste tot. Ce-i drept,
Porneşte-n marş pe-o cale lungă,-n tihnă
Boemia străbate, dar se-ntoarce
În grabă — fără a da ochi cu vrăjmaşul —
În tabăra-i de iarnă, şi de-acolo
Ale-mpăratului ţări asupreşte
Chiar cu a împăratului oştire.

WALLENSTEIN

Pe-atunci armata suferea prea mult.
De tot ce-avea nevoie-a fost lipsită,
Cînd tocmai ne găseam în pragul iernii.
Ce crede împăratul că-i o trupă?
Nu sîntem şi noi oameni? Nu-ndurăm
Aceleaşi ploi şi frig, necazuri, lipsuri,
Cum le îndură orice muritor?
Afurisit destîn pentru-un soldat!
Toţi fug din calea lui pe unde-ajunge,
Iar de pe unde pleacă,-i blestemat!
Nimic nu i se dă! Silit fiind
Să dobîndească totul cu puterea,
El este groaza-ntregii omeniri!
Aici se află generalii mei.

Carafa, Buttler, Deodat, ia spuneți!
De cînd nu s-a mai dat oștirii solda?

BUTTLER

Nu a mai fost plătită de un an.

WALLENSTEIN

Soldatul trebuie să o primească;
Lui numele îi vine de la soldă!

QUESTENBERG

Cuvîntul ducelui acum opt ani
Cu totul altfel glăsuia.

WALLENSTEIN

Da, știu!

E vina mea. Pe împărat eu însumi
L-am învățat așa. Acum opt ani,
Cînd am pornit războiu-n Danemarca,
Am strins, pentru-mpărat, cincizeci de mii,
Oștire ce nu l-a costat un ban.
Și prin Saxonia, pînă la Belt,
O furie-a războiului trecea,
Ducînd cu sine-a numelui său spaimă.
Frumoase vremi! În toată-mpărăția
N-a fost alt nume mai sărbătorit,
Mai onorat ca al lui Wallenstein.
Eram chiar socotit de împărat
A treia piatră scumpă din coroana-i.
Și pentru c-am purtat acel război,
Ce mi-a atras blestemul unor țări,

Slujindu-l cu credință pe-mpărat
Și înălțându-l, astfel, tot mai mult,
Eu oare ce răsplată am primit?
Cînd principii-au venit la Regensburg,
Ce-ar fi putut să iasă la iveală,
Cînd limpede era știut că eu
Războiul l-am purtat cu banii lor?
În urma văicăreliei-acestor principii,
Am fost îndepărtat.

QUESTENBERG

Alteța voastră
Cunoaște cît de mult era-mpăratul
Lipsit de libertate,-n sfatul țării.

WALLENSTEIN

Cum? Ei, drăcie!—Aș fi găsit eu leacul
Cu care libertatea să-i cîștig!
Nu, domnul meu! De cînd am pățimit,
Slujind, pe cheltuiala țării, tronul —
Am alte gînduri despre Reich. Ce-i drept,
Acest baston îl am de la-mpărat.
Dar eu acum, ca general al țării,
Nu-l port doar pentru-a unuia mărire,
Ci numai pentru propășirea obștii!
Dar... mai departe! Ce anume-mi cere?

QUESTENBERG

Întii de toate, împăratul vrea
Ca din Boemia întreaga oaste
Să plece fără nici o-ntîrziere.

WALLENSTEIN

Acuma chiar? În anotimpu-acesta?
Și încotro ar vrea să ne-ndreptăm?

QUESTENBERG

Acolo unde se găsesc vrăjmașii,
Căci împăratul vrea ca mai-nainte
De Paști să fie curățit de dușmani
Orașul Regensburg; iar luteranii
Să nu mai predice în catedrală.
A Paștelui curată sărbătoare
Să nu mai fie astfel pîngărită
De o spurcată erezie-a lor.

WALLENSTEIN

O! Generali, se poate-așa ceva?

ILLO

Cu neputință!

BUTTLER

Nu se poate, nu!

QUESTENBERG

Veți ști că împăratu-a poruncit
Chiar și acelui colonel Suys
Să plece spre Bavaria îndată.

WALLENSTEIN

Si ce-a făcut Suys?

QUESTENBERG

A și plecat.
Era de fapt o datorie-a lui.

WALLENSTEIN

Cum? Eu, ca șef al lui, i-am poruncit
Să stea pe loc. Deci astfel se respectă
Comanda mea? În stare de război,
Mai poate fi armată-accea-n care
Se calcă ascultarea? Generali,
Am să vă rog să fiți judecători!
Ce se cuvine unui ofițer
Atunci când el, călcîndu-și jurămîntul,
Nesocotește o poruncă?

ILLO

Moartea!

WALLENSTEIN

(pentru că toți ceilalți tac, ridică vocea)

Ce se cuvine, conte Piccolomini?

MAX

(după o lungă pauză)

După cuvîntul legii, moartea.

ISOLANI

Moartea!

BUTTLER

Chiar moartea, după legea marțială!

*(Questenberg se ridică, Wallenstein de asemenea și, imediat,
toți ceilalți.)*

WALLENSTEIN

Îl osîndește legea, deci, nu eu!
Și dac-aș încerca să-l grațiez
Aș face-o din respect pentru-mpărat.

QUESTENBERG

Așa fiind, eu nu mai am ce spune.

WALLENSTEIN

Cînd mi s-a dat comanda, am primit-o
Cu cîteva condiții. Cea dintîi
A fost: să n-aibă nimeni peste mine
Cuvîntul de comandă în oștire;
Nici însăși majestatea sa,-mpăratul.
De vreme ce răspund întotdeauna
Cu capul și onoarea de urmări,
Stăpînul trebuie să fiu doar eu!
Ce l-a făcut pe Gustav de nevins?
Doar faptul că-n oștire era rege.
Și-un rege, care-ntr-adevăr e rege,
E-nvins numai de un egal de-al său.
Ei, dar să ne întoarcem la pricină!
Urmează-acum cea mai frumoasă parte.

QUESTENBERG

La primăvară pleacă din Milano
Infantul cardinal cu o armată.
Va trece prin Germania cu ea
Și se va îndrepta către Olanda.
Pentru-a fi pus la adăpost, pe drum,
Voința majestății sale este
Să-l însoțească din oștirea voastră
Opt regimente de cavaleriști.

WALLENSTEIN

Aha! Opt regimente, ia te uită!
Frumos gîndit, părinte Lamormain!

Firește, dacă-această socotință
N-ar fi a dracului de înțeleaptă,
Ai fi tentat să crezi că-i foarte proastă!
Opt mii de călăreți! Da, da, întocmai!...
Îmi dau prea bine seama ce urmează!

QUESTENBERG

Nu văd nimic ciudat. Înțelepciunea
Dă îndrumări, nevoia poruncește.

WALLENSTEIN

Dar ce-ți închipui, domnule-emisar,
Că eu nu simt cum ei s-au săturat
Să știe-n mîna mea puterea spadei?
Ei cată lacomi șiretlicu-acesta
Și se slujesc de-un nume spaniol
Să-mi poată micșora oștirea, și-apoi
S-aducă o putere nouă-n Reich,
Făr-a mai fi sub cîrmuirea mea.
Vă sînt, deci, prea puternic și-ncercați
Să mă înlăturați pe ocolite.
A mea-nvoială cere să-mi asculte
Porunca toată oastea-mpărătească
De pe întinsul Reichului întreg.
De trupe spaniole și infanți,
Ce-ar vrea ca oaspeți să străbată Reichul,
În legămînt n-am pomenit nimic.
Ei vor, pe-ascuns, să-l treacă sub tăcere!
Vor să-mi slăbească mai întii puterea,
Curînd eu de prisos să fiu, și-n urmă
Să mă azvîrle fără multă vorbă.

De ce aceste căi întortocheate,
Și nu pe față, domnule ministru?
Pe împărat l-apasă legămîntul
Făcut cu mine, și-ar dori să plec.
Îi fac pe plac! De fapt, plecarea mea,
Nainte de-a veni, o hotărîsem.

(Printre generali se produce o mișcare, ce crește tot mai mult.)

Îmi pare rău de generalii mei;
Nu văd cum vor ajunge-n stăpînirea
Acelor sume ce le-au creditat
Și la o soldă binemeritată!
Comanda nouă-aduce oameni noi,
Și meritele din trecut se uită.
În oaste mulți străini vin să slujească
Pe un soldat viteaz și de folos
Nu-l întrebam de nație, credință.
Pe viitor se vor schimba și astea.
Dar... ce mă mai privește!

(Se așează.)

MAX

Ferească Sfîntul,
S-ajungem pîn-acolo!-Armata-ntreagă
Va fierbe, se va ridica! Împărațul
E victima unei înșelăciuni!
Nu, nu se poate!

ISOLANI

Nu e cu putință!
De toate numai praful s-ar alege!

WALLENSTEIN

Da, dragă Isolani,-aşa va fi!
Din tot ce am clădit cu chibzuială
Se va alege praful. Dar n-ai grijă,
Căci se va mai găsi vreun căpitan
Şi vreo armată care să alerge
La împărat, cînd se va bate toba!

MAX

(zelos, pasionat, aleargă de la unul la altul liniştindu-i)

Te rog să-mi dai cuvîntul, generale!
Bravi căpitani, vă rog să m-ascultaţi!
Nu, duce, te conjur, nu hotărî
Nainte de-a ne sfătui cu toţii!
Veniţi, prieteni! Eu nădăjduiesc
Că totul se mai poate îndrepta!

TERZKY

Veniţi! Pe ceilalţi îi găsim alături,
(Pleacă.)

BUTTLER

(către Questenberg)

De vreţi să m-ascultaţi, vă dau un sfat:
Feriţi-vă, timp de mai multe ceasuri,
Nu v-arătaţi mulţimi!-Această cheie
De aur nu vă poate ajuta
Din miinile lor teafăr să scăpaţi!

(Afară se aude zgomot mare.)

WALLENSTEIN

Dă, sfatu-i bun! Octavio, răspunzi
De ocrotirea oaspetelui nostru!
Rămii cu bine, domnule Questenberg.

(Cind acesta vrea să vorbească.)

Nu vreau să mai aud nimica despre
Aceste trebi urite! Dumneata
Aici ți-ai împlinit o-ndatorire.
Eu știu să oselesc pe om de slujbă.

*(În vreme ce Questenberg și Octavio se pregătesc de plecare;
năvălesc în sală Götz, Tiefenbach, Colalto, urmași de alți
comandanți.)*

GÖTZ

Dar unde se găsește-acela care
Pe-al nostru general...

TIEFENBACH

(în același timp)

Ce-am auzit?

Tu vrei...

COLALTO

(în același timp)

Sub cîrma ta vrem să trăim,
Și numai împreună vom muri!

WALLENSTEIN

(cu prestanță, arătînd spre Illo)

Aici se află domnul mareșal!
Voința mea el o cunoaște bine.

(Pleacă.)

ACTUL AL TREILEA

O cameră

Scena I

Illo și Terzky

TERZKY

Și cum aveți de gînd s-o ticluiți
Descară la ospăț cu generalii?

ILLO

Ia seama! Izvodim mai multe rinduri
Prin care ne legăm să-i fim lui Friedland
Cu toții trup și suflet; pentru duce
Ne dăm și cel din urmă strop de sînge.
Firește, fără să călcăm credința,
Ce împăratului noi am jurat.
Dar, ia aminte! Rîndurile-acestea
Le trecem într-o clauză aparte,
Ca astfel ei, cînd vor citi scrisoarea,
Să aibă cugetele împăcate.
Și-acum, ascultă!-Alcătuită astfel,
Le-o-nfățișăm -nainte de ospăț,

Cînd nimeni nu se va împotrivi.
Și-apoi, după ospăț, fiind orbiți,
În amețeala vinului plutind,
Cînd inimile larg își vor deschide,
Vom da să umble,-atunci, din mînă-n-mînă
O altă hîrtiuță la semnat
Din care clauza o să lipsească.

TERZKY

Și crezi că se vor socoti legați
De-un jurămînt pe care-l dobîndim
Printr-o asemenea înșelăciune?

ILLO

Oricum, se poate spune că i-am prins.
Pe urmă, las'să țipe cît or vrea.
La curte se va crede-n semnături
Mai mult decît în mărturia lor.
Ca din senin, devin toți trădători,
Și, astfel, vrînd-nevrînd, vor fi siliți
Să facă din nevoie o virtute.

TERZKY

Orice ne poate fi binevenit,
Numai de s-ar putea-ntîmpla ceva
Să văd că ne-am mișcat din loc odată!

ILLO

Ei, și-apoi ce însemnătate are
Cum căpătăm noi semnătura lor?
De-ajuns pe duce să-l încredințăm
Că generalii toți îl vor urma.

Știind că-i va avea în mîna lui,
El va porni la lucru, hotărit,
Și, deci, îi va tîrî pe toți cu sine.

TERZKY

Sînt clipe cînd eu nu-l mai înțeleg.
Îl vezi că-și pleacă uneori urechea
La vorbele dușmanului; trimite
Scrisori lui Thurn și Arnheim, îi vorbește
Deschis lui Sesin, cu-ndrăznețe vorbe,
Iar nouă, ore-ntregi ne povestește
De planurile lui. Și-atunci cînd cred
Că e în mîna mea, deodată-mi scapă
Și dă a înțelege că țintește
Să stea pe loc.

ILLO

De vechile lui planuri
Nu se va lepăda, căci îl frămîntă
Nu numai cînd e treaz, dar și în somn.
Și în privința-aceasta cercetează
Planetele în fiecare zi.

TERZKY

Da, știi! Ați auzit că-n noaptea-aceasta
Se va închide-n turnul astrologic,
Cu doctorul, pentru-a le cerceta?
Aflai c-ar fi o noapte însemnată.
Se spune că pe cer se va petrece
Ceva cu totul neobișnuit,
Ceva ce-i așteptat de multă vreme.

ILLO

Mai bine s-ar petrece pe pământ.
Acum cînd generalii-s plini de rîvnă,
Uşor poţi să-i cîştigi, în orice fel,
Căci ei nu vor să-şi piardă comandantul.
Noi, pînă una-alta,-avem pricina
Cu care să-i putem întărita:
O alianţă împotriva curţii.
Ce-i drept, chemarea e nevinovată —
Să vrea doar să-şi păstreze comandantul.
Dar de îndată ce se vor aprinde
În iureşul înfierbîntat al goanei,
Uita-vor iute pentru ce-au pornit.
Am să o ticluiesc în așa fel,
Ca ducele să fie-ncredinţat
Că generalii-s gata să-l urmeze
În orice întreprindere-ndrăzneată.
Prilejul îl va ispiti pe duce
Şi de va apuca să facă pasul —
Cei din Viena nu-l vor mai ierta;
Nevoia-mprejurărilor, pe duce,
Mereu îl va împinge mai departe.
E greu doar pînă ce se hotărăşte;
Cînd el va fi-ncofîit, îi vor veni
Atît putereă cit şi limpezimea.

TERZKY

E tocmai ce aşteaptă şi vrăjmaşul
Pentru-a se da de partea noastră.

ILLO

Haide!

În zilele ce vin, va trebui
Cu-nfăptuirile să-naintăm
Cum ani de-a rîndul nu s-a-naintat.
Și dac-o fi să meargă cu noroc,
Aicea, pe pămînt, atunci și aștrii
Vor lumina mai potrivit pe cer.
Să o pornim, deci, către generali!
Acum! Să batem fierul cît e cald!

TERZKY

Eu mai rămîn, duceți-vă-nainte,
Căci am o întîlnire cu contesa!
Nici noi nu stăm cu mîinile în sîn.
Pe dată ce o frînghie se rupe,
Ne stă degrabă alta la-ndemină.

ILLO

Da, da! Știu că soția dumneavoastră
Zîmbea cu înțeleș. Ce-ați pus la cale?

TERZKY

E vorba de o taină. Sst, sosește!
(*Illo pleacă.*)

Scena II

*Contele și contesa Terzky venind dintr-un
cabinet, u n servitor, mai apoi Illo*

TERZKY

Prințesa, vine? Nu mai pot să-l țin!

CONTESA

Îndată va sosi aici!... Trimite-l!

TERZKY

La drept vorbind, eu nu știu dacă noi,
În felu-acesta-l mulțumim pe duce;
Doar știi prea bine că-n privința-aceasta,
El niciodată nu și-a spus cuvântul.
Tu m-ai înduplecat, dar, ia aminte,
Să nu mergi prea departe!

CONTESA

Eu răspund!

(Pentru sine.)

Aici nu-mi trebuie-mputernicire!
Ne înțelegem noi și fără vorbe,
Cumnate! Crezi că nu am priceput
De ce-ai chemat aici pe-a ta copilă
Și l-ai ales pe el să ți-o aducă?
Ai născocit logodna cu un mire,
Pe care însă nimeni nu-l cunoaște;
Să creadă cine-o vrea povestea asta!
Din capul locului eu te-am ghicit.
Ei, dar... în jocu-acesta nu-ți stă bine
Să ai vre un amestec!... Nicidecum!
Rămîne-n grija iscusinței mele!
Vedea-vei că-n privința sorei tale
N-ai să te-nșeli! Nu!

SERVITORUL

(intrînd)

Domnii generali!

(Pleacă.)

TERZKY

(către contesă)

Te rog ai grijă, bagă-i bine-n cap,
Cînd va primi hîrtia s-o semneze,
Să nu gîndească mult asupra ei!

CONTESA

Tu poartă grija oaspeților tăi!
Hai, du-te, și să mi-l trimiți îndată!

TERZKY

De semnătura lui atîrnă totul!

CONTESA

Ei, nu mai sta! Te-așteaptă musafirii!

ILLO

(se înapoiază)

Hai, Terzky, unde umbli? Casa-i plină.
Te-așteaptă lumea!

TERZKY

Da, numaidecît!

(Către contesă.)

Și vezi să nu întîrzie prea mult!
Bătrînul ar putea să bănuiască.

CONTESA

Fii liniștit! Nu-ți face nici o grijă!

(Terzky și Illo pleacă.)

Scena III

Contesa Terzky, Max Piccolomini

MAX

(intră sfios)

Îmi veți îngădui, mătușă Terzky?

(Intră pînă în mijlocul scenei, privind neliniștit în jurul său.)

Dar văd că nu-i aicea. Unde este?

CONTESA

Ia uită-te mai bine și prin colțuri!

Se-ascunde, poate, după vreo perdea.

MAX

Iată-i mănușile! O, mătușică!

(Întinde mîna după ele, însă contesa le ia repede.)

Nu fiți atît de rea, nu mi-o ascundeți!

De ce vă place să mă chinuiți?

CONTESA

În felu-acesta vii să-mi mulțumești?

MAX

O, cîte nu mi se petrec în suflet

De cînd sîntem aici! O, dac-ați ști!

Sîlit sînt astfel să mă stăpînesc,

Să-mi cîntăresc cuvintele, privirea...

Îmi vine greu să mă obișnuiesc.

CONTESA

Te vei obișnui, cu multe, încă,

Drăguțule! Eu numai dacă am

Dovada ascultării dumitale
Mă voi sili să-ți împlinesc dorința.

MAX

Dar dînsa unde e? De ce nu vine?

CONTESA

Și trebui' să lași totu-n seama mea!
Căci cine alta ar putea să-ți fie
Mai binevoitoare decît mine?
Nu are voie să ne afle nimeni,
Și mai cu seamă tatăl dumitale!

MAX

Să n-aveți nici o grijă, mătușică!
Nu este om aici să vreau a-i spune
Ce inima ferice îmi frămîntă!
O, mătușică Terzky! Oare toate
Aicea s-au schimbat, sau numai eu?
Căci parcă mă găsesc între străini.
Nici urmă din acele mulțumiri,
Din bucuriile de altădată!
Dar toate-acestea unde au plecat?
Cîndva în lumea asta îmi plăcea.
Acuma totu-i josnic, fără gust.
Îmi sînt nesuferiți și camarazii,
Și tata chiar; nici nu mai am ce-i spune.
Îmi sînt urite armele și slujba.
Eu cred că s-ar simți la fel ca mine
Un duh ferice care s-ar întoarce,
Din sînul bucuriilor de veci,

La jocul copilașilor, la patimi,
La frații lui, la îndeletniciri —
Din nou, deci, la sărmana omenire.

CONTESA

Sint totuși nevoită să-mi arunc
Privirea-asupra-acestei lumi înguste
În care se petrec atâtea lucruri
De mare-nsemnătate-n clipa-aceasta.

MAX

Ceva, în juru-mi, se petrece; văd
Din forfoteala neobișnuită.
O să ajungă poate și la mine,
Cînd toate fi-vor gata. Unde credeți
C-am fost, mătușă? Dar să nu mă rideți!
Mă obosca, în lagăr, vălmășeala,
Puhoiul cunoscătorilor anoști,
Cu glume seci și vorbe fără duh.
Prea strîns simțindu-mă, plecai să caut
Tăcerea pentru inima aceasta,
Și pentru fericire loc curat.
Contesă, nu zimbiți! Am fost chiar, singur,
Și-ntr-o biserică. Pe-aici se află
Un schit. „La poarta raiului“, îi zice.
Deasupra sfîntului altar stătea
O zugrăveală ștearsă-a Preacuratei.
Icoana-aceea pentru mine-a fost
Prietenul pe care-l căutam.
De cîte ori nu am privit-o lung,
Dar chipul ei măreț, strălucitor,

Și a evlavioșilor ardoare,
Niciînd nu m-au mișcat. Acuma eu
Înțelesei evlavia deodată,
Întocmai cum mi-am înțeles iubirea.

CONTESA

Trăiește-ți fericirea! Uită lumea
Din jur! Prietenia, între timp,
Cu luare-aminte-ți va purta de grijă.
Dar să te lași ușor mînat, cînd omul
Vrea să-ți arate drumul fericirii!

MAX

Dar dînsa unde a rămas, contesă?
O, clipele atît de minunate,
Cînd fiecare răsărit de soare
Ne-mbrățișa-n călătoria noastră,
Doar noaptea izbutind să ne despartă!
Bătaia ceasurilor încetase;
Pe-atunci și vremea parcă sta în loc,
Oprindu-se din mersul veșnic numai
De dragul celui mult prea fericit.
Cînd însă te gîndești la schimbul vremii,
Ești ca picat din rai. Celui ferice
Nu-i bate ceasul.

CONTESA

Și această taină,
A inimii, cînd ai descoperit-o?

MAX

Azi dimineață-am îndrăznit să-i spun
Cuvintele dintii ale iubirii.

CONTESA

Cum, astăzi? După douăzeci de zile?

MAX

Nu! În acel castel de vinătoare
De lângă Nepomuk, acolo unde
Am fost întâmpinați de dumneavoastră,
Cînd am făcut popasul cel din urmă.
Stăteam cu ea într-un pridvor, de unde
Priveam tăcuți cîmpia pustiită.
În față se plimbau, călări, dragonii
Trimși de duce să ne însoțească.
Mă apăsă greu teama despărțirii
Și, tremurînd, în fine, -am îndrăznit
A-i spune următoarele cuvinte:
„Acestea toate-mi amintesc, domniță,
Că astăzi sînt silit să mă despart
De-al meu noroc. Mai sînt puține ceasuri
Și-l veți vedea pe tatăl dumneavoastră.
Prietenii noi vă vor înconjura.
Eu fi-voi pentru dumneavoastră numai,
Un biet străin pierdut prin cea mulțime.”
Cu glas tremurător ea mă oprește:
„Te rog vorbește cu mătușa Terzky!”
Și de îndată chipul ei frumos
Ca para focului se înroșește,
Mai apoi, ridicîndu-se sfioasă,
Adînc mă săgetează cu privirea.

*(Prințesa Thekla apare în ușă și se oprește; este observată
numai de contesă, nu și de Piccolomini.)*

Eu, neputînd a mă mai stăpîni

Cu multă îndrăzneală-o string în brațe
Prinzîndu-i gura-ntr-un sărut fierbinte.
În clipa-aceea, din apropiere
Se-aude-un foșnet care ne desparte.
Așa cum știți, erați chiar dumneavoastră.
Ce-a mai urmat, cunoașteți foarte bine.

CONTESA

(după o pauză, cu o privire ascunsă către Thekla)

Dar poți să fii atît de stăpînit
Și chiar atîta de nepăsător,
Încît să nu întrebî de taina mea?

MAX

De taina dumneavoastră?

CONTESA

Da, a mea!

Cum am intrat deodată-acolo,-n casă,
Cum am găsit-o pe nepoata mea
Și ce mi-a spus, surprinsă,-n prima clipă
A inimii îndrăgostite?

MAX

(insuflețit)

Ei?

Scena IV

Cei dinaintea, Thekla, care intră repede

THEKLA

Mătușă Terzky, nu te osteni!
Le va afla pe toate de la mine!

MAX

(face un pas înapoi)

Domniță!... Mătușică Terzky! Oh!
De ce m-ați mai lăsat să vă vorbesc?

THEKLA

(către contesă)

De mult se află-aici?

CONTESA

Da, cam de mult!

Și timpul lui aproape a trecut.

De ce-ai întârziat atât de mult?

THEKLA

Am stat s-o-mpac pe mama; iar a plîns.

O văd că suferă, și n-am ce-i face.

Căci eu sînt fericită, nu pot altfel.

MAX

(o pierde din priviri)

Din nou prileju-l am să vă privesc.

Azi dimineată n-a fost cu puțință,

Căci nestematele strălucitoare

Vă-mpresurau și-mi ascundeau iubita!

THEKLA

Așadar numai ochii mă priveau,

Nu inima din pieptul dumitale!

MAX

Cînd astăzi dimineată v-am văzut

În brațele părintelui, deși

Mă socoteam străin de neamul vostru,
Un gând mă îndemna în clipa-aceea
Să-l prind în brațe și să-i spun lui: tată!
Dar ochii lui severi, poruncitori,
M-au țintuit într-o tăcere-adîncă
Stingîndu-mi simțămintele aprinse.
Mă-nfiorau și-acele diamante
Ce vă încununau ca niște stele.
De ce și la primire a ținut
Să răspîdiți un farmec împrejur
Și-un inger să gătească pentru jertfă,
Pe inima-i voioasă grămădind
Povara-atît de tristă-a stirpei lui?
Iubirea cere tot iubire, dar
De-asemeni strălucire n-are voie
Să se apropie decît un rege.

THEKLA

Nu mai vorbi de-această mascaradă!
Vezi doar atît de bine că povara
A fost destul de iute lepădată.

(Către contesă.)

Dar ce-i cu el? Nu e în toane bune!
Mătușă, dumneata l-ai întristat!
Pe drum era atît de liniștit,
Plăcut la vorbă, plin de veselie...
Eu ca atunci doresc să fii, nu altfel!

MAX

Venită lingă tatăl dumneavoastră,
În altă lume, care vă cinstește,

Ea vi se-arată ca o noutate
Și-ncintă ochiul dumneavoastră.

THEKLA

Da!

Aici mă-ncintă foarte multe lucruri,
Nu pot tăgădui! Această scenă
Atit de felurită,-a bătaliei,
Mă farmecă. Ea îmi împrăștează
Icoana dragă ce-mi părea un vis
Și care-acum de adevăr mă leagă.

MAX

Iar mie,-adevărata fericire
Îmi pare-un vis. Trăit-am, de curînd,
Pe-o insulă aflată-n înălțimi;
Ea însă coborît-a pe pămînt,
Și-această punte, care mă aduce
Din nou la viața de odinioară,
De cerul meu deodată mă desparte.

THEKLA

Tot jocul vieții-n care ne aflăm
Îl vei privi ca pe un joc plăcut,
Cînd porți comoara hotărit în suflet;
Și după ce-l privești, te-ntorci mai vesel
La frumusețea avuției tale.

(Se intrerupe brusc și continuă pe un ton vesel.)

În timpu-acesta scurt, aici văzut-am
Atîtea lucruri nemaiauzite.
Și totuși toate-acestea nu înseamnă
Prea mult, în fața marelui miracol
Pe care-l tăinuiește-acest castel.

CONTESA

(pe gânduri)

Și ce anume? Doar cunosc și eu
Ungherele ascunse din castel.

THEKLA

(zimbînd)

În partea-aceea drumul e oprit,
Căci poarta-i străjuită de doi grifi
Și de mai multe duhuri necurate.

CONTESA

(rîde)

A, da! Vorbești de turnul astrologic!
Și cum ți s-a deschis acest... sanctuar
Păzit cu-atîta strășnicie încă
Din clipa-n care-a fost înființat?

THEKLA

Un bătrînel micuț, cu părul alb,
Prietenos și tare bun la chip,
Cum m-a văzut, pesemne m-a-ndrăgit
Și porțile mi le-a deschis îndată.

MAX

Acela este Seni, astrologul!

THEKLA

El despre multe lucruri m-a-ntrebat:
În care zi și lună m-am născut,
Și cînd anume, ziua... noaptea...?

CONTESA

Da!...

Vroia să-ți întocmească horoscopul.

THEKLA

Părea îngrijorat privindu-mi palma
Și clătina din cap neconținut,
Căci liniile mele nu-i plăceau.

CONTESA

Dar sala-aceea cum ți s-a părut?
Eu am văzut-o, - așa... numai în treacăt.

THEKLA

Am încercat o stranie simțire,
Cînd, din lumina zilei, am intrat
Deodată într-o noapte-ntunecoasă,
În care licăreau lumini ciudate.
Pe-un semicerc, în jurul meu, stăteau
Vreo șase-șapte chipuri mari de regi,
Cu sceptru-n mînă, fiecare-avînd
Pe cap o stea. În turn, lumina toată
Părea că vine din acele stele.
În gînd ziceam că toți aceștia sînt
Planetele ce stăpînesc destinul,
Și de aceea se înfățișează
Ca niște regi. În margine stătea
Un moș posac, cu-o stea gălbuie-nchisă.
Zicea că e Saturn; iar cel din față,
Cu steaua-n roș, cu-armură de război,

Spunea că-i Marte. — Aflai că omenirii
Ei amindoi aduc puțin noroc.
Dar se găsea acolo, lângă Marte,
Și o femeie cu obraz frumos
Lucindu-i steaua binevoitoare;
Spunea că-i Venus, astrul bucuriei.
La stînga, -naripat, stătea Mercur;
În mijloc, un bărbat cu chipul vesel,
Cu-o stea strălucitoare ca argintul
Și cu o frunte nobilă, regească;
Spunea că-i astrul tatei, Iupiter,
Înconjurat de lună și de soare.

MAX

O, n-am să-i fac nicicînd o vină pentru
Credința-n forța astrelor și-n duhuri.
Nu doar trufia omului încarcă
Văzduhul cu puteri misterioase.
Și pentru-o inimă care iubește,
Chiar și natura este prea îngustă.
Mai multă-nțelepciune se ascunde
În basmele copilăriei mele,
Decît, acum, în adevărul vieții.
Și numai lumea plină de minuni
Răspunde sufletului fermecat.
Ea îmi destăinuie sălașu-i veșnic,
Mi-ntinde ramurile ei bogate,
Pe care, îmbătat de fericire,
Tot spiritul mi se va legăna.
O fabulă e patria iubirii,

Trăiește printre zine, talismane,
Îi place să se-ncreadă-n zei puternici,
Deoarece și ea-i dumnezeiască.
Ființele din fabulele vechi
Azi nu mai sînt, fermecătorul neam
S-a dus, dar inima e nevoită
Să folosească iar vorbirea lor.
Un vechi instinct renaște-al lor vechi nume,
Al celor ce erau cu noi în viață,
Și care-acum se plimbă-n cer, de unde
Fac semne celui prea îndrăgostit.
Tot ce-i măreț, doar Iupiter ne-aduce,
Iar tot ce-i mai frumos, ne-aduce Venus!

THEKLA

Eu, dacă-aceasta e o măiestrie
A stelelor, primesc credința-aceasta
Cu drag! Plăcută-i, binevoitoare,
De vreme ce, deasupra noastră, sus,
În înălțimea fără de sfîrșit,
A dragostei cunună s-a aflat
— Din astre lucitoare impletită —
Mai înainte de-a ne fi născut.

CONTESA

Dar cerul n-are numai trandafiri.
Acolo sînt și spini. Ferice ești
Doar dacă-aceștia nu-ți rănesc cununa!
Ce leagă Venus, steaua fericirii,
Nenorocosul Marte, rupe-n grabă.

MAX

Imperiu-i negru va sfîrși-n curînd!
 Slăvită fie-a ducelui ardoare,
 Căci ramura-nverzită de măslin
 O va-mpleti-n cununa unor lauri,
 Și lumii-i va da pacea multdorită!
 Nimic nu va mai vrea mărețu-i suflet,
 Căci pentru slava lui făcu destul.
 Se va întoarce la moșia lui,
 Trăind doar pentru-ai săi și pentru sine.
 La Gitschin are-un minunat castel,
 La Reichenberg, castelul lui din Friedland,
 Cu o privescîste încîntătoare.
 Acolo, între munții uriași,
 Se-ntind pădurile-i de vînătoare.
 El, neîmpiedicat, va da urmare
 Îndemnului spre-nfăptuiri mărețe.
 În chip regesc, el va putea, atunci,
 Să-neurajeze orice meșteșug.
 Va fi ocrotitor a tot ce-i poartă
 Pecetea vrednică a strălucirii.
 El va sădi, putea-va să clădească,
 Va cerceta pe cer acele astre...
 Și dacă nu va fi astîmpărată
 Puterea îndrăzneată a naturii,
 Va-ncepe-a se lupta cu-a ei tărie:
 Va sparge stînci, va strămuta pîraie,
 Va face drumuri pentru meșteșuguri
 Și pentru un comerț înfloritor.
 Nu se va mai vorbi despre războaie

Decît în povestirile frumoase,
Ce se vor depăna în nopți de iarnă.

CONTESA

Și totuși eu te-aș sfătui, nepoate,
Să n-arunci spada chiar așa curînd!
Socot că o asemenea mireasă
Cu spada se cuvine s-o peșești!

MAX

O, de-ar putea fi cucerită astfel!

CONTESA

Dar ce-a fost asta? Parc-am auzit
Gîlceavă în odăile de oaspeți,
Și multă larmă. Voi n-ați auzit?
(*Pleacă.*)

Scena V

Thekla și Max Piccolomini

THEKLA

(*imediat după plecarea contesei, către Piccolomini,
repede și discret*)

Să nu te-ncrezi în ei, sînt prefăcuți!

MAX

Cum, ar putea...

THEKLA

Nu asculta pe nimeni!

Aici, numai în mine să te-ncrezi!

Văd bine că ei urmăresc un scop.

MAX

Un scop?! Ce scop?! Atunci ce rost mai are
Să ne mai facă să nădăjduim?

THEKLA

Nu știu, dar n-au de gînd să ne unească
Și să ne facă fericiți. Mă crede!

MAX

Nu văd ce rost mai are-această Terzky!
N-avem de partea noastră pe-a ta mamă?
Blindețea-i merită-a fi răsplătită
Cu-ncredere de fii din partea noastră.

THEKLA

Da! Mama te iubește; ți dă cinstire
Mai multă chiar decît oricui de-aici.
Dar ea nicicînd nu va avea curajul
S-ascundă tatii o asemeni taină.
La tihna-i sufletească dacă ținem,
Nu trebuie să-i spunem!

MAX

Și de ce
Atîtea tăinuiri? Știi ce-am de gînd?
Voi cere tatălui tău, în genunchi,
Cuvîntu-asupra fericirii mele.
El este drept, urăște calea strîmbă,
Și nu e prefăcut! E-atît de nobil
Și e atît de bun...

THEKLA

Acesta tu ești!

MAX

De zece ani trăiesc sub ochii lui.
Tu, însă, îl cunoști numai de astăzi.
Ce, crezi c-ar face pentru-ntia oară
Ceva măreț și de neașteptat?
Așa îi este firea: uimitoare,
Întocmai cum e firea unui zeu.
El trebuie mereu să-ncinte lumea
Și să o facă să se minuneze.
De unde poți să știi că-n clipa-aceasta
N-așteaptă o mărturisire-a noastră
Chiar pentru-a ne uni?... Dar de ce taci?
Tu, văd că mă privești cu îndoială!
De ce? Ai împotriva lui ceva?

THEKLA

Eu? Nu, nimic! Ce pot să am? Dar, vezi...
Găsesc că tata e atât de prins
Și n-are, deci, răgaz să se gîndească
Asupra fericirii noastre!... — Ascultă!

(Îi prinde mîna cu gingășie.)

Să ne încredem mai puțin în oameni!
Acestei Terzky îi vom mulțumi
Pentru bunăvoința ei; dar noi
Încredere nu trebuie să-i dăm
Decît atîta cît i se cuvine!
Ne bizuim pe inimile noastre!

MAX

Vom fi noi oare fericiți vreodată?

THEKLA

Cum, nu sîntem? Dar tu nu ești al meu?
Și eu a cui sînt? Simt în piept un mare
Curaj, pe care-acum mi-l dă iubirea.
Ar trebui să nu fiu prea deschisă,
Și inima mai bine ți-aș ascunde —
Așa ar cere buna cuviință;
Dar unde poți găsi tu adevărul,
De nu îl vei afla nici de la mine?
Destinu-a vrut să ne-ntîlnim, și-n veci
Să fim cu inimile strîns unite.
Iubirea noastră-nseamnă mult mai mult
Decît gîndit-au ei, și de aceea
Vreau s-o păstrăm, ca pe o pradă sfîntă,
Cît mai adînc în inimile noastre.
Din înălțimea cerului ea vine
Și lui să-i mulțumim, căci pentru noi,
Doar el mai poate face vreo minune!

Scena VI

Oei dinainte, contesa Terzky

CONTESA

(grăbită)

Chiar soțul m-a trimis. E timpul, spune,
Să mergă la ospăț.

(Cei doi nu-i dau atenție și, atunci, ea vine între ei.)

Hai, despărțiți-vă!

THEKLA

O, nu! Abia o clipă a trecut.

CONTESA

Vă trece timpul repede, nepoată!

THEKLA

Dar nu e nici o grabă, mătușico!

CONTESA

Te caută, hai du-te! A-ntrebat,
De două ori, chiar tatăl dumitale.

THEKLA

Ei, și?!

CONTESA

Nepoată, înțelege-odată!

THEKLA

Și ce să cate Max în lumea-aceea?
Or fi ei vrednici și aleși bărbați,
Dar el prea tânăr este pentru ei!

CONTESA

Vrei să-l păstrezi doar pentru dumneata?

THEKLA

(cu vioiciune)

Întocmai! Uite că ai nimerit-o!
Așa vreau eu! Să mi-l lăsați aici!
Acelor domni poți să le spui...

CONTESA

Nepoată!

Ieșitu-ți-ai din minți, nepoată?... Contel!
Condițiunile doar le cunoști!

MAX

Domniță, sînt silit să mă supun!
Vă las cu bine!

(Thekla îi întoarce iute spatele.)

Dar nimic nu-mi spuneți?

THEKLA

(fără să-l privească)

Nimic! Poți să te duci!

MAX

Cum aș putea.

De vreme ce v-am supărat?

(Se apropie de ea; privirile lor se întîlnesc. Thekla stă un moment tăcută, apoi se aruncă în brațele lui, care o strînge la piept.)

CONTESA

Hai, du-te!

Hai, să nu vină cineva! Aud

Un zgomot... Voci străine... Vin spre noi.

(Max se desprinde din brațele Theklei și iese. Contesa îl conduce. Thekla îl urmărește mai întîi cu privirea, se plimbă de cîteva ori prin cameră, apoi se oprește îngîndurată. Pe masă se află o gitară, pe care o ridică, preludează puțin, melancolică, și începe să cînte.)

S c e n a VII

THEKLA

(cîntă, acompăniindu-se la ghitară)

Răsună codrul.* Norii s-au întetit

Fetița colindă pe-un mal înverzit,

Și valuri de stînci se lovesc și se frîng.

Fetița e tristă și ochii ei plîng,

Și jalnic în noapte suspină.

Ab, inima-i stinsă, lumea-i deșartă,

Nimic ea dorinței nu poate să-mpartă!

Recheamă-ți copila, făptură cerească,

Căci ea a gustat fericirea lumescă!

Am trăit o iubire divină!

S c e n a VIII

C o n t e s a, care revine, și T h e k l a

CONTESA

Nepoată, ce-a fost asta?! Cum se poate?!

Te-arunci așa ușor la pieptul lui?!

Se cade să te prețuiești mai mult!

THEKLA

(ridicîndu-se)

Ce vrei să spui?

CONTESA

Să nu uiți cine ești,

Și totodată cine este el!

La asta,-mi pare, nici nu te-ai gîndit!

THEKLA

La ce?

CONTESA

Ești fiica ducelui de Friedland.

THEKLA

Ei, și?! Mai ce?

CONTESA

Cum? Asta-i întrebare!

THEKLA

Ceea ce noi tirziu am devenit,
El e din clipa cînd a fost născut.
Se trage dintr-un neam lombardic vechi
Și este fiul unei mari ducese.

CONTESA

Visezi? N-așteaptă-a fi cumva rugat
Să ceară mina și să fericească
Moștenitoarea cea mai înzestrată
Din Europa?

THEKLA

Nu va fi nevoie!

CONTESA

Ți s-a urit cu binele, nepotă?

THEKLA

Dar contele Octavio-l iubește;
Deci, tatăl lui nu se va împotrivi.

CONTESA

A, tatăl lui! Numai al lui, nepoată?!
Dar la al dumitale te-ai gândit?

THEKLA

Ei, da! Credeam că de al lui vă temeți,
Căci totu-i tăinuți cu orice preț!

CONTESA

(privind-o cercetător)

Nepoată, dumneata ești prefăcută!

THEKLA

Mătușă, -atît de repede te superi?!
Mă iartă!

CONTESA

Crezi c-ai dobîndit izbînda?
Să nu te bucuri prea din timp!

THEKLA

Iertare!

CONTESA

Noi pîn-acolo încă n-am ajuns!

THEKLA

Te cred!

CONTESA

Dar ce-ți închipui dumneata?
Că el măreța-i viață-a risipit
Într-o războinică-ndeletnicire,

De orice fericire pămîntească
S-a lepădat şi somnul nopţi de-a rîndul
Din aşternutul lui l-a alungat,
Cu-atîtea griji umplîndu-şi capul nobil,
Doar pentru c-ar fi vrut, din amîndoi,
Să facă o pereche fericită?
Crezi oare că te-a scos din mînăstire
Pentru-a-ţi aduce, în triumf, bărbatul
Ce ochilor tăi place? - Aşa ceva
Putea să dobîndească mai uşor!
El nu a semănat — să rupi tu floarea
Cu mîini copilăreşti şi să ţi-o prinzi
La piept, ca pe o ieftină podoabă.

THEKLA

Dar s-ar putea ca tocmai din sămînţa
Ce nu a fost sădită pentru mine
Să pot culege roade-mbelşugate.
Destinul meu prietenos şi bun,
De unde ştii că nu îmi pregăteşte
Din însăşi viaţa tatălui trudită
Un viitor bogat şi fericit?

CONTESA

Gîndeşti ca o fetiţă-ndrăgostită.
Priveşte-n jur, dă-ţi seama un'te afli!
Tu n-ai intrat aici într-un lăcaş
Înconjurat şi plin de bucurii,
Cu zidurile-i înfrumuseţate,
Cu capete încununate-n flori
Şi toate pregătite pentru nuntă!

Aici nu este altă strălucire
Decît a armelor. Sau îți închipui
Că mii de oameni fost-au strînși aici
Să-ți joace la ospăț? Vezi bine doar,
Scâldați mereu în lacrimi, ochii mamei
Și fruntea tatălui tău încrețită
De-atîtea gînduri. Soarta casei noastre
Se află-n mare cumpănă acum!
Te leapădă de micile dorințe,
De simțămintele copilărești
Și-arată că ești fiica unui om
Ales, cu totul făr-asemănare!
Femeia nu atîrnă de-a sa vrere;
De-al altuia destin e strîns legată.
Desăvîrșită-i numai cine știe
S-aleagă-un bun străin, pe care-n suflet
Cu grijă și cu dragoste să-l poarte.

THEKLA

Așa m-au învățat și-n minăstire;
N-aveam nici o dorință. Mă știam
Copila ducelui atotputernic,
Iar viața-i glorioasă, -ajunsă acolo,
Nu-mi da alt simțămînt decît acesta:
Că pentru el ursită sînt să sufăr,
Să mă jertfesc.

CONTESA

Aceasta-i soarta ta!
Supune-te, - așadar, de bunăvoie!
Învăță de la mine și-a ta mamă!

THEKLA

Destinul mi l-a arătat pe-acela
Pe care să-l urmez cu bucurie
Și pentru care pot să mă jertfesc.

CONTESA

Nu, draga mea copilă, nu destinul,
Ci inima doar ți l-a arătat!

THEKLA

Indemnul inimii e glasul sorții.
Eu sint a lui. Această viață nouă,
Ce azi trăiesc, e numai darul lui.
El are așadar un drept asupra
Făpturii lui. Ce-am fost eu mai-nainte
De-a mă însufleți iubirea lui?
Vreau să mă port așa cum mă cunoaște,
Să nu mă creadă mai prejos ca el.
Cînd stăpînești ceva neprețuit,
Nu poți să fii un om neînsemnat!
Odată cu atîta fericire
Eu simt că și puterea mi s-a dat.
În fața unui suflet cumpănit
Și viața se arată cumpănită.
Acuma știu că mie-mi aparțin.
Cunosc deplin voința neclintită
Din pieptul meu; și pentru ceea ce
E mai măreț, în stare-s de orice!

CONTESA

Vrei tatălui să te împotrivești
De-a hotărit, cumva, asupra-ți, altfel?

Ți-nchipui că vei dobîndi ceva
Cu-a ta putere? Nu uita, copilă,
Că dînsul poartă numele de Friedland!

THEKLA

Și eu la fel! Va întîlni în mine
Pe fiica sa adevărată!

CONTESA

Cum?

Silit nu poate fi nici de-mpărat,
Și vrei să lupți cu el, tu, fiica lui?

THEKLA

Ce nimeni n-a putut să îndrăznească,
Va îndrăzni acum chiar fiica lui!

CONTESA

Într-adevăr, nu se va aștepta!
Adică el, biruitor a toate,
Să-nceapă a purta o nouă luptă
Cu încăpățînarea fiicei sale?
Copilă, vai, copilă! Pîn-acum
Tu numai zîmbetul i l-ai văzut,
Nu însă și privirea-i minioasă.
Dar glasu-ți tremurînd va îndrăzni
Să se ridice înaintea lui,
Cînd încerca-vei să te-mpotrivești?
Zadarnic, singură, îți pui în gînd
Mari lucruri, împletești frumoase vorbe
Și sufletu-ți plăpînd, de turturică,

Îl înarmezi cu un curaj de leu!
Încearcă numai să pășești odată
În fața ochilor pătrunzători,
Ce strașnic ținuiesc, și spune: nu!
Te vei topi în fața lui, copilă,
Ca frunza gingașă a unei flori
Bătută de a soarelui arșiță.
Eu nu vreau să te sperii, draga mea,
Dar sper că n-ai s-ajungi chiar pin-acolo!
De altfel, nu cunosc voința sa.
Se poate întâmpla ca planul lui
Cu-a ta dorință să se potrivească,
Dar nu va-ngădui nicicînd ca tu,
Copila mindră-a norocirii lui,
Să te arăți cu-asemenea purtări,
Așa... ca o fetiță-ndrăgostită,
Să te-njosești de dragu-unui bărbat!
Chiar dacă-i este hărăzit un dar
Atît de mare, dragostea îi cere
Cu jertfa cea mai mare să-l plătească!

(Contesa pleacă.)

S c e n a IX

THEKLA

(singură)

Îți mulțumesc pentru-ncunoștințare!
Ea întărește presimțirea-mi rea.
Deci, este-adevărat! Aici n-avem

Prieteni, nici un suflet credincios!
Nu ne vom bizui decît pe noi.
Ne-aşteaptă lupte grele. Tu, iubire
Dumnezeiască, dă-ne, tu, putere!
Ea spune adevărul! Nu sînt semne
Veselitoare-acelea ce sclipesc
Pentru unirea inimilor noastre!
Nădejdea nu sălăşluieşte-aici,
În zîngătul-năbuşitor de arme,
În larma de război; chiar şi iubirea
Apare-nveşmîntată în oţel
Şi pregătită pentru lupta morţii.
Un groaznic duh prin casa noastră umblă.
Destinul vrea curînd să ne sfîrşească.
O vrajă dulce sufletu-mi răpeşte,
M-alungă din refugiul liniştit,
Mă ispiteşte cu cerescu-i chip;
O văd tot mai aproape cum pluteşte,
Mă trage cu puteri dumnezeieşti
Spre-abis şi nu pot să mă-mpotrivesc!

(Din depărtare se aude muzica banchetului.)

Cînd focul mistuie o casă, cerul
Îşi cheamă norii, trăsnete coboară,
Iar din adîncurile infernale
Țîşnesc făclii; chiar zeul bucuriei,
Cuprins de-o aprigă minie oarbă,
Çununa de răşină şi-o aruncă
Pe casa-nvăluită de văpaie!

(Pleacă.)

ACTUL AL PATRULEA

O sală mare, iluminată festiv. În mijlocul ei — în partea din fund a scenei — o masă bogat împodobită, la care stau opt generali, printre care Octavio, Terzky și Maradas. Ceva mai în fund, la dreapta și la stînga, alte două mese la care stau cîte șase musafiri. În fața, bufetul.

Toată partea scenei din planul întii rămîne liberă pentru paji și servitori, care sînt într-o permanentă mișcare. Muzicanți din regimentul lui Terzky se află în scenă, mergînd prin jurul meselor. Înainte de a se îndepărta ei apare Max Piccolomini, pe care îl întîmpină Terzky cu o scrisoare, iar Isolani cu un potir

Scena I

Terzky, Isolani, Max Piccolomini

ISOLANI

În cinstea celor dragi! Dar unde-ai stat?
Degrabă treci pe locul dumitale!
Terzky ne-a dat să bem, în toată voia,
Alese vinuri de-ale mamei sale.
Aici e ca-n castelul Heidelberg!
Scăpași ce-a fost mai vesel. Colo, ei,
La masă,-mpart coroanele ducale,
Cît și moșiile lui Eggenberg,
Ale lui Sternberg, Lichtenstein, Slovata,
Și toate marile feude cehe.
Dar, dacă te grăbești, va mai rămîne
Ceva și pentru dumneata. Ia loc!

COLALTO ȘI GÖTZ
(strigînd de la masa a doua)

Conte Piccolomini!

TERZKY

Da, îndată
Va fi al vostru! Am întocmit aici
Un jurămint. Citește-l și ne spune
De-ți place cum e scris. Toți l-au citit
Și fiecare îl va iscăli.

MAX

(citește)

„*Ingratis servire nefas*“!

ISOLANI

Se pare-a fi un stih latin. Confrate,
Cum sună-n limba noastră?

TERZKY

„Un om întreg

Nu poate să slujească un ingrat.“

MAX

(citește)

„Considerînd că înaltul nostru conducător, altelea
sa principele de Friedland, a luat hotărîrea să
părăsească slujba împărătească, din pricina nenu-
măratelor jigniri pe care le-a suferit; dar pentru
că s-a lăsat înduplecat, la stăruința noastră, a
tuturor, de a rămîne și mai departe la comanda

armatei, de care să nu se despartă fără învoirea noastră, ne obligăm, fiecare în parte, în locul unui jurământ formal, să stăm și noi în mod cinstit și credincios alături de el, dînd tot ce avem, pînă și ultima picătură de singe, aceasta, bineînțeles, întrucît ne va îngădui jurămîntul pe care l-am depus împăratului.

(Isolani repetă ultimele cuvinte.)

De asemenea, vom numi drept trădător pe acela care, în ciuda acestui legămînt, va părăsi cauza comună, unindu-ne cu toții pentru a ne răzbuna pe averea și pe viața sa. Drept care întărim prin semnătura numelui nostru.“

TERZKY

Ce zici? Te învoiești să îl semnezi?

ISOLANI

Ei, cum să nu! Căci doar e-n joc, aici,
Onoarea fiecărui ofițer!
Va trebui!... Cerneală și un toc!

TERZKY

Stai! Are timp după ospăț!

ISOLANI

(trăgîndu-l pe Max)

Hai, vino!

(Se așează amîndoi la masă.)

Scena II

Terzky, Neumann

TERZKY

(îi face semn lui Neumann, care a aşteptat lângă bufet, şi împreună vin în faţă)

Ei, Neumann, copia adus-ai? Dă-mi-o!
Nădăjduiesc că-i bine întocmită
Pentru-a putea fi lesne-asemuită!

NEUMANN

Am copiat-o-ntocmai, şir cu şir!
Am scos, aşa precum mi-aţi poruncit,
Doar jurământul către împărat.

TERZKY

Bun! Pune-o colo!-Arunc-o-n foc pe-aceasta,
Căci datoria şi-a îndeplinit!

(Neumann pune copia pe masă şi se inapoiază la bufet.)

Scena III

Illo, venind din a doua încăpere, Terzky

ILLO

Cum stăm cu Piccolomini?

TERZKY

Stăm bine,
Aşa cred! N-a tăgăduit nimic.

ILLO

În el și-n tatăl său nu prea mă-ncred.
Ai grijă, nu cumva să-i pierzi din ochi!

TERZKY

Cum se arată masa dumneavoastră?
Nădăjduiește că vă-ngrijiți de oaspeți!

ILLO

Da, da! Sint chiar nespus de inimoși,
Și pare-mi-se că-i avem în mină.
Așa cum prevesteam, ei s-au aprins
De parcă n-ar fi-n joc numai onoarea
Știrbită ducelui de împărat.
Iar Montecuculi vorbea-ncălzit:
„Odată strinși uniți, va trebui
Să-i punem împăratului condiții!“
De n-ar fi fost acești Piccolomini,
Am fi putut să ne lipsim, mă crede,
De toată șiretenia aceasta!

TERZKY

Dar ce vrea colonelul Buttler? Sst!

S c e n a IV

Vine Buttler

BUTTLER

(venind de la masa a doua)

Nu vă neliniștiți! Eu foarte bine

V-am înțeles. Noroc și spor la lucru!
Iar în ce mă privește, mareșale,

(*misterios*)

Puteți pe mine să vă bizuiți!

ILLO

(*vioi*)

Putem?

BUTTLER

Cu clauză sau fără ea,
Totuna mi-e! M-ați înțeles? Vă rog
Să-i spuneți ducelui că poate pune
Credința mea la orice încercare!
Eu împăratului-i sînt ofițer
Cît timp îi este ducelui pe plac
Să mai rămînă generalul curții;
Și de îndată ce-i va fi pe plac
Să fie propriul său stăpîn, eu numai
Pe duce-l voi sluji.

TERZKY

Da, bun e schimbul!

Acela căruia te-ndatorezi
Nu e, ca Ferdinand, un cărpănos.

BUTTLER

(*serios*)

Credința mea nu-i de vînzare, conte!
De-ați fi venit la mine-acum cinci luni,
Nu v-aș fi sfătuit deloc să-mi cereți

Ce vă ofer acum de bunăvoie!
Eu ducelui am să mă dăruiesc
Cu-ntregul regiment ce îl comand.
Nădăjduiesc că pilda ce voi da
Nu va rămîne fără de urmări!

ILLO

Da, da! Căci cine oare-acum nu știe
Cum strălucește colonelul Buttler
Ca un model în fruntea oastei noastre?

BUTTLER

Da? Credeți, mareșale?! Prin urmare,
Eu n-am de ce să-mi căinez credința
Ce i-am purtat-o patruzeci de ani,
Dacă-al meu nume, glorios și bine
Păstrat, îmi dă — la șasezeci de ani —
Prilejul unei răzbunări depline!
Dar, domnilor, nu vă izbiți de vorbe!
Vă e totuna cum mă ciștigați.
Aș vrea să nu vă-nchipuiți cumva,
Că mi se strîmbă judecata dreaptă
Prin jocul ce ați pus la cale, sau
Că îndoiala, sîngele meu iute,
Ori altă pricină, mai pot abate
Pe-un om în vîrstă, obișnuit să meargă
Pe drumul vrednic de onoare. Haidem!
Nu credeți că sînt mai puțin pornit
Acum, cînd bine știu de ce mă lepăd!

ILLO

Aș vrea s-o spui pe față, colonele!
Drept ce-am putea noi să vă luăm?

BUTTLER

Prieten:

Deci, iată mîna mea! Cu tot ce am,
Eu sînt al vostru. Dar nu numai oameni
Îi trebuie lui Friedland, ci și bani.
În slujba lui agonisii ceva;
Îl pot împrumuta. Și dacă Friedland
Îmi supraviețuiește, -i las avutul;
Pe el îl vreau moștenitorul meu!
Mă aflu singur pe această lume.
Nu am putut cunoaște simțămîntul
Ce leagă pe-un bărbat de o femeie
Și de comoara unor copilași.
Cînd viața mea se va sfîrși, atunci
Și numele lui Buttler se va stinge.

ILLO

Nu e nevoie să ne dați și bani!
O inimă cum e a dumneavoastră
Înseamnă pentru noi comori de aur.

BUTTLER

Eu din Irlanda am venit la Praga
Cu un stăpîn ce l-am înmormîntat,
Și nu eram decît un biet soldat.
De la a grajdului umilă slujbă,
M-am ridicat, prin iscusință-n lupte,

La demnitatea și la rangu-acesta.
Norocul meu ciudat m-a tot purtat
Ca pe o jucărie-n mîna lui,
Și drumul ducelui mi-e foarte drag,
Căci seamănă întocmai cu al meu;
El ca și mine-i tot fiul Fortunei.

ILLO

Da! Sufletele tari se înrudesesc.

BUTTLER

E vremea clipei mari, prielnică
Pentru un om viteaz și hotărit.
Stăpinii-și schimbă-orașul și castelul,
Precum din mînă-n mînă umblă banul.
Nepoți din neamuri vechi colindă țări,
Noi nume și blazoane se ivesc;
Un nechemat popor din nord cutează
Să se-mpămîntenească-aici, pe veci,
Iar prințul Weimar se-narmează strașnic
Să-ntemeieze un ducat puternic
Pe riul Mein. Lui Halberstadt și Mansfeld.
O viață lungă numai le lipsește
Să smulgă vitejește cu-a lor spadă
Pămînturi noi. Dar care din aceștia
Se poate măsura cu friedlandezul?
Nimic nu poate fi atît de-nalt
Ca cel puternic să nu-l poată-atinge,
Urcînd pe scara vieții tot mai sus!

TERZKY

Vorbești ca un adevărat bărbat!

BUTTLER

Domnia voastră să v-asigurați
De spanioli, precum și de valoni!
Pe scoțianul Lesly — eu vă rog —
Să îl lăsați numai pe seama mea!
Dar să ne-ntoarcem printre oaspeți. Haidem!

TERZKY

Da, da! Dar unde este pivnicerul?
Aș vrea să se consume tot ce ai!
Să ni se dea cele mai bune vinuri!
Azi toate se vor hotări! Stăm bine!

(Fiecare merge la masa lui.)

S c e n a V

Pivnicerul și Neumann vin în față. Servitorii apar din când în când

PIVNICERUL

Poftim de vezi! Vor vinu-acela nobil!
De-ar învia bătrîna mea stăpînă
Și ar vedea sălbăticia asta,
Sărmana s-ar întoarce în mormînt.
O casă nobilă ce dă-napoi!
Da, da! Așa e, domnule-ofițer!
Au toate o măsură, un sfîrșit...
În cumetria-naltă cu-acest duce
Văd prea puțină binecuvîntare.

NEUMANN

Ferească Dumnezeu, ce tot vorbești!
Abia acum începe mai frumos.

PIVNICERUL

Crezi? Cite nu s-ar spune despre asta!

PRIMUL SERVITOR

(venind)

Vin de Bourgogne, e pentru masa patra!

PIVNICERUL

Aceasta este-a șaptezecă sticlă!

PRIMUL SERVITOR

De, dacă domnul Tiefenbach e-acolo!

(Pleacă.)

PIVNICERUL

(către Neumann, continuînd)

Se-nucumetă să meargă prea departe,
Imită-n lux pe principii și pe regi,
Și orice-ar cuteza măritul duce,
Stăpinul, domnul conte, îl urmează;
El nu vrea să rămînă mai prejos.

(Către servitori.)

Ce tot ciuliți urechile? Ce stați?
Cărați-vă! Grijiti-vă de mese!
Stă gol paharul contelui de Palfi!

AL DOILEA SERVITOR

(venind)

Îmi cer pocalul mare, pivnicere,
Acela prețios, făcut din aur,
Și cu emblema mare a Boemie!
Stăpinu-a spus că dumneata îl știi.

PIVNICERUL

Cel care-a fost lucrat de maistrul Wilhelm,
O capodoperă încântătoare,
Din prada dobândită-atunci la Praga,
Când Friedrich fu încoronat ca rege?

AL DOILEA SERVITOR

Da, da! Vor toți să bea pe rînd din el.

PIVNICERUL

(clătînd din cap, scoate pocalul și-l clătește)

Iar au ceva de raportat la curte.

NEUMANN

Să-l văd și eu!... Da, minunat potir!
Din aur greu, lucrat cu măiestrie.
Pe el văd multe lucruri înțelepte
Cu gingășie plăsmuite. Iată!
Aicea văd o mindră amazoană
Sărind cu calul peste-această cîrjă
Și peste mitrele arhierști;
Pe o prăjină ține-o pălărie
Și-un falnic steag pe care văd o cupă.
Dar poți să-mi spui ce-nseamnă toate astea?

PIVNICERUL

Femeia de pe cal înfățișează
Deplina libertate, n-are ce privește
Alegerea unei coroane cehe,
Simbolizată printr-o pălărie,
Și printr-un cal sălbatic ce-l conduce;
Podoabă omului e pălăria,
Căci cel ce n-are voie să rămînă

Cu capu-acoperit de pălărie
În fața unui împărat sau rege;
Nu este socotit drept un om liber.

NEUMANN

Și ce-nsemnează-aici, pe steag, potirul?

PIVNICERUL

Întruchipează-ntreaga libertate
Ce i se dă bisericii slovace,
Așa cum o aveau cîndva strămoșii,
Ce-au dobîndit frumosul privilegiu
Purtînd războiu-acela cu husiții,
Cînd papa nu vroia cu nici un preț
Să-ngăduie potirul unui laic.
Un utraquist¹ n-ar fi avut ceva
Mai de însemnătate ca potirul.
Era comoara lui cea mai de preț,
Și l-a costat pe ceh mult sînge scump
Vărsat în numeroase lupte grele.

NEUMANN

Și sulul ce plutește pe deasupra?

PIVNICERUL

Semnifică scrisoarea-mpărătească
Ce-au dobîndit boemii de la Rudolf;
Un pergament ales, neprețuit,
Căci el asigură credinței noi
Bătaia-n voie-a clopotelor sfinte,

¹ *Utraquism* — curent moderat al husismului.

Cîntarea liberă bisericească,
Aşa cum celei vechi se-ngăduia.
Dar iată că acestea s-au sfîrşit,
De cînd pe noi ne stăpîneşte Grätzer.
În urma luptei crunte de la Praga,
În care palatinul conte Friedrich
Pierdu coroana şi domnia ţării,
Mulţi fraţi de-ai noştri au plecat din ţară.
Scrisoarea-mpărătească-a fost tăiată
Cu foarfecele chiar de împărat.

NEUMANN

Văd că le ştii pe toate, pivnicere,
Cunoşti întreaga cronică a ţării!

PIVNICERUL

N-au fost degeaba taboriţi¹ strămoşii
Care-au slujit sub Procop şi sub Zisca —
Să-i ierte Cel-de-sus, căci au luptat
Doar pentru-o sfîntă pricină-a dreptăţii!
Dar... duceţi-l!

NEUMANN

Mai lasă-mă, te rog,
Să văd şi zugrăvelile acestea!
Aici, consilierii-mpărăteşti,
Slovata, Martinitz, sînt aruncaţi
Din marele castel din Praga. 'Ntocmai...
Şi, iată, - aici stă contele de Thurn,
Acela care-a dat porunca.

(Servitorul pleacă cu potirul.)

¹ Ramură a husiţilor.

PIVNICERUL

Nu!

De ziua ceea nu vorbiți!... A fost
În mai, în douăzeci și trei, în anul
O mie șase sute unsprezece;
Îmi amintesc, de parcă azi ar fi!
Cu ziua-aceea a-nceput o jale
Și o durere mare-n țara noastră.
Trecut-au șaisprezece ani de-atunci,
Și pacea pe pământ nu s-a-ncheiat.

LA MASA A DOUA

(exclamații)

Trăiască principele nostru Weimar!

LA MASA A TREIA ȘI A PATRA

(exclamații)

Să ne trăiască ducele de Bernhard!

(Muzica însoțește urările.)

PRIMUL SERVITOR

Ascultă!... Strigăte...

AL DOILEA SERVITOR

(vine în fugă)

Ați auzit?

Închină pentru principele Weimar!

AL TREILEA SERVITOR

Dușmanu-Austriei!

PRIMUL SERVITOR

Și luteranul!

AL DOILEA SERVITOR

Cînd Deodat a ridicat paharul
În sănătatea majestății sale,
Tăcere mormintală a urmat.

PIVNICERUL

La băntură multe se petrec,
Și dacă ești o slugă-adevărată
Nu ți se cade să auzi nimic.

AL TREILEA SERVITOR

(mai la o parte, către al patrulea servitor)

Ascute-ți bine urechiușa, Johann,
Să-i povestim părintelui Quiroga
De toate, cit mai multe; -n schimb ne-o da
Un număr însemnat de indulgențe.

AL PATRULEA SERVITOR

Eu de aceea mă-nvîrtesc mereu
În jurul mesei unde este Illo
Și-mi fac de lucru-acolo, cit mai mult;
Ei, bine, află că vorbește strașnic!
(Amîndoi merg la mese.)

PIVNICERUL .

(către Neumann)

Dar cine este domnul, negriciosuț,
Ce poartă crucea- ceea și vorbește
Cu contele de Pally-atît de tainic?

NEUMANN

E unul dintre oamenii aceia
În care dinșii se încred prea mult:
Un spaniol, Maradas se numește.

PIVNICERUL

Vă spun: cu spaniolii nu-i a bună.
Romanicii nu-s vrednici de nimic.

NEUMANN

O, vai de mine, pivnicerule,
Ar trebui să nu vorbești așa!
Sînt printre ei și generali de frunte
La care Friedland ține foarte mult.

(Terzky vine și ia scrisoarea. La mese se produce mișcare.)

PIVNICERUL

(către servitori)

Vedeți că generalul de divizie
S-a ridicat. Luați seama! Vor să plece.
Dați scaunele la o parte! Mergeți!

*(Servitorii se duc în grabă către partea din fund a scenei.
Cîțiva oaspeți vin în față.)*

Scena VI

Octavio Piccolomini vine vorbind cu Maradas și amîndoi se opresc în față, într-o parte a scenei. Pe cealaltă parte trece Max Piccolomini, singur, îngîndurat și fără a-l interesa acțiunile celorlalți. În mijloc, ceva mai înapoi, se adună Buttler, Isolani, Götz, Tiefenbach, Colalto și, puțin mai tîrziu, contele Terzky

ISOLANI

(pe cînd toți ceilalți înaintează)

Colalto, noapte bună! Noapte bună!
Mai potrivit zis: bună dimineața!

GÖTZ

(către Tiefenbach)

Confrate, să-ți fie de bine! Ce zici?

TIEFENBACH

A fost o masă-ntr-adevăr regească!

GÖTZ

Într-adevăr, contesa se pricepe!
De la bătrîna soacră le-a-nvățat —
S-o odihnească Domnul în mormînt,
Că tare gospodină mai era!

ISOLANI

(vrea să plece)

Dați luminări, dați niște luminări!

TERZKY

(vine cu scrisoarea la Isolani)

Confrate, stai te rog numai o clipă,
Căci trebuie semnat aici ceva!

ISOLANI

O semnătură? Sigur, cîte vrei!
Numai să mă scutești de-a o citi!

TERZKY

Nu, n-am să vă mai obosesc! Îmi dați
Doar o iscălitură. Este vorba
De jurămîntul pe care-l cunoașteți!

ISOLANI

(întinzînd scrisoarea lui Octavio)

Precum se nimereşte, la-ntîmplare!

Acum nu se mai ia, ştiţi, după rang!

(Octavio îşi aruncă pricirile asupra scrisorii cu o indiferenţă aparentă. Terzky îl observă, urmărindu-l de la distanţă.)

GÖTZ

(către Terzky)

Domnule conte, ngăduiţi să-mi iau
Rămas bun!

TERZKY

Dar de ce aşa grăbit?
Încă ceva, nainte de culcare!

(Către un servitor.)

Ascultă!

GÖTZ

Mulţumesc, dar nu mai pot!

TERZKY

Un joc de cărţi!

GÖTZ

Vă rog să mă-nţelegeţi!

HIEFENBACH

(se aşează)

Iertaţi-mă! Nu mai pot sta-n picioare!

TERZKY

Da, da! Vă rog, domnule general!
Întocmai ca la dumneavoastră-acasă!

TIEFENBACH

Mi-e capul limpede, stomacul zdravăn.
Numai picioarele nu mă ascultă!

ISOLANI

(arătînd către pînteccele lui)

De fapt, știți, fie vorba între noi,
Povara ce v-apasă e cam mare.

(Octavio a semnat și dă apoi scrisoarea lui Terzky, care o înmînează lui Isolani. Acesta merge la masă să semneze.)

TIEFENBACH

Din Pomerania, știți, mi se trage;
Luptam acolo-n frig și pe zăpadă.
Întreaga viață o să am de tras.

GÖTZ

E-adevărat, așa e suedezul,
De anotimp nu-i pasă niciodată.

(Terzky predă scrisoarea lui Maradas, care merge la masă să semneze.)

OCTAVIO

(se apropie de Buttler)

Cum văd, domnule colonel, nu-ți plac
Nici dumitale,-asemeni bacanale!
Și cred că în virtejul unei lupte,
Cu mult mai bine te-ai putea simți,
Decît la un asemenea ospăț.

BUTTLER

Mărturisesc că nu e felul meu!

OCTAVIO

(apropiindu-se confidențial)

Și nici al meu, te pot încredința!
Mă bucur mult, stimat colonel,
Că-n felul de-a gândi ne potrivim!
Îmi place, la un păhărel de Tokay,
Să fim cel mult cinci-șase buni prieteni,
Și toți, cu inimile larg deschise,
În jurul unei mese să purtăm
Vorbire plină de înțelepciune.

BUTTLER

Cînd mi se dă prilejul, nu zic ba.

(Hirtia ajunge la Buttler, care merge la masă pentru a o semna. Partea scenei din față se golește, astfel că cei doi Piccolomini rămîn singuri, fiecare pe cîte o parte a scenei.)

OCTAVIO

(după ce un timp și-a privit mai întîi fiul de la distanță, se apropie puțin de el)

Cred c-ai întîrziat cam mult; amice!

MAX

(se întoarce repede, încurcat)

Eu?... Da... De treburi grabnice ținut!

OCTAVIO

Precum te văd, ești încă dus pe gînduri.

MAX

Știi bine doar că marca-nvălmășeală
Tăcut întotdeauna m-a făcut.

OCTAVIO

(venind mai aproape de el)

Eu aş putea să ştiu ce te-a oprit
Atît de mult?

(Pauză. Cu şiretenie.)

Şi, totuşi, Terzky ştie.

MAX

Ce ştie?

OCTAVIO

(semnificativ)

Dintre toţi, de lipsa ta
Doar el s-a arătat nepăsător.

ISOLANI

(care i-a observat de la distanţă)

Aşa, bătrine tată, ia-l din scurt
Şi strînge-l bine! E ceva la mijloc!

TERZKY

(vine cu scrisoarea)

Toţi au semnat? Nu mai e nimeni?

OCTAVIO

Toţi!

TERZKY

(strigă)

Cine mai trebuie să iscălească?

BUTTLE

(către Terzky)

Să-i numărăm, căci trebuie să fie
Întocmai treizeci de iscălituri!

TERZKY

Dar văd aici o cruce.

TIEFENBACH

Eu sînt crucea!

ISOLANI

(către Terzky)

Nu poate scrie, însă crucea lui
Primită e ca o iscălitură,
La fel, și de creștin, și de iudeu.

OCTAVIO

(grăbit, către Max)

Să mergem împreună, colonele!
E cam târziu!

TERZKY

Aici semnează numai
Un Piccolomini.

ISOLANI

(arătînd spre Max)

Băgați de seamă,
Lipsește doar acest „oaspe de piatră“
Ce n-a fost bun, tot timpul, de nimic!
*(Max primește din mîna lui Terzky scrisoarea, pe care o
privește cu gîndurile absente.)*

Scenă VII

Cei dinainte. Din camera din fund vine Illo, foarte aprins, ținând potirul de aur în mână; îl urmează Götz și Buttler, care vor să-l calmeze.

ILLO

Ce vreți? Ia mai lăsați-mă în pace!

GÖTZ ȘI BUTTLER

Dar înțelege, Illo, nu mai bea!

ILLO

(merge la Octavio, îl îmbrățișează și bea)

Octavio, în sănătatea ta!

Și toată supărarea să se-nece

În dușca asta de-nfrățire! Știu

Că niciodată tu nu m-ai iubit.

Nici eu pe tine, să mă bată Sfintul!

Dar să uităm trecutul! Pentru tine,

Eu am o stimă nemaipomenită

(il sărută de mai multe ori)

Și sînt prietenul tău cel mai bun.

Luați seama! Cine va-ndrăzni să-i spună

Pisică falsă,-o va păși cu mine!

TERZKY

(aparte)

Nu ești în toate mințile, ce faci?

Dar nu uita unde te afli, Illo!

ILLO

(cu o cordialitate naivă)

Ei, și? Sînt doar prieteni buni, de-ai noștri!

(Radios, se uită împrejur.)

Mă bucur că nu este printre noi
Vreunul ce-ar putea fi potlogar!

TERZKY

(grăbit, către Buttler)

Te rog, ia-l, Buttler, dumneata de-aici!

(Buttler îl duce pe Illo la bufet.)

ISOLANI

(către Max, care pînă acum privise absent la hîrtie)

Cît ai de gînd să ne mai ții, confrate?

Ai cercetat-o? Da?

MAX

(trezit ca dintr-un vis)

Și ce să fac?

TERZKY ȘI ISOLANI

(deodată)

S-o iscălești.

(Se observă cum Octavio își îndreaptă privirea spre el, cu o încordată temere.)

MAX

(dînd scrisoarea înapoi)

Lăsați-o pînă mîine!

E vorba de un lucru pentru care

Azi nu am chef! Să mi-o trimiteți mîine!

TERZKY

Gîndește-te!

ISOLANI

Ei, hai, semnează! Cum?
El, cel mai tînăr, n-o fi vrînd acum
Să fie mai deștept decît noi toți?
Privește-aicea, toți am iscălit;
Și tatăl tău și-a dat iscălitura!

TERZKY

(către Octavio)

Fii autoritar, fă-l să-nțeleagă!

OCTAVIO

El e major!

ILLO

(a așezat potirul pe bufet)

Dar despre ce e vorba?

TERZKY

Nu vrea să'iscălească jurămîntul!

MAX

Le-am spus să mai aștepte pînă mline!

ILLO

Nu te-așteptăm! Noi toți am iscălit,
Deci trebuie să iscălești și tu!
Hai, iscălește!...

MAX

Noapte bună, Illo!

ILLO

A, nu! Nu-mi vei scăpa tu mie-aşa,
Căci ducele acum va trebui
Prietenii să şi-i cunoască bine!

(Toţi se adună în jurul lor.)

MAX

El ştie bine, -aşa cum toţi o ştiu,
Ce fel de simţăminte îi nutreşte;
Deci, nu-i nevoie de fanfaronadă!

ILLO

Aceasta-i mulţămirea ta? Lui Friedland
Aşa îi trebuie, căci totdeauna,
Latinilor le-a dat întietate!

TERZKY

*(În mare incurcătură, către comandanţii care se mişcă
plini de tumult)*

Vă rog nu ascultaţi, în gura lui
Doar ameţeala vinului vorbeşte!

ISOLANI

(rîzînd)

Nimic nu poate vinul născoci;
Întotdeauna el destăinuieşte!

ILLO

Cel care nu-i cu mine, stă împotriva-mi!
O, biete cugete plăpînde! Dacă

Nu le strecuri ușor printr-o porțiță,
Sau printr-o clauză chiar...

TERZKY

(il întrerupe repede)

A turbat!

Vă rog, prieteni, nu-l băgați în seamă!

ILLO

(strigă și mai tare)

Da, printr-o clauză, nu au scăpare!
Ce clauză?... Dracu s-o ia!... O clauză!

MAX

(devine atent și se uită încă odată la scrisoare)

E vorba de-o primejdie aici?
Ciudat îmi pare! Să mă uit mai bine!

TERZKY

(deoparte, către Illo)

Dar ce faci, Illo? Tu ne nimicești!

TIEFENBACH

(către Colalto)

Eu am simțit: -nainte de ospăț,
Cu totul altfel s-a citit scrisoarea!

GÖTZ

Și mie mi se pare tot așa!

ISOLANI

Ce-mi pasă! Unde stau atâtea nume,
De ce n-ar sta și-al meu!

TIEFENBACH

Naintea mesei

O clauză sta scrisă cu privire
La jurământul față de-mpărat.

BUTTLER

(către unul dintre comandanți)

Dar, domnilor, rușine să vă fie!
Luați seama,-mprejurarea-i grea! Acuma
Se pune întrebarea: îl vom ține
Pe duce, sau îl vom lăsa să plece?
Să nu ne repezim, să nu fim aspri!

ISOLANI

(către unul dintre generali)

Ce, ducele s-a îngrădit cu clauze,
Cînd regimentul ți l-a-ncredințat?

TERZKY

(către Götz)

Sau cînd livrările,-ntr-un an, aduc
Domniei tale zece mii de franci?

ILLO

Mișei, cei ce ne-ar crede ticăloși!

TIEFENBACH

O, vai de mine,-a fost numai o vorbă!

MAX

(a citit hirtia și-o restituie)

Pe mîine, așadar!

ILLO

(se bilbție de furie, nu se mai poate stăpini. Cu o mână îi întinde scrisoarea, și cu cealaltă îndreaptă spada contra lui)

Nu! Serie! Iuda!

ISOLANI

Ce faci? Rușine, Illo!

OCTAVIO, TERZKY, BUTTLER

(deodată)

În lături spada!

MAX

(îi prinde repede brațul și-l dezarmează; către Terzky)

Duce-ți-l și-așezați-l într-un pat!

(Pleacă. Illo țipă și aruncă vorbe injurioase, dar este ținut de câțiva generali. În timp ce pleacă toată lumea, cade cortina.)

ACTUL AL CINCILEA

O încăpere în locuința lui Piccolomini. E noapte.

Scena I

Octavio Piccolomini, cameristul, care luminează încăperea, și, imediat, Max Piccolomini

OCTAVIO

Îndată ce sosește fiul meu
Să îl trimiți la mine!... Cît e ceasul?

CAMERISTUL

Puțin mai este și se face ziuă!

OCTAVIO

Așează luminările aici!
Culcați-vă! Noi nu vom mai dormi!

(Cameristul pleacă. Octavio se plimbă îngindurat prin cameră. Max Piccolomini intră, dar Octavio nu-l observă imediat. Max îl privește câteva clipe.)

MAX

Octavio, ești supărat pe mine?
Eu, știe Dumnezeu, nu-s vinovat

De toată cearta-aceea-ngrozitoare!
Văzusem bine semnătura ta
Și-ar fi putut să-mi pară-ntemeiată
A ta-neuviințare; însă eu,
Tu știi, în astfel de împrejurări,
Nu după capul altora mă iau,
Ci numai după capul meu!

OCTAVIO

(se duce la el și-l îmbrățișează)

Așa!

De el s-ascuți mereu și-n viitor!
Da, dragul meu copil! De astă dată
El te-a călăuzit cu mult mai bine
Decît a tatălui tău pildă. Da!

MAX

Ce vrei să spui? Mai limpede!

OCTAVIO

Îndată!

În urma celor petrecute-azi-noapte,
Să nu mai fie între noi vreo taină!

(După ce se așează amîndoi.)

Max, ce părere ai de jurămîntul
Pe care ni l-au dat să-l iscălim?

MAX

Socot că nu-i ceva vătămător!
Deși nu-mi plac asemenea tertipurii!

OCTAVIO

Deci nu împins de vreun alt temei
Le-ai refuzat a ta iscălitură
La care ei vroiau să te silească!

MAX

Era un lucru grav — am fost distrat —
Și-apoi povestea nu mi s-a părut
Prea grabnică.

OCTAVIO

Max, spune-mi-o deschis!
Tu nici o bănuială n-ai avut?

MAX

Ce fel de bănuială? Nu, deloc!

OCTAVIO

Să-i mulțumești ingerului tău bun,
Piccolomini, care te-a ferit
De o prăpastie, fără să știi!

MAX

Nu te-nțeleg!

OCTAVIO

Ascultă! Îți cereau
Să-ți legi cuvîntul pentru-o mîrșăvie;
Cu-o trăsătură de condei să-ți lepezi
Îndatoririle și jurămîntul.

MAX

(*se ridică*)

Octavio!

OCTAVIO

Așează-te, amice!

Mai ai să afli multe de la mine!
Trăit-ai ani de-a rindu-ntr-o orbire
De nențeles. Se pune-acum la cale,
Sub ochii tăi, o neagră uneltire.
Puterea iadului va-ntuneca.
Senina zi a simțurilor tale.
Îți voi vorbi, n-am voie să mai tac,
Căci ochii trebuie să ți-i dezleg!

MAX

Nainte de-a vorbi, gîndește bine,
Căci dacă-i vorba de închipuire
— Și cred că n-ar putea fi altceva —
Scutește-mă! Deloc nu-s pregătit
Să le ascult în liniște acum.

OCTAVIO

Pe cît de tare e temeiul tău
De-a te feri într-una de lumină,
Pe-atît de tare e al meu, și grabnic,
De a ți-o scoate-ndată la iveală.
Aș fi putut, Max, să te las în pace,
Pe seama sufletului tău curat
Și-n grija judecății tale proprii,
Dar văd cum o primejdioasă cursă
Chiar inimii se pregătește. Taina

(îl fixează ager cu privirile)

Ce tu mi-ascunzi, o smulge pe a mea.

*(Max încearcă să răspundă, dar se poticnește și pleacă ochii
rușinat. Octavio reia după o pauză.)*

Aşadar află că te trag pe sfoară.
Ei urmăresc să-şi bată joc de tine
Şi, dacă vrei să ştii, de noi, de toţi.
Pe de o parte, ducele zvoneşte
Cum că ar vrea să-şi părăsească oastea,
Iar pe de altă parte, chiar acum,
Îşi face pregătirile pe-ascuns...
Să-i fure împăratului armata,
Pe care să o treacă la duşman.

MAX

Cunosc eu basmu-acesta! Nu credeam
Să-l mai aud chiar şi din gura ta!

OCTAVIO

Şi totuşi gura care ţi-a vorbit
Te-asigură că nu-i un simplu basm.

MAX

Pe duce voi îl socotiţi nebun!
Putea-va el gândi să-ademenească
Treizeci de mii de oameni, bravi soldaţi,
Cinstiţi şi încercaţi în bătălie
— Cu peste-o mie nobili printre ei —
Să-i facă să îşi uite datoria,
Să-şi calce jurământul şi onoarea,
Pentru un scop atît de ticălos?

OCTAVIO

A, nu! Chiar o asemeni mîrşăvie
N-ar săvîrşi. Ce vrea el de la noi
Se-ascunde sub un nume ce se pare

Cu mult nevinovat. Nu vrea decit
Să dăruiască țării sale pacea.
Deoarece-mpăratului nu-i place
O pace încheiată-n felul-acesta,
El, totuși... urmărește să-l silească.
Vrea să împace părțile-nvrăjbite,
Iar pentru toată osteneala sa,
Ca o răsplată, ține să-și păstreze
Boemia pe care-o stăpînește.

MAX

Dar ne-a greșit el cu ceva, Octavio,
Ca tocmai noi nevrednic să il credem?

OCTAVIO

Nu este vorba de ce credem noi!
Aici dovezile cele mai limpezi
Și faptele vorbesc. Tu știi, copile,
Ce rău stăm noi cu cei de la Viena!
Nici nu-ți închipui cîte născociri
Și cîte uneltiri au pus la cale,
Pentru-a sădi în tabără răscoala.
Sînt rupte toate-acele legături
Ce-atit de strîns țineau pe ofițer
De împăratul său, și pe soldat
Cu-neredere de viața lui civilă.
Cu statul față-n față se găsesc
Și fără disciplină, fără lege,
În loc să-l apere ca mai-nainte,
Îndreaptă spada împotriva lui.
Și astăzi pînă-acolo am ajuns

Că tremură și împăratul nostru
De frica propriilor lui armate...
Dē-al trădătorilor pumnal se teme
Chiar în palatul său de la Viena;
Și e pe cale de a hotări
Refugiul micilor nepoți ai săi;
Dar nu de svezi și luterani se teme,
Nu, ci de propriile sale trupe.

MAX

Destul, destul! Mă faci să mă cutremur!
Eu știu că lumea tremură de-o spaimă
Deșartă; însă amăgirea-aduce
Adevăratele nenorociri.

OCTAVIO

Nu este-o amăgire. Se va-ncinge
Război civil — cu totul nefiresc —
La grabnice măsuri de nu vom trece.
Bravi comandanți sînt cumpărați de mult,
Supușii lor își clatină credința,
Se mișcă regimente, garnizoane,
Străinilor cetăți se-ncredințează;
Lui Schafgotsch, care dă de bănuț,
I-au dat comanda trupelor Sileziei,
Lui Terzky i s-au dat cinci regimente
De cavalerie și pedestrași.
Iar trupa cea mai bine echipată,
Lui Illo, Kinsky, Buttler, Isolani.

MAX

Și nouă tot la fel, la amîndoi!

OCTAVIO

Încredințați că noi sîntem ai lor
Și că ne-atrag prin mari făgăduieli.
Ei mi-au și dat ducatele Sagan
Și Glatz. Văd bine undița cu care
Ei trag nădejde să te poată prinde.

MAX

Nu, nu-i adevărat!

OCTAVIO

Deschide-ți ochii!

De ce gîndești că ne-a chemat la Pilsen?
Să țină sfat cu noi? Cînd oare Friedland
De sfatul nostru-a mai avut nevoie?
Sîntem chemați pentru-a ne vinde lui,
Și de nu vrem, ostateci îi rămînem.
De-aceea Gallas n-a venit aici
Și nici pe tatăl tău nu l-ai vedea
Acuma, dacă n-ar fi fost silit
De o îndatorire mai înaltă.

MAX

Nu face ducele o taină-acum,
Cînd noi am fost chemați de dragul lui!
De brațul nostru are-acum nevoie
Pentru-a-și păstra puterea — recunoaște!
El pentru noi atîtea a făcut,
La rîndul nostru-avem, deci, datoria
Să facem pentru el și noi ceva!

OCTAVIO

Dar știi tu ce va trebui să facem?
Ți-a spus-o Illo, cînd s-a dat de gol,
În amețeala lui. Adu-ți aminte
De cele ce-ai văzut și-ai auzit!
Nu dovedește scrisul plăsmuit,
Cu lipsa clauzei hotărîtoare,
Că vor de-un lucru josnic să ne lege?

MAX

Povestea cu hîrtia de-astă-noapte
Nu-nseamnă pentru mine altceva,
Decît o glumă proastă de-a lui Illo.
Acestor neamuri de hapsîni le place
Să-mpingă lucrurile prea departe.
Ei văd că ducele s-a rupt de curte
Și cred că pot să-i facă un hatir,
Dar adîncesc prăpastia mai mult,
Chiar fără vreo nădejde de scăpare.
Iar Friedland, crede-mă, din toate astea,
Nimic nu știe!

OCTAVIO

Îmi pare rău că trebui'
Să sfarm credința ta-ntr-un om, credință
Ce ți se pare-atît de-ntemeiată,
Dar nu te pot cruța. Va trebui,
Prin grabnice măsuri, să treci la fapte.
Vreau, prin urmare, să-ți împărtășesc
Că tot ce ți-am destăinuit acum

— Părindu-ți lucruri neadevărate —
Din gura ducelui le-am auzit...
Da! Chiar din gura lui.

MAX

(cu o puternică emoție)

Cu neputință!

OCTAVIO

De altfel, eu aflasem pe-altă cale
Ceea ce ducele-mi încredințase,
Și-anume, că e hotărit să treacă
De partea suedezilor cu oastea
Și-n fruntea celor două mari armate
Să meargă să-l silească pe-mpărat.

MAX

El este aprig. Simțitor jignit
De curte, într-o clipă de minie,
Da, înțeleg să-și fi ieșit din fire!

OCTAVIO

A, nu! El totul mi-a încredințat
Cu singe rece.-A mea uimire luînd
Drept teamă,-n taină, el mi-a arătat
Scrisori de la saxoni și suedezi,
Îndreptățindu-l să nădăjduiască
În anumite ajutoare.

MAX

Nu!

Nu pot să cred! Nu, nu se poate, nu!

Tu nu-nțelegi că asta nu se poate?
De ți-ai fi arătat în fața lui
A ta-ngrozire cu adevărat,
S-ar fi lăsat el dăscălit de tine?..
Tu n-ai mai sta cu viață-n fața mea!

OCTAVIO

De fapt mi-am arătat nedumerirea;
Cu stăruință, cu temeinicie,
L-am sfătuit să-și lepede gîndirea.
Dar groaza și simțirile adînci
Din inimă, i le-am ascuns cu totul.

MAX

Putuși să fii atît de prefăcut?
Cînd adineaori tu l-ai ponegrit,
N-am dat crezare celor ce spuneai;
Acum, cînd singur chiar te ponegrești,
Cu-atîta mai puțin am să te cred.

OCTAVIO

În taina lui n-am vrut să mă amestec!

MAX

Încrederea-i nu merita-ascunzișuri.

OCTAVIO

De adevăr l-am socotit nevrednic.

MAX

Iar tu și mai nevrednic să-l înșeli.

OCTAVIO

În viață, fiul meu, nu-ntotdeauna
Îți este cu putință să rămîi

Cu sufletul curat, ca un copil,
Aşa cum glasul inimii te-ndeamnă!
Mereu îndreptăţit a te-apăra
În contra vicleniei ticăloase,
Nici sufletul cinstit nu-ţi mai rămîne
Adevărat. Blestemul faptei rele
Acesta-i chiar: mereu tot zămislind,
Ea veşnic trebuie să nască răul.
Eu nu filozofez — ci datoria-mi fac!
Ținuta mea-mpăratu-o poruncește.
Ar fi cu mult mai bine, cred și eu,
S-asculți de inimă întotdeauna,
Dar, astfel, ești silit de multe ori
Să-ți lepezi scopul bun. Aici se cere,
Orice ne-ar spune inima, copile,
Să îl slujim cinstit pe împărat.

MAX

Ești azi de nențeles. Nu te pricep!
Îmi spui că inima el și-a deschis
Cinstit, pentru-un scop rău, iar tu socoți
Că pentru un scop bun l-ai înșelat!
De-ajuns! Te rog — nu-mi poți răpi amicul!
Mai bine lasă-mă, să nu-mi pierd tatăl!

OCTAVIO

(Își stăpînește susceptibilitatea)

Și încă nu știi totul, fiul meu!
Îți voi destăinui și altceva.

, *(După o pauză.)*

Ei bine, ducele s-a înarmat;
Se bizuie pe steaua lui. Gîndeşte
Să dea năvală pe neaşteptate
Şi negreşit în mină să-i cădem.
Amarnic însă se va înşela;
Şi noi am luat măsuri. Va nimeri
Cel mai nenorocit destîn al său!

MAX

Nu, tată, nu! Te rog, nu te pripii!
Pe sfinţii toţi din ceruri te conjur!

OCTAVIO

Călcîind eu pasul lin, s-a furişat
Pe drumul său atît de ticălos,
Dar tot aşa de lin, şi-n chip şiret,
L-a urmărit grozava răzbunare
Ce-i stă de mult în spate nevăzută,
Şi înc-un pas de va mai îndrăzni,
Se va-ngrozi izbindu-se de ea.
L-ai întîlnit pe Questenberg la mine.
Tu n-ai putut cunoaşte deocamdată
Decît însărcinarea lui deschisă;
Dar el şi una tainică mai are,
Ce-a fost adusă numai pentru mine.

MAX

Am voie să o ştiu?

OCTAVIO

Ascultă, Max!
Prin ale mele vorbe,-n mîna ta

Pun viața mea și bunăstarea țării.
De Wallenstein o dragoste te leagă!
E scump inimii tale și îi porți
Adînc respect din fragedă junete.
Acuma tu nutrești dorința să...
O, lasă-mă ca totuși să previn
Încrederea șovăitoare-a ta!
Acuma, așadar, nutrești dorința
Să te apropii și mai mult de el!

MAX

Tată!

OCTAVIO

În inima ta mă incred!
Dar pot fi sigur că-ți vei ține firea?
Vei fi tu oare-n stare să pășești
Naintea lui cu fața liniștită,
Îndată după ce-ți voi arăta
Întreaga soartă a omului acesta?

MAX

De vreme ce-l vei scoate-nvinuit!...
(*Octavio scoate o hîrtie din casetă și i-o dă lui Max.*)
Cum? O scrisoare chiar de la-mpărat?

OCTAVIO

Citește-o!

MAX

(*după ce a aruncat o privire asupra scrisorii*)
Friedland osîndit, proscris?

OCTAVIO

Întocmai!

MAX

O, dar asta-i prea de tot!
E o greșeală înspăimântătoare!

OCTAVIO

Citește mai departe!... Ține-ți firea!

MAX

*(după ce a citit mai departe, îndreaptă o privire plină de
surprindere asupra lui Octavio)*

Cum? Ce? Tu ești... \

OCTAVIO

O vreme. Până când
Sosește-aicea regele ungar
Mi s-a încredințat comanda mie.

MAX

Și crezi că poți s-o smulgi din mîna lui?
Nici să nu-ți dea prin gînd! O, tată, tată!
Nenorocită sarcină-ai primit!
Și de hîrtia-aceasta... de aceasta
Vrei să te folosești? Vei îndrăzni
Să mergi în mijlocul oștirii sale,
Unde-i înconjurat de mii de oameni,
Pentru a-l dezarma pe-acest titan?
Vei fi pierdut și tu, și noi, cu toții!

OCTAVIO

Eu îmi dau seama ce-am să risc aici!
În brațele destinului mă aflu,

Iar el va ocroti, cu scutul său,
O credincioasă casă-mpărătească
Și oarba făptuire va sfărma.
Mai are împăratul slujitori
Ce-i poartă o credință neclintită,
Și-n tabără destui bărbați viteji
Să lupte pentru pricina cea dreaptă.
Pe toți cei devotați i-am prevenit,
Pe ceilalți îi vom supraveghea.
Aștept numai un semn și, de îndată...

MAX

Și sprijinindu-te pe-o bănuială,
Tu vrei numaidecît să treci la fapte?

OCTAVIO

Departe de-mpărat să se arate
Ca un tiran! Nu gîndul rău vroiește
Să-l pedepsească el, ci numai fapta.
Destinul ducelui în clipa asta
E încă-n mîna lui. De se-nvoiește,
Se leapădă de crimă și, atunci,
Comanda fără larmă i se ia,
Primind-o fiul majestății sale.
Un drept surghiun, în propriile castele,
Nu-nseamnă o pedeapsă pentru Friedland,
Ci mai curînd o binecuvîntare.
Dar dacă pasul cel dintîi vădit...

MAX

Și ce-nțelegi printr-un asemeni pas?
Niciind el nu va face-un pas mișelnic!
Tu, însă,-n stare ești cu răutate
Să judeci chiar pe cel mai cuvios.

OCTAVIO

Oricît a fost de culpeș scopul lui,
Tot ce-a-ntreprins, în ochii lumii încă
Mai suferă o judecată blindă.
Eu de scrisoare nu mă folosesc,
Cît timp nu se va săvîrși o faptă
Ce netăgăduit va dovedi
Osînda pentru-nalta lui trădare,

MAX

Și cine îl va judeca?

OCTAVIO

Chiar tu!

MAX

Atunci de scrisu-acesta nu-i nevoie.
Dar aş putea avea cuvîntul tău,
Că nu pășești la fapte mai-nainte
De-a fi... de-a fi și eu încredințat?

OCTAVIO

Acum, cînd știi atîtea despre el,
Mai poți să crezi că e nevinovat?

MAX

(*vioi*)

Pe tine mintea poate să te-nșele,
Dar inima pe mine niciodată!

(*Max continuă ceva mai calm.*)

Un spirit ca al ducelui de Friedland
Nu poate fi-nșeles ca orișicare.
Așa cum leagă el destinul său
De constelația acestor astre,
Tot astfel se aseamănă cu ele
În ce privește mersul lor în taină,
Atît de minunat și nenșeles.
Lui i se face-o mare nedreptate;
Dar toate se vor lămuri-n curînd
Și-l vom vedea ieșind strălucitor
Din negura acestor bănuieli.

OCTAVIO

Aș vrea să sper și eu că-așa va fi!

Scena II

Cei dinainte, cameristul, apoi un curier.

OCTAVIO

Ce e?

CAMERISTUL

Un sol grăbit așteaptă-afară!

OCTAVIO

Acum, așa de dimineată? Cine-î?
De unde vine?

CAMERISTUL

Nu a vrut să-mi spună!

(Cameristul pleacă. Intră un cornet.)

OCTAVIO

A, dumneata, cornet? Vii de la Gallas?
Scrisoarea!

CORNETUL

Însărcinarea mea-î verbală,
Căci generalul meu s-a cam temut.

OCTAVIO

Ce-s-a-ntîmplat?

CORNETUL

El vă trimite știrea...
Dar pot să vă vorbesc aici, deschis?

OCTAVIO

Da! Fiul meu cunoaște totu-acum!

CORNETUL

L-am prins, e-n mina noastră!

OCTAVIO

Cum? Pe cine?

CORNETUL

Pe Sesin, pe mijlocitor!

OCTAVIO

(*repede*)

L-ați prins?

CORNETUL

În codrul din Boemia l-a prins,
Ieri dimineață, căpitanul Mohrbrand,
Cînd tocmai se-ndrepta spre Regensburg,
Vrînd să le ducă svezilor depeșe.

OCTAVIO

Și cu depeșele ce s-a făcut?

CORNETUL

Degradă-au fost trimise la Viena
De general, cu prizonier cu tot.

OCTAVIO

În fine,-n fine! Strașnic! Omu-acela
Ne este vasul cel mai prețios,
Căci e-ncărcat cu lucruri însemnate.
Și multe s-au găsit?

CORNETUL

Șase pachete,
Cu-acel blazon al contelui de Terzky.

OCTAVIO

De mina ducelui nimic?

CORNETUL

Nu cred!

OCTAVIO

Și Sesin?

CORNETUL

Tare s-a înspăimintat

Cînd i s-a spus că va fi dus la curte;
Dar Altring, contele, i-a dat curaj,
L-a îndemnat să meargă fără teamă,
Numai să spună tot, de bunăvoie.

OCTAVIO

Cum? Altringer se află-acum la voi?
Eu îl știam în Lînz, bolnav la pat.

CORNETUL

El încă de trei zile se găsește
În Frauenberg, la generalul nostru.
Au adunat chiar șasezeci de steaguri
Și m-au trimis pe mine să vă spun
Că-așteaptă doar porunca dumneavoastră.

OCTAVIO

Se pot petrece multe-n scurtă vreme!...
Și dumneata cînd trebuie să pleci?

CORNETUL

Cînd dumneavoastră îmi veți da poruncă.

OCTAVIO

Stai pînă către seară!

CORNETUL

-Am înțeles!

(Vrea să plece.)

OCTAVIO

Dar cred că nu ai fost văzut de nimeni.

CORNETUL

De nimeni! Nici țipenie de om.

Ca de-obicei, monahii mi-au dat drumul

Să intru prin porțița minăstirii.

OCTAVIO

Mergi să te odihnești și stai ascuns!

Vreau totu-a dezlega și-a-ți da de știre

Nainte chiar de-al soarelui sfințit.

Stau lucrurile gata-a se desface.

Deci mai-nainte de sfîrșitul zilei,

Ce se arată tristă-acum pe cer,

Noi trebuie s-avem sorți de izbîndă!

Scena III

Cei doi Piccolomini

OCTAVIO

Ei, Max, ce zici? Curînd ne desluşim,
Căci toate ştiu că s-au făcut prin Sesin.

MAX

*(care în decursul scenei anterioare se afla într-o vehementă
luptă sufletească, acum reia cu hotărîre)*

Eu vreau pe-un drum mai scurt să fac lumină!
Rămii cu bine, tată!

OCTAVIO

Încotro?

Stai, nu pleca!

MAX

Mă duc la duce!

OCTAVIO

Cum?

MAX

(se înapoiază)

De ți-ai închipuit că voi juca
Un rol în farsa ta, te-ai înşelat!
Eu trebuie să merg pe-o cale dreaptă!

Nu aş putea să fiu cinstit în vorbe
Şi-n suflet fals! Cum să-l privesc în tihnă
Pe cel ce, ca amic, se-ncrede-n mine,
Şi cum vrei cugetul să-mi potolesc
Spunîndu-mi „că pe riscul său o face“,
Că niciodată nu l-aş fi minţit.
Drept ceea ce m-am dăruit cuiva,
Drept astfel mi se cade să-i rămin.
La duce merg, şi-l voi sili, chiar azi,
Să-şi apere în faţa lumii faima,
Iar uneltirile de voi urzite,
Prin pasul drept al lui să le zdrobească.

OCTAVIO

Cum? Asta vrei să faci?

MAX

Nu te-ndoi!

OCTAVIO

Văd că m-am înşelat cu tine, Max!
M-am bizuit pe-un fiu mai înţelept,
Care va şti să binecuvinteze
Acele binefăcătoare mâini
Ce-l trag din faţa unei mari prăpastii;
Dar dau de-un orb, pe care l-au prostit
Doi ochi, o patimă l-a îmbătat,
Nemaiputînd a fi tămăduit

Nici de lumina albă-a zilei. Du-te!
Întreabă-l! Fii nesocotit! Trădează
A mea și-a împăratului tău taină!
Silește-mă să săvîrșesc ruptura,
Prin turburări, cu mult mai înainte!
Deci, după ce a noastră tăinuire
A fost atît de bine ocrotită
De-a cerului minune, adormind
Orișice bănuială,- acum trăiesc
Să văd cum, printr-un pas nechibzuit,
Turbat, chiar propriul meu copil sfărîmă
O operă-a politicii de stat
Înfăptuită cu atîta trudă.

MAX

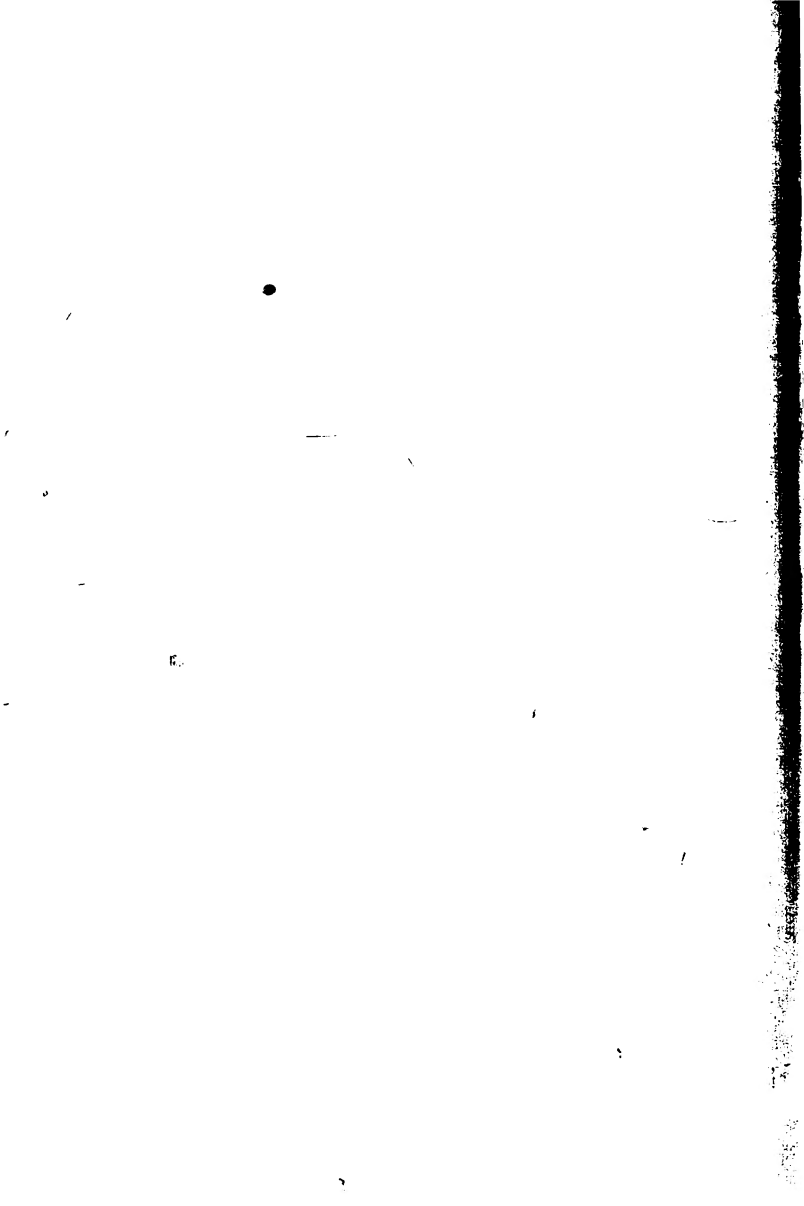
O, cît de mult urăsc și cît blestem
Acea politică de stat a voastră!
Tochmai prin ea-l siliți să facă-un pas...
Prin orice mijloace-l învinuiți,
Căci vreți oricum să-l scoateți vinovat!
O, asta nu se va sfîrși cu bine!
Întîmplă-se ce-o vrea! Dar eu presimt
Nenorocitele desfășurări.
Căci dacă va cădea acest titan,
O lume-ntreagă va tîri cu sine.
Și-ntocmai ca un vas în largul mării,
Aprins pe negîndite și arzînd
Tot echipajul, între cer și mare

Căzind, el ne va trage-n jos pe toți
Cei care sîntem prinși de soarta lui.
Tu fă cum crezi! Dar mie să-mi dai voie
Precum îmi este felul să mă port.
O legătură limpede, curată,
Rămîne încă între el și mine.
Și mai-nainte de sfințitul zilei,
Vreau să se hotărască dacă eu
Mă lepăd de prieten sau de tată!

(În timp ce pleacă, se trage cortina.)

CUPRINSUL

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XII
<i>Scurt istoric al Războiului de 30 de ani (1618—1648)</i> <i>și al rolului generalului Wallenstein</i>	XLVII
TABĂRA LUI WALLENSTEIN	1
CEI DOI PICCOLOMINI	77

Redactor : NICOLAE TEICĂ
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

*Dat la cules 02.11.1968. Bun de tipar 28.02.1969.
Apărut 1969. Tiraaj 50.175 ex. broșate. Hîrtie
ziar de 50 g/m². Format 7000×920/32. Coli ed.
10.01. Coli tipar 9,5. A. nr. 19.428/1968. C.Z.
pentru bibliotecile mari și mici 83—2=59*

**Tiparul executat sub comanda nr. 80.904 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața
Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă
România**

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

